

భారతి

1967 ఫిబ్రవరి

ఫస్ట్ కేస్

శ్రీమతి బీనాదేవి

సముద్రగుప్త చక్రవర్తి

కృష్ణ చరితము

శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి

మచ్చులు

శ్రీమతి ఆర్. వసుంధర

వ్యవస్థాపకులు

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

Received
31.3.67

భారతి

మా న ప త్రి క

సంపాదకుడు :

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఫిబ్రవరి 1967

సంపుటము 44 :

: సంచిక 2 :

విడివత్రిక వెం ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఫిబ్రవరి 1967

స్కెగ్గరావణము	శ్రీ బి. బి. యం. అయ్యవారు	1
శ్రీ సముద్రగుప్త చక్రవర్తి		
కృష్ణచరితము-1	శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి	3
ఫస్ట్ కేస్	శ్రీమతి బీనాదేవి	13
అల్లాడ వేమభూపవరము-		
వినపళ్లతామ్రకాసనము	శ్రీ మునునూరి సాంబశివరామమూర్తి	19
మచ్చలు	శ్రీమతి ఆర్. వసుంధర	35
మేఘనందేశము-		
మేఘుని మార్గ సమన్వయము	శ్రీ వి. రాజగోపాలరావు	39
బూడిదలో పుటల చరిత్ర	"ఆకాశరాజు"	43
ఋత - చిత్	శ్రీ వేలూరి శివరామ శాస్త్రి	47
నీటిబొట్టు	'కొలకలూరి'	52
పాశ్చాత్యప్రపంచంలో		
మార్క్స్ దర్శనం-1	శ్రీ సిద్ధిహుక్	55
మార్క్స్ ట్రైనింగ్ - భారతదేశం	శ్రీ కార్మన్ కాగర్	61
దేశభక్తిని జీవితదృశ్య సంపుటి	శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డి	69
కలగూరగంప		72
రేఖలు		75
గ్రంథవిమర్శలు		78

స్నిగ్ధరావణము

శ్రీ టి. బి. యం. అయ్యవారు

[నారదుని ప్రేరణమున యముని జయింపబోయి సరకయాతనల ముగ్గు కొండలు జీవుల జూచి మనస్సు కరగిన రావణుడన్న మాట లివి.]

భయద కులిశప్రహార సంపాతములకు
చెదరు టెఱుగని మన్మథ స్త్రీమ—అకట!
వికట విధి వంచిత ప్రజా బృంద మిచట
జేయు హాహారవమ్ముల జీలిపావు!

ఈ కృపణ ప్రజాతుల స్రవించు నఖంపచ భాష్యనారి రా
రా కలుషీకృతంబయిన రాజ్యము నేగతి దుర్విదగ్దులై—
చేకాని యేలువారలొ వచింపగ సిగ్గు—నిస్త్రపావరి
పాకమె వేల్పు మూకల స్వభావమొ? యెవ్వడు చెప్పు వీనికిన్.

ఏదో మారుత వీచి వీచిన మనోహేలాగతిన్—జీవి స్వే
చ్ఛా దారిద్ర్య విచిత్రవర్తనుడు నిచ్చుల్ పాపమో! పుణ్యమో!
పేదై భృత్యుని వోలె జేయును—పుధాద్యేషమ్ముతో దానికే
యిద్య గ్దండనమైన దుష్టవిభాతాపేవాకమో? గాదట!

పాపంబేల నెవండు చేయున్! తలంపంజాల రీ కైతవ
వ్యాపార ప్రవణుల్—సుధాంధసులు—సంపన్నుత్తు లిచ్చాను రూ
పా పారాగత భోగమగ్ను లనలీ ద్వంద్వంబు, లద్వైత వి
ద్యాపారీణుల మ్రోల నిల్చునె పుధాహంకార మెట్లొరెదన్.

ఎవనికి వాడుగా సుకృత మియ్యది—దుష్కృత మిద్దియంచు నై
జ వికృతబుద్ధి—శాస్త్రగఁ బ్రజావళి మాశీమసంగఁ బూనుచో—
శివశివ! పృథ్వీపై ననదజీవులు నిల్తురె? యీ దురంత తాం
డవమున కింక స్వస్తి వచనంబును పాడెద—మద్భుజాగతిన్.

మునుపచలాయితంబగు సముజ్వలభక్తి—శిరస్సరోరుహ
ర్పణకలనానమంచిత సవర్యకు—మెచ్చినదానికంటె దా
రుణమగు వేదనాధ్వముల రొప్పెడి వీరి నిరంతరాశు వా
హినుల శమించుచేత కెదనెక్కుడు నీలగళుండు మెచ్చడే!

అలసులు మందబుద్ధులు—రుజావిలదేహాలు సావనీ మహీ-
స్థలి ప్రజల లేమి చెప్పుదు వ్యధామయ గాధలతో నిరంతరో
చులితకదుష్కజాష్ట్రురసంతతితో దినము ల్గమింతు రె
ట్టులో! దయమాలి వారల నిటుల్ గికురింతురె దంభధార్మికులీ.

సంపద లుచ్చినన్ సవనజాలము దీర్చి—హనిఃప్రదాన పా
రంపరి దృష్టి పెట్టిన ఫలంబని స్వాదుసుధారసంబు—నై
లింప వధూ వివోర మమరింతురు వేల్పులు లంచగొండులై
మంపెనగన్—దర్మిదులను మాడ్చుచు నీ నిరయాగ్ని కీలలన్

ఎన్ని యుగంబు లిట్లు జ్వలియించునా? భీషణ వారకాగ్ను లా
సన్న విపన్న మానవ కృతాంగక భుక్తికి జిహ్వా లార్చుచున్—
మిన్నుల నేలు దేవతల నిష్కరపాలన నాట్యమాడగా
నెన్ని విశిర్లజీవితము లిమ్మహిరాలిచ్చునా! శోణితా శుభ్రుల్

క్రాందలు తవ్త శృంఖలలకున్ బలినెట్టి శరీరయష్ట లా
క్రందవముల్ సానర్పగ—నిరామయులై మఱి కొంద అవ్వరో
బృంద దృఢోపగూహముల వేడ్కలం దేలెడి నిట్టి వక్ర నీ
తిం దశకంధరుం డనుమతింపడు—పై వడు కూటధర్మముల్.

మా ధరణి మండలమ్ముపై మచ్చరించి
యుగయుగాలుగ వేధించుచున్నయట్ట
అమరపరివృథులకు నింక నస్మదీయ
దోరసిక్షేపమున బుద్ధి తోచుగాక!

మా పితామహా సృష్టికి మచ్చయై
ఈ నిరయలోకమిది. సాగునెట్టులింక?

పరమశివదత్త మొకరవాలరాజ
మిట విమూర్త ధర్మమ్ము స్థాపించి తీరు!

ద్విషదసుమరుద్భుజిక్రియా దృవమైన
మద్యుజాభుజగస్ఫటామండలోరు
శివీక నెక్కి యూరేగుత జృంభణముగ
నింక నమతా మహాదేవి—యెల్ల జగతి—

శ్రీ సముద్రగుప్త చక్రవర్తి

కృష్ణచరితము-1

శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి

క్రీ.పాండ్రులగు భారత చక్రవర్తులలో 'సముద్రగుప్త' మహారాజు సుప్రసిద్ధుడు. అతడు సామ్రాజ్యముణ్ణిగాక మహావిద్యా సామ్రాజ్యమునకు అతని గ్రంథములు వేటిదనుక యనున లబ్ధము లొకచే కొండ కిరిని చక్రవర్తిగా మాత్రమే గుర్తించి తమ తమ చరిత్రలలో వ్రాసియున్నారు.

అభ్యున్నతమున సామ్రాజ్యదేవీయులును సుప్రసిద్ధ వండితాగ్రేవరులును అగు రాజ వైద్యశ్రీ జీవరామ శాశిదాస శాస్త్రి గారికి 'సముద్రగుప్త' చక్రవర్తి విరచితమగు ఖిమ్మైన కృష్ణ చరితము కొంత దొరుకుట ఇప్పుట్టిన పేర్కొనదగిన విషయము.

హరిషేణ మహాకవి సముద్రగుప్తుని సామ్రాజ్యముణ్ణిగాక కవితాచక్రవర్తియు విద్యకృషిపాదకుండనియు ప్రస్తుతించి యున్నాడు. అట్టి ప్రస్తుతికి పాత్రములైన గ్రంథరత్నములు నేడునలభ్యము లౌట విచార్యము. మరియు ఈ మహారాజు నకు కవిరాజును సామ్రాజ్యము ముండియున్నట్లు కూడ ప్రసిద్ధము. ఇట్టి మహాకవిరాజు శామ్రాజ్య మొక్కటి కూడ లభించకపోవుటయూ చారిత్రమునకు శ్రీ శాశిదాసశాస్త్రిగారి హస్త లిఖిత పుస్తక భాండాగారమున అంతయూ ఖిమ్మైన మూడు పత్రములు మాత్రమే మిగిలిన కృష్ణచరితము లభించుటయు సంతోష వహింపన విషయము.

పై కృష్ణచరితమైననూ పూర్ణముగా దొరికి యుండి నచో భారతీయ విద్వాంసులకు మిక్కిలి యానందము కల్గి యుండును. కాని ఈ మాత్రము దొరకుటయూ కూడ సముద్ర గుప్త కవిరాజశిఖరుని కీర్తికాంతకు నిలవ నీదగిలి నది.

ఇట్టి యుద్ధగ్రంథములెన్ని భారతీయుల దురదృష్టముచే అణగారినవో గదా! శాంతంపానం.

దొరికిన మూడు తాళపత్రములు కూడ కొంతవరకు ఖిమ్మలు అయినను వీనితో సముద్రగుప్తు డొనర్చిన కవినంప్త వనము మనకు వీని వలన లభించినది. అందీతః డొనర్చిన కవివిభాగ మొక్కడను జరిగియుండలేదు. మునికవులనీయును, రాజకవు లనియును, జీవితాకవులనీయును కవులను ముఖ్యైరంగుల విభ

జించి క్రమముగా పూర్వ పూర్వశైవ వారియెడ గౌరమును ప్రదర్శించెను. అంతియేగాక మిగిలిన కవుల విభాగము కూడ సముద్రగుప్తుడే పేర్కొని యుండుననుటయు సమంజసముగా యున్నది. వారెవ్వరనగా అనూయకవులు, గర్వకవులు, శాస్త్రియ విషయనిదర్శనకవులు—మొదలగువారు.

(ఇట్టి కవివిభాగ మాండ్రభాషతో కూడా జరుగవలసి యున్నది. నేటి కవులను గూడా ముందుతరములవారే ఆయాలు పర్వములలో చేర్చుకొనగల్గుటకు కూడ మార్గనిర్మాణము జరిగి నట్లగును. అది యట్లుండుగాక.)

దొరికిన పత్రములలో శ్రీ 'సముద్రగుప్త' చక్రవర్తి వ్యాసమిల్లున్నది:

“ఇతి శ్రీ విక్రమాంక మహారాజారాజ పరమ భాగవత శ్రీ 'సముద్రగుప్త' కృత కృష్ణచరితే కథాప్రసాదానామ మునికవి కీర్తనం. శ్రీ:శ్రీ:” అని యున్నది. పరమభాగతా వతంసుఁ డగుటచేతనే కృష్ణచరితమువంటి కృతి సముద్ర గుప్తుని రై నది. విక్రమాంక మహారాజారాజ దిరుదములు చరిత్ర ప్రసిద్ధములే. మరియు నీతని హయ మేధమును గూర్చి కూడ చరిత్రకారులు గుర్తించియున్నారు.

ఈతని కృష్ణచరితముతో మనకు దొరికిన కొన్ని శ్లోక ముల నీ క్రింద లిఖించియున్నాను. మునికవయః.

- 12
-మహారోత్. 12
- సాంఖ్యాయనాయ కవయే
- నమోస్తు కంతాభరణకరే
- కాన్యం యస్య రసాన్యం
- కంతాభరణం సదా విదుషిం. 13
- య స్సర్గారోహణం కృత్య
- స్వర్గమనీతవాన్ముని

కావ్యసంబంధము
కావ్యోపనిషత్ కవిః.

14

ప కేవలం వ్యాకరణం పురాణ
దాక్షిణ్యసంబంధమునై ర్భా
కావ్యసంబంధమునై ర్భా
కావ్యసంబంధమునై ర్భా

15

రసావళిః కవి ర్భాషాః
శబ్దబ్రహ్మకావ్యసంబంధము
దాక్షిణ్యసంబంధమునై ర్భా
పటు ర్భాషాసంబంధమునై ర్భా

16

బలవంతం కృత్వా యో
జిగాయ భారతం వ్యాసం చ
మహాకావ్యసంబంధమునై ర్భా
తస్మాత్సంబంధమునై ర్భా

17

సుయశా ఆభవ ద్భూమి
బృహస్పతినిమః కవిః
యత్కావ్య మింద్రవిజయం
భావతే దేవకోత్యుజః.

18

విజయోద్రిక్త గుణయా
భూమా వసురతాం గతః
వతంజలిర్మునివరో
నమస్యో వియసాం నదా.

19

కృతంయేన వ్యాకరణ
భాష్యం వచనకోధనం
ధర్మా వియుక్తా శ్రుకే
యోగా రోగముషః కృతాః.

20

మహానందమయం కావ్యం
యోగదర్శన మద్భుతం.
యోగవ్యాఖ్యానభూతం త
ద్రవితం చిత్త దోషహం.

21

భావమాన మహాకావ్యః
కృతవింతలివాటకః
అనేకాంక విధాతా చ
ముని ర్భాషా భవ త్కవిః

22

యస్మానుందరసా వాచః
వ్యందస్యానంద ముచ్చక్షేః
అన్యేన కేన కవినా తుల్యతా
తస్య వర్తమాం.

23

అన్యః కః కర్తు మశక్తో
కవి ర్భూర్భూత కామవత్
యథావాసవదత్తాభ్యం
యస్య నాటక ముత్తమం.

24

వాల్మీకి వైభవ నిదర్శన మూర్తికావ్యం
రంగే నిదర్శిత మయం సురసంచకార.
వ్యాసస్య భారత మభారతయా సుదర్శనం
కృత్వాన త్తత వివిధాః స్వకథా యుయోజ.

25

రూపకక్రమ మస్మై వ్యవ
కవయో స్వయంయ ర్భూతాః
ఆయం చనాస్యయా ద్భూర్భూతం
దాక్షిణ్యసంబంధమునై ర్భా

26

అభిరామా స్ఫురదాశ్చ
యస్య వాచో మహాకవేః
రసైరగ్నిం శమం నిన్యః
తస్య కిం వర్తమానం యశః.

27

దావ మద్భుతం క్షిప్తం
నిష్టానం హృదయం నతాం
కరోతి వర్తమానస్య
కవే ర్భూమయం రసైః.

28

బాహ్యా వ్యహా ఇహాగత్య
కవినమ్మాన మానవాన్
అకరో ద్భూద్భవతం
మాగధ్యా మృషివాచ్యమి.

29

వీర్యాష లిప్తవచనః
వీరదేవో ప్రతీ కవిః
యశఃశరీరేణ వదా
జీవత్వేన మహామతిః.

30

కావ్యం చకార రమణీయ గుణం యశస్యం
మార్కండేయం శిరిణీ శతమాన మానం
అత్రాస్తితో లభత భూరియకో బభూవ
భక్త స్థిరా సకలభావ్య తమోపహంతుః.

31

జాతో మహాత్మనాం మాన్యః
పర్యుచంశతవోషి నన్
చక్రే మిహిరదేవ్య
రమ్యం చాదిత్యమందిరం.

32

వీర్యాష సాదర్శనాః సుఖేన
ధర్మార్థకామాన్ నకలాన్ దదత్తుః
యేషాం గిర సై కవయో మహాంతః
పూర్వం దకో మేధితా మయాత్ర.

33

తర్వాత "ఇది శ్రీ విక్రమాంక..." అని వక్కాణమున్నది. దొరికిన రెండు కాంతులములలో ఈ ముద్రము 12 శ్లోకములు పోను ఇయ్యవి మాత్రమే నిలిచినవి సముద్రగుప్త చక్రవర్తి కృష్ణచరిత్ర శ్లోకములు.

ఇందలి మనోహరతరమైన శైలి రీతి పాకము స్పష్టత వైర్మల్యత ఇర్వాద్యుర్తమి గుణములతో రమణీయమైనవిగా ఇంచుమించూ ఇతరుల పేర్కొన్న ఋషికపుల శైలిని పురుణించునవిగా నీ శ్లోకములు కన్పట్టుచున్నవి.

"అధరాజవయః" అని దొరికిన మూడు వక్రములతో ప్రారంభించబడి వారి గుణకీర్తమును ఇట్లు సముద్రగుప్తగుడు గానము చేయుచున్నాడ.

"జయ త్యయం పూర్వకః
కవిశ్రీ సుధాకరః
అకంఠో రసాంభోధి
ముద్వర్తయతి యస్మాదా."

1

వ్యాపార సాధన ముదార రసం మహార్థం
యన్మాటకం సురభిగర్భితనాటకం.
త ద్వత్పరాజవరితం మృదుభావహరి
కృత్వా సుబంధు రథవ త్కృతీనాం వరేణ్యః.

2

లిందుసారస్య స్వరణేః
సబభూవ సర్వాకవిః
కింతు సేహీ నతర్లర్యం
తిరశ్చక్రే వరాం సథాం.

3

ఉరగాభే స్వపే తస్మిన్
కృద్దే బంధమితం కవం.
సరస్వతీ ముమోదార
తం దేశం సోత్కట త్తదా.

4

విద్యాన్ జయీ వత్సరాజో
భృష్ట్యై వైదుష్య ముత్తమం
సంచగ్రామూన్ దదౌ తస్మై
విజాం భగినికాం తదా..

5

పురందరబరో విప్రః
త్రాదక శృస్త శాస్త్రవిత్
ధనుర్వేదం వారశాస్త్రం
రూపకే ద్వే తథా కర్కో.

6

సవిసక్త విజేతా భూ
చ్ఛాస్త్రైశ్చక్రైశ్చ కర్తయే.
బుద్ధి వీర్యే వాన్యవరే
సోగతాశ్చ వసేహరే

7

తత స్థితారీశై స్వస్య
దేశాంధై రణే మహీం
ధర్మాయ రాజ్యం కృతవాన్
తవస్త్వవత మాచరన్.

8

శ్రేష్ఠైర్విత్తమయం రాజ్యం
ప్రేమ్నాకృత విజంగుళం.
ఏవం తత స్తస్య తదా
సామ్రాజ్యం ధర్మశాసితం.

9

తత్కథాం కృతవంతోయా
కపీ రామిల సోమితా.
తస్యై వ సదసే స్థిత్యా
తా మానం బహువాహురాం.

10

సలాంమతః సోక్ష్మమేధం
కృతవా సురువిక్రమః
వత్సరం స్వం కళాన్ జిత్యా
ప్రావర్తయత వై క్రమం.

11

భూయస్యమృచ్ఛకటికం
సవాంకం నాటకం వ్యధాత్
వ్యధా తస్మిన్ స్వవరితం
విద్యానయజురార్థితం.

12

త దర్శకజయం నాహ్నా
భ్యాతి విద్య త్ప్రవిందత.
ఏవం బ్రహ్మక్షత్ర తేజో
రాశి రాసే తృతూదకః.

13

ఉపదేశ్య నిజం పుత్రం
దేవమిత్రం నిజాననే.
వార్తకే వానిపుత్రై స్వ
న యత్కాలం వసం యయా.

14

తస్మాథవ స్మరవశేః కవి రాస్తనర్థః
శ్రీకాళిదాసయతియోఽత్ర మిత్రవభావః
దుష్కృత భూసతికథాం ప్రణయప్రతిష్ఠాం
రమ్యభవేయ భరితాం సరసాం చకార.

15

శాకుంతలేన సకవి
ర్నాటకే నాన్తవాన్యయః
వస్తు రమ్యం దర్శయంతి
త్రీణ్యన్యాం లభూనిచ.

16

జన్మనాథ భవ ద్విద్యాన్
సోగత స్తర్కవారిధిః

సొనంద బుద్ధులరితే
మహాకావ్యే చకారయః. 17

తస్య తూద్రకనే ర్మృష
ఇతి నామా బభూత్తతః.
ధర్మవ్యాఖ్యాన రూపా నృ
మగ్రంధా సరిరచతే. 13

సౌగతావాం మహానంస
త్తురీయా భూ న్మహాబ్రహ్మ
తస్యం సభ్యో బభూవామయం
విశ్వ విద్యద్విరోమణిః. 19

విజకిరే ర్వైజయంతిం
కర్ణకీర్తిం చకార యః
పారిచంద్రో విజయతే
పాంచాలక్షితిః కవిః. 20

మాతృగుప్తో జయతి యః
కవిరాజో న కేవలం
కాశ్మీర రాజో వ్యధుత్
సరస్వత్యాః ప్రసాదతః. 21

విధాయ తూద్రక జయం
సర్గాంతానంద మద్భుతం
వ్యధర్మయ ద్విరరసం
కవి రాసంతికః కృత్. 22

తుంగం హ్యమాత్యవద మాస్తయశః ప్రసిద్ధం
భక్త్యా చిరం పితౄ రిహస్తి సుహృన్మమాయం.
సందోష విగ్రహకృతేన మహాధికారి
విజ్ఞః కుమార సనిహో నృపనీతి దక్షః. 23

కావ్యేన సోద్య-ఇతి ప్రసిద్ధో
యః కాలిదాస ఇతి లబ్ధమహార్థనామా
ప్రామాణ్య మాస్తవనవ్య స తస్యధర్మే
ప్రహృత్త మధ్వర విధే మమ సర్వత్రేన. 24

చత్వ ర్మవ్యాని కావ్యాని
వ్యధధాపు లభూని సః
ప్రాభావయపు మాం కర్తు
కృష్ణస్య చరితం శుభం. 25

హరిషేణ కవి ర్మగ్నీ
కాస్త్రీశప్రే విహ్నిణః
యశోభత కావ్యైః సైః
నానాచరిత శోభనైః. 26

నిషేం న కేవలం కావ్యం
ప్రేమం ధర్మార్థకామదం
రాజతా వా రాజనీతి
రూపకర్తృ మనస్వితా. 27

తే రాజకుయో మాత్యా
శుద్ధకర్మ గుణై ర్భువి
సర్వితా య గురవో
షణ్ణాగ్న చరిషక్తిణః. 28

ఇతి శ్రీ విక్రమాంక మహారాజాధిరాజ వరమ భాగవత
శ్రీ సముద్రగుప్త కృతో కృష చరితే కథాప్రసన్ననాయాం రాజ
కవి కీర్తనం. ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ. శ్రీశ్రీశ్రీ నమో
భగవతే కృష్ణాయ. అథజీవికా కవయః.

గ్రంథసారము

జీవికా కవులను గూర్చి వ్రాసిన వక్రములు కూడ
పోయినవి. సముద్రగుప్తుని దృష్టితో జీవికాకవులెట్టివారై
యుండిరో తెలుసుకొనుటకు నిలులేకపోయినది. అది యట్లుండ
నిండు.

ఋషికవులతో వాల్మీకి వ్యాసదులను కాక పోలేవారులను
గూడ సముద్రగుప్తుడు సుతిండినట్లుగాహించవలసి యున్నది.
నిలయవగా "మహాకరోత్" అని 12 శ్లోకభాగమున్నది. నిదో
యొక కవిచే రచించబడిన కావ్యముతో మరొక కవి కావ
ముమీరించబడినట్లు దీనిచే తెలియుచున్నది. అటుపై యున్న
కవి వరంవరమ చూచినచో పోలేనియే ఇచ్చట వర్ణించబడి యుండ
వచ్చునను నూహ కవకాశమున్నదని శ్రీ జీవరాం కాలిదాసకాస్త్రీ
గారు గ్రంథవిమర్శలో వ్రాసియున్నారు. వారి వచనముల
పారాంశ మిది. ఇట్లానుకావన కర్తయగు భగవాన్ పోలేని కవియై
కూడ యుండెనని పాతంబల మహాభావ్యము వలన తెలియు
చున్నది. అందుచే "అకథిత" మను సూత్రమందు, "రూపాయా
చిరుధిప్రచ్చి భక్తిచిత్తమున దేశమిమితమపూర్వవిధో, బ్రూచి
శాసగుశేనవ యత్నవలే తదకీర్తిత మాచరితం కవినా," అను
వల్లున కవి శబ్దము మేధావీరము అని కయ్యులుడు వచించినపు
టికిని పోలేని యొక్క కవిత్వ మప్రసిద్ధమైన దేమియూ కాదు.

రాజశేఖరుడు పోలేని కావ్యము పేరు జాంబవంతీజయముని
వచించెను. మరియూ రుద్రటాలంకార వ్యాఖ్యలో నమిసాధువు
పాతాళ విజయ మహాకావ్యకర్తృత్వమును పోలేనిదిగా వ్రాసెను.
అంతయే గాక ఆ పోలేని కావ్యముతో ఆశుద్ధ శబ్దములను కూడ
మధాహరించెను.

"సంధ్యావధూం గృహ్యకరణభానుః." ఇచ్చట గృహ్య
కోశ్వానవదేశము, మరియు ఆ పోలేనిచే అయిన ఆశుద్ధ
దోషము.

"గవేర్తరాతే పరి మందమందం
గర్జంతి య త్రాప్నసి కాలమేమూః

అనశ్శరీ వల్ల మివేందు బింబం
తచ్చర్చరీ గౌరవ హంకరాలి.

ఇచ్చట పశ్చరీవదము లున్ననకరము.

మరియు అమరకేశ వ్యాభాత ముకుటుండుగూడ పాణిని
కావ్యదోషము నెత్తిచూపెను.

“వయః పుష్కంతిః పుష్కా
వాంతి వాతా శ్చవైశ్చవైః”

ఇందు వయః పుష్కంతిదోషముగా గ్రహింపబడినది.

కార్తీదరవద్దతిలో పాణినికృత పద్యములు కన్నదు
చున్నవి. మరియు పదుక్తికర్తామృతమున పాణిని పద్యము
లెనెమిది యుదాహరింపబడినది.

జర్మనీదేశ AUFRECHT మరియు PIS-
CHAL అను విద్యానులతే పదుక్తికర్తామృతము నుండి యొక
శ్లోక ముద్దరింపబడి అందుదాహరింపబడిన దాక్షిపుత్రుడు
వ్యాకరణ సూత్రకర్త పాణినియేయని నిర్ణయము కూడ
జరిగినది. ఆ పద్య మిది.

“సుమంథో భక్తిర్భూః కథా రమకావ్యే న రమతే
ధృతి ర్దాక్షిపుత్రే పరతి పారిచంద్రసి హృదయం,
విబద్ధోక్తి చూరః ప్రకృతి మధురా భారవిగ్రహః
తదా వ్యంతర్మదం కమపి భవభూతి ర్వితనుతే” అని.

ఈ విషయమును గూర్చిన కొన్ని వివరణములు
విద్యార్థకమున నున్నవి. వానినిగూర్చి కొంచెము చెప్పుచున్నాము.
రాజశేఖరుని పద్యము ప్రమాణీకరింపఁ తగినదిగాదని కొందరు
అనుచున్నారు. ఏందునగా రాజశేఖరుడు రత్నావళి వ్రేయదర్శికా
వాగసంధములు భానునివని చెప్పియున్నాడు. అందుచే పై మాట
కూడా ప్రమాణీకరింప తగియుండదు. పై రత్నావళ్యాదులు
పార్వకృతములేగాని భానకృతములు కావలెను. మేము రాజశేఖరుని
మతమును ప్రమాణీకరించువారము కాకున్నచో అమాట లేక
ప్రమాదమో ప్రశ్నిస్తమో అయియుండును. ఏందునగా అనేక
నాటకములను చూచిన రాజశేఖరుడు తన కాలమునకు చాలా
దగ్గరివైన రత్నావళ్యాది పార్వకృత నాటకములను భానునివని
యనుటలె జరుగును? అందుచే పై ప్రమాదము రాజశేఖరునిదిగా
నంగీకరింపలేకున్నాము. ఇక నమిసాధువు చెప్పిన వ్యాకరణకర్త
పాణిని కావ్యమునందలి అలంకారములు కనుపరచుచున్న వాని
విషయమై చెప్పుచున్నాము. ఇట్టి అలంకారములు
రామాయణ భారతాదులలో కనుపరచుచున్నవి. పాణిని కాంములో
ఎట్టి గీర్వాణభాష వ్యవహారమందుండెనో అట్టి భాషను కాపించు
టకే భగవాన్ పాణిని అన్వేషింప గ్రంథమును నిర్మించెను.
తాను మాత్రము తన కావ్యమునందు వ్యాస వార్తీకులవలె
సంస్కృతభాషనే యుపయోగించెనని భావించవచ్చును.

లేదా వసువర్ణనలో ఎట్లు కవిసమయము లుండునో
అట్లే శబ్దప్రయోగములలో గూడ ఆ నాడట్టి కవి సమయము
లుండి యుండవచ్చును. అందుచేతనే భాన కాళిదాస భారవి మాఘా

దుల కావ్యములలో పెక్కుచోట్ల అలంకారములు కనుపరచు
చున్నవి. లేక పాణిని తన మాత్రములందే తన మాటలకు విరోధము
లైన కొన్ని శబ్దప్రయోగములనువచ్చెనో అట్లే తన కావ్యము
నందును చేసెను. (ఈ విషయమున శ్రీ కాళిదాసశాస్త్రిగారి
స్నేహితులు అర్జునా నివాసులు శ్రీ గోపాలకృతశాస్త్రిగారు
ఈ పుస్తక పరిశీలనములో వ్రాసియున్నారు సోపనత్రికముగా
చూడవచ్చు.)

భారతాదులలో నున్న అలంకారములను చూచి యెవ్వరు
గూడా వారు తెలియక వ్రాసివారనియనుటకు సాహసించరు.
ఎందులకనగా ఈ విషయమిట్లు వినుచున్నాము. పూర్వము
మాహేశ్వరమైన వ్యాకరణము జహనిసిర్పరమైనది యుండినది.
దానికి పాణిని వ్యాకరణము మిక్కిలి సంక్షిప్తతరమైనది. ఏది
పదములు పాణిని వ్యాకరణ భృష్ట్య అకుర్తములో ఆయా
పదములు మాహేశ్వర వ్యాకరణ భృష్ట్య అకుర్తములు. అందుచేతనే
ఈ శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

“యూస్యష్టపాఠ మాహేశ
ద్వ్యసో వ్యాకరణార్థవాత్
కిం తాని పదరత్నాని
సంతి పాణిని గోష్ఠ్యైః.”

మధుసూదన సరస్వతి ప్రస్తావ భేదములలో పాణిని
వ్యాకరణమునై మాహేశ్వర వ్యాకరణముని వ్రాసెను. అందిట్లు
పుది. పృద్ధిరార్జైవ్ అని ప్రారంభమైన సూత్రపాఠము గల
అన్వేషియని మాహేశ్వర ప్రసాదములో పాణినియే ప్రకాశించఁ
జేసెను. ఈ పాణిని మాత్రములకు కాత్యాయనముని వార్తక
ములను రచించెను. ఆ వార్తకముల మీద భగవత్పతంజలి మహా
భాష్యమును తలచిచెను. ఇట్లు ముగ్గురు మునులచే రచింపబడిన
వ్యాకరణమే వేదాంగ వ్యాకరణముని మధుసూదన సరస్వతి యిది
ప్రాయపడియున్నాడు.

విరుక్తాలోచనమున సత్యవ్రతసాక్షి “అందుచే
పాణిని కవిత్వములోని యశుద్ధములు ఇతర కవుల యందలి
యశుద్ధములందలివే యునుటకు దిక్ష్మితమిందు వ్రాయబడి
యున్నది.” అని వ్రాసిరి.

కొందరు పండితులు అలంకారములు గల పై పాణిని
శ్లోకములను చూచి ఇవి పాణిని కావన వారుందురు. అట్టివారి
విషయమును గమనింతురుగాకయని శ్రీ జె. కె. శాస్త్రిగారింత
దూర మీ విషయమును గూర్చి వ్రాసియున్నారు. తెల్లవారి కీ
విషయము తెలియవలసినదేగాన వే నింతవరకూ ఈ విషయమును
వ్రాయవలసి వచ్చినది.

13 వ శ్లోకములో నుత్తరమునకు సాంఖ్యాయముని గూర్చి
విచారించగా ఎవరి సాంఖ్యాయములు? ఇతని పేరు, కర్తృత్వము,
బ్రాహ్మణ చరణ గృహ్యశాస్త్ర సూత్రముల యందు
వినుచున్నాము. ఆ గ్రంథములు మిక్కిలి ప్రాచీనములైనవి.
అందుచే అతడేనా ఈతడను సంగయము గల్గుచున్నది. ఇతని

కావ్యము కంఠాభరణమని ఇందులో నున్నది. సముద్రగుప్తుని కాలములో గొప్పగా విద్యరంగమున ప్రచారమందినట్టిదియై యున్నట్లు స్పష్టమే.

“వరరుచి కృతమైన కంఠాభరణ మొక్కటియున్నట్లు రాజశీఘ్రుడు సూక్తిముక్తావళిలో వనించెయున్నాడు. అది వేరు కంఠాభరణమై యుండుచు. లేదు కంఠాభరణమను విశేషణ పదమైనమా కావచ్చు. అంతకు మిసవో ఈ సాంఖ్యాయన వాచము మరెక్కడ వినబడదు” అని జె.కె. శాస్త్రిగారు నవించిరి.

పిన్నలాదసంహితకు సాంఖ్యాయన తంత్రమును వామాంతర మున్నది. అది కేవల మాధర్మణికము. సాంఖ్యాయన మహర్షి గోత్రజాడే పై కవియై యుండవచ్చు.

14—15 శ్లోకములలో పేర్కొనబడిన వరరుచి ప్రసిద్ధుడు. ఇతడు కవి కూడ నై యుండెననుటకు వివాద మనవరము లేదు. ఎందులకనగా పాతంజల మహాభాష్యమున 4—3—101 వ వారసం కావ్యం అని కనువడుచున్నది. ఇందుచే వరరుచి కవి యనుటయేగాక పతంజలి మహాభాష్యమున కన్యమున్నై యుండినట్లు అందుచే సిద్ధించుచున్నది.

అయినచో ఈ వరరుచి యెవరు? కథాపరిత్యాగములో వర్ణపితృభాష్యమునవలన అభ్యసించిన సమస్త విద్యలు గలవాడనుమా వ్యాకరణ రిశోమణియూ తద్వారితాకారుడనుమా అయినట్లు వర్ణించబడినాడు. కాని అతనిచే విద్య నకావ్యము నిర్మించబడినట్లు చెప్పబడియుండలేదు. ఆ వరరుచికి గోత్రవాచము కాల్యాయనుడని యున్నది. ప్రసిద్ధుడైన యోగానంద రాజానకు మంత్రిత్వమును కూడా ఈ వరరుచి చేసినట్లు కథాపరిత్యాగము వలననే తెలియుచున్నది.

మరొక వరరుచి ప్రాకృత వ్యాకరణమునకు ప్రాకృత ప్రకాశమునకు కర్త గనున్నాడు. ఈ పై వరరుచియే ప్రాకృత వ్యాకరణమునకు కర్తయై యుండునా? యను సంతయము కలుగగా మొదటివరరుచి వారితాకారుడను వేరు. ఈ ప్రాకృత వ్యాకర్త వేరునియే శ్రీ జె. కె. శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము.

ముందు వ్రాయబడిన రాజశీఘ్రుని శ్లోకముచే వరరుచి కవిత్వము తెలియుచున్నది. ఆకావ్యముపేరు కంఠాభరణమనియూ విద్యరంగమున నమ్మికయున్నది. ఆ కావ్యమునకు కంఠాభరణ మను పదము విశేషణ పదమనియూ గ్రహించుటకు వీలున్నది.

సముద్రగుప్తు యు వరరుచి కావ్యమును స్వర్ణారోహణమని వాక్రచ్చి యున్నాడు. ఈ కాల్యాయవరరుచి పాణిని చేసిన కంఠాభరణమునంటి దానిని వ్రాసినాడనిగాని అట్లుగా అనుకరించినవాడనుటకుగాని వీలులేదు. ఇందులకు సూక్తిముక్తావళిలో నీట్లున్నది.

“యధార్థతా కథం నామ్ని మాభూ ర్యరరుచే రిచా.

స్వగర్త కంఠాభరణం య స్వర్ణారోహణప్రియః.”

అని యున్నది. శార్దూల పద్ధతిలోననూ సదుక్తికర్త మృతము నందుననూ సుభాషితవర్ణిలోననూ వరరుచి కావ్యము నుండి కొన్ని శ్లోకము లుదాహరింపబడినవి. ఆ పద్యముల వరరుచి

కవిత్వముయొక్క ప్రాశస్త్యమును విరూపించుచున్నవి. ఆకావ్యము స్వర్ణారోహణమును పేరుగలదనుట స్పష్టము. అయ్యది ప్రసిద్ధుడైన యుధిష్ఠిరుని స్వర్ణారోహణ కథయే అయియుండవచ్చు.

వ్యాధి

16—17 శ్లోకములలో వ్యాధి ప్రస్తుతంపబడి యున్నాడు. ఈ వ్యాధి వ్యాకరణ సంగ్రహకర్తగా పాతంజల మహాభాష్యము వలన తెలియుచున్నది. ఆ సంగ్రహము పాణి మూత్రములకు వ్యాఖ్యా గ్రంథము; లక్ష్య శ్లోకాత్మకమైనది. తత్సంగ్రహము భగవద్భక్తంజలి తన మహాభాష్యములో చేసెనని శ్రీ జె. కె. శాస్త్రిగారు పూర్వ పాణినియే గ్రంథ ఉపద్ధాతములో వ్రాసియున్నారు. ఆ వ్యాధి కవియనుటలో అమాత్రమైనా సంతయములేదు. కారణమేమనగా పతంజలియే ఈతనిని పాణిని మూత్రవ్యాఖ్యాతగా చెప్పియున్నాడు. అంతయేగాక ఈతనిని మిహంపకుడనియును కీర్తించియున్నాడు.

శబ్దమునకు విశిష్టత అవిశిష్టములను విచారించు సందర్భమున పతంజలి వ్యాధికృతమైన సంగ్రహ గ్రంథము పేరును లిఖించె. ఇందుచే ఇతని మిహంపకత్వము కూడ సిద్ధించె.

తన శాస్త్రము నభివర్ణించి వ్యాధిచే యొకానొక ఆయుర్వేద గ్రంథము గూడ లిఖింపబడియుండును. ఎందుచేతననగా, వాగ్మయకృతమైన రసరత్నముపురుషములో నీ విషయము కొంతవరకు తెలియవచ్చు చున్నది. అది ఎట్లునగా

“.... ఇంద్రదో గోముఖ శ్చైవ కంఠో వ్యాధి రేవత.”

అధ్యాయము 1. శ్లో. 3.

మరియు ఈ వ్యాధి శబ్దబ్రహ్మల కేతవ్యమును గూర్చి వ్రాసిన యొకానొక సంగ్రహగ్రంథ ముండి యున్నట్లు కనువడుచున్నది.

ఇతని చేతనే యొక మహాభాష్యము నిర్మితమై యున్నట్లు అది అంతరిత వాచము గల్గియున్నట్లు సముద్రగుప్తుడు వనించెయున్నాడు. ఈకావ్యమున వ్యాధి పూర్వకమైన బంధముని నాయకుడుగా గ్రహించెను. భగవద్భాష్యముని భారతమున గ్రీకువల్లవి నాయకుడుగా గ్రహించి వ్రాసెను. ఈ వ్యాధికి అతని కన్పయైన బంధముని నాయకుడుగా గ్రహించి కావ్యమును వ్రాచె. అందుచే వ్యాసునితడు సేక్షించె. అట్లు భారతమును గూడ ఈ వ్యాధి కావ్యమున కన్ప పూర్వము మహాభాష్యములేయూ లేనట్లు తెలియుచున్నది. ఈ వ్యాధి పద్ధతి నవలంబించియే ఆర్యావీమలైన కవులు తమతమ కావ్యములను రచించిరి. ఇదంతయూ సముద్రగుప్తుని పద్ధతము వలననే స్పష్టమగుచున్నది. ఇప్పుడు ప్రచారములోనున్న మహాభాష్యముల కన్నింటికిని ఇతని అంతరిత కావ్యమే ఆదర్శమైనదనుట స్పష్టము. 84 గురు రుషిద్ధులలో నీ వ్యాధి వాల్మీకినియే. అందులకు రవశాస్త్రములో అనేకాదాచరణములు గలవు. రవశాస్త్ర మర్యాదీనముని తలంచినవారికి వ్యాధి పుత్రాంతము నమూనెర మీయగలదు.

దేవలగుడు

18వ శ్లోకములో పెద్దొప్పు దేవలుగు బృహస్పతి సముండు. ఇతని కావ్యమింద్ర విజయము. ఇతడంత్యజుడై యున్న వృటికి ఇట్టి పత్నిర్నిధి నాటి కవరోజమున వార్జించెను. ఇట్టి కావ్యము నే దూరూపరూలేని దగుట దురభ్యుత్తము. ఇంతకన్న నీ దేవల కవినిగూర్చిన విషయమెచ్చుటనూ కావరాకున్నది.

పతంజలి

పతంజలి 19, 20, 21, శ్లోకములచే సముద్రగుప్త చక్రవర్తిచే కీర్తించబడియున్నాడు. ఈమహర్షి వ్యాకరణ మహాభాష్యము నుంచినట్లయే. ఆయుర్వేదమున ప్రమాణభూతమైన పరక సంహిత ప్రతి సంస్కర్త కూడ ఈ మహనీయుడే. అగ్నివేద సంహిత ప్రతి సంస్కర్త సేుచే నేటికీ నిలిచియున్నది. ఈ విషయమును రసయోగినగోపేంద్రాచలమునమా నిరుక్తా రోచన మందుననూ చూడదగు. అచ్చట శ్రీ జె. కె. కాన్త్రిగారి యభిప్రాయము నిరుక్తారోచన పాతము సమాదరించయే యున్నది.

శ్రీ జె. కె. కాన్త్రిగారి యభిప్రాయమున యోగకాన్ద ప్రణీతయైన పతంజలి చేరిని నిర్ణయము జరిగినది.

మొదటి ఈ పతంజలి బ్రహ్మసూత్రకర్తయైన మహర్షి వేదవ్యాసునికన్న ప్రాచీనుడు. ఎందువలనననగా బ్రహ్మసూత్రము లలో 2—1—3 సూత్రములో పతంజలి యోగకాన్ద ప్రాశ్నానిము జరిగినది. యోగదర్శన భాష్యము మహర్షి వ్యాసుని కృతి. మరే మనగా మొదటి పతంజలి మహాభారత కాలమునకు కొంచెము ముందుగా నున్నట్లు నిశ్చయించ వీలులేదు. శ్రీ జె. కె. కాన్త్రిగారు ప్రచురించిన భాసనాటకమైన యజ్ఞసంఘమున రామాయణ కాలమున మొదటి పతంజలి యోగదర్శనమున్నట్లు చూడవగు. ఇది యుక్త నిర్ణయమా? కాదా? యను విషయము పై నాటకపోద్వాతములో వివరించబడినది కాన అచ్చట చూడవగునని ప్రాసీయున్నాడు. సముద్రగుప్తుని పై పుత్రి ప్రాసీన పతంజలిని గూర్చి కాదనుట నిశ్చితమే. కాని

యోగేన చిత్తస్య వదేన వారాం
మలం కిరీఢ్య చ వైద్యకేన
యో పాకరోత్తం ప్రవరం మునినాం.
పతంజలిం ప్రాంజలి రాసతోస్మి.

అను శ్లోకము యొనకో యొకనచే విర్మించబడగా వా శ్లోకము ప్రచారములోనికి వచ్చియుండునని శంకను తలంచి పతంజలి యను నామపాత్యమును పురస్కరించుకొని ఈ వర్ణము నిర్మితమై యుండవచ్చునని నెలపురు నందితు లభిప్రాయపడినారు.

ఈ గ్రంథమును చూచిన తరువాత ఈ శ్లోకకర్త గ్రంథు కాదు అనుట తెల్లము. మరేమనగా యోగకాన్ద సిద్ధాంత గర్భితమైన పతంజలియొక్క యోగదర్శనమును మరొక కావ్యమై యుండవచ్చును. ఆ కావ్యము నేడు దొరుకులేదు.

ఈ విమర్శనము అనీదం పూర్వము అశ్రుతవరము. పతంజలి రిద్దరున్నట్లు, అందున అధ్యాపిత ప్రాసీన పతంజలి లున్నట్లు విద్యశ్లోకమున వినియుండలేదు. ఈ విషయమును గూర్చి విద్వాంసులు విచారించవలసియున్నది.

భానుగుడు

22, 23, 24, 25 శ్లోకములలో భానుగుడు కీర్తించబడినాడు. మహాకవియగు భానుగుడు ఇరువది నాటకములు రచించినాడని సముద్రగుప్తుడ నడుచున్నాడు. నేడు మనకు దొరకు భానుని నాటకములు పదునాల్గు మాత్రమే. మిగిలిన ఆరు నాటకముల మూల ఏమి? సముద్రగుప్తుడ కీ ఇరువది నాటకములను చూచియే ప్రాసేనో లేక ప్రసిద్ధినిబట్టియే ప్రాసేనో నిర్ణయించుటకు మన కవకాశము లేదు. మరియూ ఈ ఇరువది నాటకములుకాక అంకములననెడు కొన్ని దృశ్య కావ్యములను కూడ భానుడు రచించినట్లు ఇందుచే తెలియు చున్నది. అంకంక్షణం బిట్లు సాహిత్య దర్శణమున వనించబడి యున్నది.

“ఉత్సృష్టికాంక ఏకాంకో నేలారః ప్రాకృతా వరాః
రసోత్త కరుణా స్థియీ బహుస్త్రి పరిదేవితం
ప్రభృత మితివృత్తం చ కుర్చుర్ద్యా ప్రవంచయేత్
భాన వృంధివృత్తంగా న్యస్యేత్ బయరంజయో.”
యుద్ధంచ వాచకర్తవ్యం నివేద్య వదనం బహు.”

వర్ణియ శ్రీ గణపతికాన్త్రిగారికి లభించగా ప్రకాశించఁ జేసిన కొన్ని భాన నాటకములు అంక లక్షణములు గలవి యున్నవి. ఆయంక లక్షణములుగల భాన నాటకములు పై ఇరువది నాటకములలో చేరనియే ప్రతీతియున్నది. ఇప్పుడు భానుని నాటకములు పదునాల్గంటిరోననూ దొరికిన అంకములలోనూ సముద్రగుప్తుడు పరిగణించిన నాటకము లెవ్వి? అంకము లెవ్వి? యని యూహించుట కీట అలవిగదు.

మరియు మహాకావ్యము నొకదానిచే భానుగుడు రచించి యుండెనా? లేక పెక్కు మహా కావ్యములను భానుగుడు రచించెనా యను విషయమును తెల్పుటకును పై శ్లోకములపై సాధ్యపడదు.

భానుగుడు సాకకులకును వినువారికిని పరస్పరీ మహా మాన్యితమైన యానందమును కల్గించెనని కవరాజ ఇందు వర్ణించెను. అప్రతిముండైన వాణి భానుగుడు. ఇతని ఇతర నాటకము లన్నింటికన్న వానపరత్త నాటకము శ్రేష్ఠమైనట్టిదని సముద్రగుప్తుడ భిప్రాయమును వెల్లడించయున్నాడు.

ఇం దేమియు అనుపపత్తి లేదు. ఎందు చేతననగా మహాభావై న పెక్కుగూ మహాకవులు కూడ అటులనే తలంచి యున్నారు. వాల్మీకి మహాముని రచించిన అదికావ్యమైన గ్రీమద్రా మాయణమును పంగ్రహించినాటకముగా వ్యర్థకాలములో వదర్శన యోగ్యముగా నొనర్చిన కడిందియశంబునకు భానుడే ప్రథ మార్జునగుటతో సరికయోక్తి యేమిచ్చుది?

అట్లే మహాభారతమును కూడా సంక్షేపించి నాలుకము నకు తగినట్లుగా మార్చుటయూ భావించే యుండును. అంత మాత్రమేకాదు మహాభారత కథలో విరుదు స్వతంత్ర నన్నివేళము అను జతగూర్చి చూచువారి కమితానందమును కూడ గొప్పించెను. నాలుకవిరాలి వద్ద తిని కాలిదాపిది మహాకవులు పైతము భావని నుండియే గైకొనిరి. ఇతని చేతనే భారతీయుములైన వాఱ్యకాస్త్ర విషయములు మొదలు మొదలు గైకొనబడినవి. అట్లే ఇతర కవు లీతని ననుసరించిరి.

పాణినివదల కముము నీతఁడు అనన్యాయ మనెననుట స్పష్ట మైనదికాదు. పద్యాధ్యమునకు రెండవము లాహించ వీలున్నది. ఈ భావము పాణి పెక్కు సంజ్ఞలనువాడలేదు. అందుచేత నీ మాటవనియుండవచ్చు. లేదా ఈతఁడు పాణినియ్యమైన వద జాలమును వ్యవాలకములలో వాడియున్నాఁడు. ఇందులకు స్వర్గీయ గణపతికాస్త్రీగారు తక్కువగల పండితులు కూడ భావని నాలుకములలో అపాణినియ నదములు పెక్కులు వనింపబడిన వైషమ కావలయును, లేదా లేనికాదులు కల్పించియోనన యుండ వలయునని యనుచున్నారు. మహామహాపాద్యాయ స్వర్గీయ గణపతికాస్త్రీగారు ఈ భావని పాణినికన్న ముందున్నవాడని వనించియున్నారు. మరియు శ్రీ జె. కె. కాస్త్రీగారు ప్రచు రించిన యజ్ఞఫలనాటక టీపుణ్లో శ్రీ గోపాలదత్తకాస్త్రీ గారును మరియు పెక్కులు విద్వాంసులును విచారింపి అకుర్యా భాషములు పాణినియ్యములేగాని భావనిని కావనియూ మరికొన్ని అకుర్యాభాషములు ఇతర కవులలో కూడ వాడుకలో నున్నట్టివే యని నిర్ధరించియున్నారు. ఇతని వాక్కుర్తి ప్రభావముచే అగ్ని శాంతించెనని శ్రీ నముద్రగుప్తుడే పొగడియున్నాడనగా ఇక ఈతని శబ్దకుర్తిని గూర్చి చెప్పవలసిన దేమున్నది?

ఈ విషయమును రాజాభిరుదుకూడ తన మాక్తిముక్తా వలలో వనించియున్నాఁడు.

“దాన నాటక కైక్రొవీ
క్షేప్తేక్షేప్తే పరీక్షితుం.
స్వప్న వాచనదత్తస్య
దాహకోభూ న్న పావకః

అనెను. అందుచేతనే వాక్కుతిరాజు తన గరుడ వహమున భావని అగ్నిమిత్రుడనెను. ఆ గోక్షమిది.

“దానమ్మి జలంమిత్రై
కల్పదేవే అజస్య రహాజరే
సాంధ్యనే అబంధ
మృత్యురీ అందేత ఆణంధ్.”

అనెను. భావనిగూర్చి ఇంకూ తెలియవలసిన యంశముల యజ్ఞఫలనాటక పీఠికలో చూడవచ్చును.

పదునెనిమిదవ గోక్షములోని పర్వమానుఁ డనునది భావనికి విషేష పదమా లేక విశేష పదముని సంకయావహమై యున్నది. ఇది విషేష పదమేఅయియుండెనని భీమజయమును

కావ్యము భావకృతమైన దొకటి యుండియుండునది. ఊరు భంగకథకూడ భీమజయపద వాచ్యమై యుండవచ్చు. మరేమనగా,

“దాన మల్ల ఇవ క్షీప్రం
విస్త్రీప్రం పృథయం నతాం
కర్తుం సా న ప్రభవతి”

అందుచే విశేషపదమై యుండవచ్చు. ఎందుచేతననగా పత్నురుమల మమ్ము వార్తుక మేళమువంటిది. అట్టిది దావాగ్నిని నై నమా చల్లార్చితాయున్నది. భావనివంటివాఁడీ ఊరు భంగమును కలిపించియుండునా యను సంభేదమున కాస్త్రద మగుటచే ఈ పర్వమానుమను పేరు విశేష్య పదమై యుండ వచ్చు. భీమజయ కావ్యకర్తయైన కవిని జ్ఞాపకముచేయు చున్నది. ఈ నముద్రగుప్తుని కృష్ణ చరిత కథా ప్రస్తావనలో మునికని కీర్తనాత్మపద్యములో సమగురు కవుల పర్వనము చెప్పబడినదనియున్నది. ఒకవేళ మొదటి 12 పద్యములలో నముద్రగుప్తుఁడు ముగ్గురు కవులనే వర్ణించియున్న పర్వమున ఇది భాన పర్వనమే యనియుండవచ్చు. లేక ఆ నష్టాండు పద్యములలో ఇరువురిని మూత్రమే వర్ణించియుండెనా భీరు విజయకర్తయైన పర్వమానుఁడు మరొకడై యుండవచ్చును. మేము పర్వమానుఁడను మరియొక కవియై యుండవచ్చునని తలంచుచున్నామని శ్రీ జె. కె. కాస్త్రీగారు వ్రాసియున్నారు.

ప ర్వ మా నుఁ డు

ఈతని కావ్యము ఎక్కువను చూడబడలేదు. వినివదియూ లేదు. ఇతఁడెవ్వఁడు? ఎక్కడివాడనియూ తలంచుటకు వీలు లేదు.

చీ న దే వుం డు

29—30 పద్యములలో వర్ణించబడిన వాడితఁడు. ఇతఁడు ఆర్యాపర్వములో అన్యవంది యుండలేదు అను విషయ మిందే వర్ణించబడియున్నది. ఇతనిపేరే చినారేశస్థుఁడని వనించు చున్నది. ఇతని కావ్యము మాగధ్ ప్రాకృతమున బుద్ధచరితమై యున్నది. ఇదియును అనువాదరూపముని ప్రచారములోనున్న మాట. ఇతని సంస్కృత బుద్ధ చరితము కూడా అదియే పేరై యున్నది.

ఇపుడితని ప్రాకృత సంస్కృత బుద్ధ చరిత్రలు లభించుటలేదుకాని అశ్వమోషకృత బుద్ధచరిత్రము లభించు చున్నది. అశ్వమోష ప్రశంస రాజుని కీర్తనలో ముందు వర్ణిత మగును. ఈ పై రెండు బుద్ధ చరిత్రలు కూడ భగవంతు డైన బుద్ధుని చరిత్రలై నట్లు వానిపేరులనుబట్టియే తెలియు చున్నది. కాని అయ్యది వేడు ప్రచారభాషములై యున్నవి.

మి హి ర దే వుం డు

ఈ మిహిరదేవుఁడు పాఠిక దేశీయుడనుటకు ఇతని “పర్యవంశ నముచ్చనః” అ మ 33 వ గోక్షము

విరూపిండుచున్నది. 31-33 పదలు ఈ మిహిర దేవ సంకీర్తనము జరిగినది. పార్శ్వవారు తమ దేశమునుండి మన దేశమునకు వచ్చి స్థిర నివాస మేర్పరచుకొన్నవారు పెక్కురు గలరు. మిహిర శబ్దము సూర్యపావీగా పర్ష్యన్ భాషలో ప్రసిద్ధిమై యున్నది.

ఇతనిచేత భగవంతుడైన సూర్యునిపై శిఖిణీ ఛందస్సులో మారు పద్యముల శతక కావ్యము నిర్మించబడినది. ఆ మారు పద్యములచేతనే యతని పాండిత్య గరిమ భారత వర్ణియ విద్వాంసులకు మ్రోతిపాతమైనది. అంతయుకాదు. తాను సూర్య భక్తుడై యుండి సూర్యమందిరమును నిర్మించజేసె నీతడు. మరియు నీతడు కట్టించుటయేగాక "అకరో" అనుమాటచే అందొకటిగా కూడా నీ కవి భాగస్వామియయ్యెను. శ్రీ సముద్రగుప్తుని కాండబులో ప్రసిద్ధిలోవున్న ఆ శతక సూర్య దేవాలయములు రెండునూ వే డెక్కడ నున్నవో గదా?

ముందు చూచిన వీసదేశ మిహిరదేవు కిరువురును జన్మచేత భారతీయులు కారనుట స్పష్టము. ఆ నాడు భారత దేశమున కేవలము భారతీయ పండితులకే సన్మానము జరిగి యుండలేదు. వైద్యులకు విశేషముగల వేదోదయ విద్వాంసులు

కూడా భారత దేశీయ పండిత ప్రకాండలతోపాటు సమానముగా గౌరవమువందియుండిరనుట కిచ్చట కావలసినంత దృష్టాంతము లభించుచున్నది. అప్పటి రాజులు కేవలము స్వదేశములో వుట్టినంతమాత్రముచేతనే పండితులను సన్మానించు వారుకానియూ గుణవక్త పాతులైన అనాటి అర్యావర్తపు రాజులు విదేశీయులైనవనూ యోగ్యతగలవారై యుండిరని అట్టివారిని సన్మానించెదవారనియూ స్పష్టమగుచున్నది.

మరియుక విశేషమేమనగా అంత్యజుడైన దేవలుడను కవిగ్రామణినికూడ ఇందు బుద్ధి కవులలో సముద్రగుప్తుడు సంస్కరించిన విషయము నురుసరావిది. అనాడు భారతమున రాజులు ప్రజలు కేవలము గుణవక్త పాతులేగాని జాతి వర్ణాది పక్షపాతులు కారనుట కింతకన్ననూ వేరు దృష్టాంత మన నరములేదని చెప్పవచ్చును. ఇంతటితో సముద్రగుప్తుడు పేర్కొన్న బుద్ధి కవుల ప్రస్తావనము సరిగియుచున్నది.

ఇట్టి యుక్తున్న విషయమును చీకటినుండి వెలికి తెచ్చిన శ్రీ రాజవైద్య జీవదాం కాలిదానకాప్తి గారెంతయూ అభివందనీయులు. రాజకవులనుగూర్చియూ కావ్య ప్రయోజనమునుగూర్చియూ ముందుముందు చర్చ కొనసాగింతును.

విశేషముగా... 31-33 పదలు ఈ మిహిర దేవ సంకీర్తనము జరిగినది. పార్శ్వవారు తమ దేశమునుండి మన దేశమునకు వచ్చి స్థిర నివాస మేర్పరచుకొన్నవారు పెక్కురు గలరు. మిహిర శబ్దము సూర్యపావీగా పర్ష్యన్ భాషలో ప్రసిద్ధిమై యున్నది.

అమృతాంజనం

వాడి శీఘ్రంగా నివారణ పొందండి

ప్రాచీనంగా ఉండే తారమ వివారణ చేసుకోరానికి
ఉరికే మందులు ఎందుకు వెయ్యకుంటారు? వాస్వి
ఉన్నచోటు మీద అమృతాంజన్ రావితమోమంగా
క్రిమంగా నివారణను పొందండి. ఏ అపాయం
లేకుండా బెటుకుంటు కందరాల నొప్పులకు
తంబొప్పికి ఇంకా కీళ్ల నొప్పులకు అమోమంగా
గుణమిచ్చే అమృతాంజన్ 10 రకాల ఔషధాలు
వేలన మందు. అమృతాంజన్ గుండెబులుకు
పారారణ బులులకు కూడా మంచి మందు.
కొండెం కొండెమే ఉపయోగించవలసి ఉంటుంది.
కాబట్టి ఒక వీసా మీరు కుటుంబానికికండా కలిసి
వెంట కరబడి వస్తుంది. అవసరానికి ఎప్పుడూ
అమృతాంజన్ ఉంచుకోండి. అమృతాంజన్ 70
ఏళ్ల ప్రసిద్ధిని పొందిన నమ్మకమైన గృహ
ఔషధం.

అమృతాంజన్ ఔషధాల జలుబుల
నివారణకు 10 రకాల ఔషధాలు
చేరిన మందు

బెటుకునొప్పి
ఎంతి ఎక్కువగా ఉన్నా
బెణికినచోట్లేదా!

అమృతాంజన్ రిమిడెడ్.
మద్రాసు - బొంబాయి - కంకణ - రిల్లె

పద్యకేసరి

శ్రీమతి వీనాదేవి

“అనందరావుకేం తక్కువ?” అని అనందరావే అడిగే వరిస్థితిలో వున్నాడు. తల్లికడుపులో పిల్లలా అతనికేదీ లభిస్తులేదు. అప్పి ఎక్కువగానే వున్నాయి. అతనికి దబ్బెక్కువ. అందం ఎక్కువ. ఆరోగ్యం ఎక్కువ. చదువుమాత్రం ఎంటిరియమ్మ కెక్కువ కాదు.

ఎం దీ ది యెమ్మ అభివరీక్ష మొప్పునే పేసైన తమ జీవితంలో చాలా సాధించినట్లు పీరియ్యేడు. నర్తరీలో గోల్తా మెడలో కొట్టేసేడు. ఐదేళ్ళా పెన్సిమ్మలో వచ్చున్నావా కొట్టేసేడు. అనుమాయ పూదయం కొట్టేసేడు. ఒకవాడు అలవ్యంగా పెర్వవేసినందుకు హాస్యం పెర్వర్చి కొట్టేసేడు.

అంతేత అతను వాకేం తక్కువని తప్పి తమ నించిండు కోవడం తప్పుకాదు. మనీషిక్లావలసినవన్నీ అతనికున్నాయి. అతని నూట్లు పెర్చిన్చి. అతని సిగరెట్లు ఇంగ్లీషువి. అతని కారు ఫ్రెంచిది. అతని పూదాలు ఆమెరికన్వి.

అతనితల్లి పాధ్వి. భక్తులారు. అతని తండ్రి ధవంతుడు. పారిశ్రామికవేత్త. అతనిపేరు జగవతి. ఎముకలు గుండవేసే మిల్లు దగ్గర్నంచి, కాలిపేనే కేస్తూరచ్చే సిగరెట్లు తయారు చేసే ప్యాక్లరీవరకు, అతనికవేకరకాల కంపెనీలున్నాయి. కేస్తూరు మందులగాయలు కురుపు లాయంటుమెంటు వరకు తయారు చేసే మందలంప్యాక్లరీ పెడదావని అతని కోరిక. అతనికి, అమెరికన్ కారుతోనహా ఆరు కార్లున్నాయి. వేసవికి ఏటీఆర్ బంగళా, సిమ్లాలో కాటేజీ వున్నాయి. అతని స్నేహితుల్లో మూడు లక్షలకు తక్కువున్నవాడు మున్షివెభవతో సమానం. ఒక్క ఇండియన్ కాలే వున్నవాడింకా హీనం. రాజకీయ రంగంలోనూ, యితర రంగాల్లోనూ వున్నవార్లని చాలామంది అతనికి తెలుసు. తెలిసినంతమందినీ ఉపయోగించుకోవడం అతనికి బాగా తెలుసు. సోషలిస్టు మొదలు, స్వతంత్రపార్టీవరకు అనేక పార్టీల వారు కులు అతనియట్లనే జనవేస్తారు. వాళ్లతప్పి స్నేహితుడుగా, మంచి వోస్టుగా చూస్తారు. అతనుమాత్రం వాళ్లని నేటివాయ కులుగానో, రేపటి వాయకులుగానో మాత్రం చూడగలుగుతాడు.

ఉరికి బోరెడుదూరంలో వున్నతనిల్లు స్వర్గంమంచి జారి పోయిన మనోహరపార్కయ్యలా వుంటుంది. దాని ఆవరణలో రెండు పెన్సిమ్మకొర్రులున్నాయి. ఒక స్వీమ్మింగ్పూలుంది. స్వీమ్మింగు పూలో ఏలాలు పాదిగేరా అన్నంత వీరిగా వుంటాయి దాన్లో

నీళ్లు. ఆ యింట్లో 16 ఎం. ఎం. ఫీయేటరుంది. ప్రసిద్ధి కెక్కిన శిల్పమందరులెందరో ప్రవాకేటిగ్గా, బట్టలు బార వియమ్మా, ఆ యింట్లో అన్నిమూలల్లో నిలబడుంటారు. వరిస్థి వాడరివేసి, యానుధ్యవే వదివేంకమ్మిన తైలవర్ణచిత్రం “తిక్కుకీ” పెంట్రెల్చాల్లో ఎదురు గోడకి వేలాడుతూ వుంటుంది (నెర్రెయరిస్టిక్ పెయింటింగవటం వల్ల అది దిక్కుకో, బర్మా పెల్లంపో ఎవరికీ తెలియదు). ఆ యింటి ఆవరణలో మర్యాదకు భంగం లేనంతదూరంలో గెప్పులకి రోజ్ కాటేజింది. ఆ యింటి ఆరో అంతమ్మ పించిచూస్తే, ఆ యింటి చుట్టూవున్న లాన్ వచ్చి తివాసీలాగా, ఆ లాన్లో కుండిల్లోవున్న పూలమొక్కలు ఆ తివాసీతోని పూలలాగా కనిపిస్తాయి. అదేజంతమ్మమండి దూరంగా చూస్తే, చాలాదూరంగా, చికిసోయిన చిన్న గుల్ల గడ్డిమేట్లలా గుడిపెలూ, వాటిముందు తోకంపేద నడుమ్మన్న వల్ల పురుగుల్లా కూరీలు కచ్చిస్తారు.

ఆ యింట్లో షర్వతు మొదలు, షాంపేను వరకూ అమ్మి రకాల పిసీయాలు రిఫ్రెజరేటర్లలో వుంటాయి. ఆక్స్ టంగ్ (Ox tongue) మొదలు అల్లం మురబ్బావరకు అన్నీ టిన్నుల్లో వుంటాయి. అవి లాగాదానీ తిండానీకి చాలామందోస్తారు. నీనీమా ప్లిర్లు వారాయుగ్రావు అనుమాయా ఆ పూరోచ్చినప్పుడా యింట్లోనే జనవేస్తారు. చాలామంది అధికార్లుకూడా ఆ యింటి కొచ్చి పోతుంటారు. “కలకటేరు మా యింటి కుక్కేనమక” అని ఆ యింటి తోటమాలి గొప్ప చెప్పుకుంటూ వుంటాడు.

ఆ యింటికి రానివాళ్లు అడుక్కుతివేవాళ్ళా, ఒళ్లమ్ము కునే వాళ్ళామాత్రమే.

* * *

అనందరావు యిటుపై నేనేయారీ? అతను ప్రాక్టీసు పెడితే డబ్బుకీ, రిచ్పేషెంట్లకీ కొదవుండదు. అభినేత్రి అనుమాయ తన అస్తికి అతర్వగ్గరే మందు పుచ్చుకుంటుంది. హీరో వారాయుగ్రావు అతర్వగ్గరే గ్రేస్పెక్టమీ చేయించు క్కంటాడు.

“ఒకటి పేగులుకొని, మరోడి కురుపులు కడిగితే నెలయ్యా నరికి మచావస్తే మున్షి మూడువేలు! అమెరికా వెర్రి పార్కుకోపియా ఎవ్. డి. అయి తిరిగొచ్చి మందలంప్యాక్లరీపెడితే, ఆర్షెర్ల కార్లక్తలార్చించొచ్చు.” యిది జగవతి అభిప్రాయం.

తన ముందు జీవితం గురించి ఆనందరావించా ఆలోచించ లేదు. ముందులకుపెరి పెట్టినా, ప్రాక్టీసు పెట్టినా, అతనెలాంటి వాడవుతాడన్న ప్రశ్నకి సమాధానం మిలుపుగా దొరకదు. అత నెలాంటివాడన్న ప్రశ్నకి సమాధానం బహుశా అతనే చెప్ప లేదేమో! అతనిది మంచివాడన్నా కావచ్చు. అది చెడ్డవాడన్నా కావచ్చు. అతన్నో చెడ్డతనముంటే అది యీవేళ వరకూ జైలు వశ్యేదు. అతని మంచితనానికి మాత్రం కొన్ని విధర్యవాంఛలున్నాయి. ఇచ్చిత అప్పు లీబ్రమని అతనెప్పుడూ అడగాదు. పెక్కునెవరున్నా తన కార్లో లిప్టిస్తాడు. తోడున్న వాళ్లెవరినైనాచేరే దస్తా సినిమాకి, హాల్లెక్కి తీసుకుపోతాడు. మంచివాళ్ల లిప్టితోనే పుస్తాకులతన్ని చేస్తారు.

అతన్నోని మంచిచెడ్డలకు బీకర సంఘర్షణ జెప్పుడూ అరగ లేదు. అది జీవిత మంతటకూ కరగిపోతూ ప్రశంశలతో జరిగిపోయింది. అతని జీవితపు చాలు పెట్టికలరుది. పొంరబ్రుకుది. దాంట్లో కళ్లలోన గుచ్చుకునే ముళ్ళూ, కాళ్ళ బద్దలు కొట్టే రాళ్ళూలేవు. అతనికి జీవితముంటే, బంటరివాండ్లకు తోడ్పట్టే మీద, భంగువన్నెలో, అమెరికన్స్లో, ప్రేయురాల్లో ప్రయాణం లాంటిది. అంచేతరనికి పొడమెరికన్ కుల ల్లగాయతూ, వార్తమెరికన్ కేవేకే వరకూ రాత తెలిసినా, తన దేశంగురించే తనకి సమంగా లేలేదు.

పేదరికం, దరిద్రం, అకలి అనే వదలకి అతని నిఘంటు వుతో పాసంలేదు. అతనెక్కడో కెల్లినా కార్లో వెళతాడు. అతను వెళ్లే యిళ్లకి పెంట్లరే జైలు గోడల్లాంటి ఎత్తైన తొలి కాంపొందు గోడలుంటాయి. ఆ యిళ్లలో జాలలేని సింహాల్లాంటి అల్పేసియన్లుంటాయి. అకాకంకో వేలాడుతున్నట్లుండే పోర్టికో యంటాయి.

ఇదా అతనెప్పుడూ బీదరికం చూశ్వేదనదానికి వీళ్లేదు. ఒకనాడు బ్రూసిక్ జానోరో చిక్కుకు పోయినప్పుడు, తన పైచెల్లెల్ రేరేవ్వా మిరల్లో అతనిక్కనివించింది, ఏడున్ను పిల్ల వోట్లో ఎండిన రొమ్ము కుక్కుతున్న ఒక ముష్టిల్ని.

మరోనాడు సూపర్ మార్కెట్ లిగ్గరదిగి తన ఎర్ర స్పర్ట్స్ కారు తలుపుమొన్నప్పుడు ప్రంటు మర్కెటర్లో కనిపించేదో మొహం చిరిగిన ముష్టివాడు.

కాని వీళ్లెవరూ అతన్ని జాడపెట్టలేదు. దేశం మధిక్షం. క్షుద్రదే వాళ్లందరికి తిండుంది. వళ్లనంచని వాళ్లే అడుక్కో దానికి, రాళ్లు కాయదానికి సిద్ధపడతారు. మహాకామిస్త్రే మరొకన్ని ప్యాక్టరీల పెట్టిపేచాలు—దరిద్రం జోకట్టుకుని పాకిస్తాన్, రైవాన్ పారిపోతుంది. ఇవి అతని అధిప్తాయాలు.

అతను కల్లార ఒక్కనాడుమాత్రం దరిద్రాన్ని, దరిద్రుని చూశాడు. అవేళతని నాలుగో పుట్టివరోజు. ఆవో, ఆమాయా జగతిగాలు పూర్వోలేదు. అంచేత జగతిది భార్య పార్వతి వారన చేసి బీదరికి సంకల్పకోర్కాలు చేసింది. సంకల్పజమద్దర్లో, ముందు పెండకో తింగచ్చేదు జగతి. పోర్టికోలో, క్షుద్రల్లలా

విందుగా నవ్వుతూ, మెరుస్తున్న కళ్లలో పార్వతి నిలబడింది. ఆమెనెక్కడో నిలబడిత ఆనందరావు, చిదిగిన అన్ననంజరాలకు తోలు తొడిగినట్టున్న యిద్దరు ముష్టి పిల్లలు, దేవుడో దెయ్యమోవచ్చితమ ముందున్న అన్నం లాక్కుపోతారేమోనన్నట్టు ఆత్రంగా అన్నం తింటుండడం చూస్తున్నాడు. ఆ ముష్టిపిల్లల వక్రమన్న ఆనందరావు, తోడేళ్లవక్రమన్న బొచ్చుకుక్క పిల్లలాగ జాగగనూ, పార్వతి కళ్లలో వెలుగు-చీకటిరాత్రి పురి కళ్లలో మెరుపులాగ భయంకరంగానూ జగతికి కనిపించేయి. దేశంలో ఆకలంతా తన కడుపులోనే వున్నట్లు, ఆయాస వదేంత లొండగా అన్నం తింటున్న కాంపొందుకోని ముష్టి వాళ్ళు, అది కళ్లకి మైక్రోస్కోపులోని బబ్బు పురుగుల్లా కనిపించేరు.

ఆ సంఘటన జగతికి నవ్వులేదు. అది అతనవ్వరితోను అన్నేదు. కాని మళ్ళీ అటువంటి సంఘటనలు వీడకంట్లా తిరిగి రాకుండా కొన్ని కట్టుదిట్టాంతను చేశాడు. పార్వతిని భక్తి మార్గంలో పెట్టేసేడు. ఆనందరావుని కిందర్ గార్డెన్ స్కూల్లో పెట్టేసేడు. అందరావిన భగవద్గీత వ్యాఖ్యానా పార్వతికికొన్నాడు. అన్నిదశల బొమ్మల పుస్తకాలూ ఆనందరావుకి కొన్నాడు.

కిందర్ గార్డెన్ స్కూల్లోరవాత కాన్వెంటులో చదివేదానంది రావు. కాన్వెంటుదిలేనికి ఆనందరావు చేతికి సిగరెట్టొచ్చింది. వోటికి బూతులేనవో ఇంగ్లీషు క్లుప్తంగా వచ్చింది. తన హక్కులకిసం పోరాడ్డం కూడా వచ్చింది. ఆనందరావు“లిటిల్ జంటిల్మన్” అవుతున్నందుకు జగతి అనందించేదు.

* * *

పరీక్షలయ్యేక ఆనందరావు తన పుస్తాకుడు రాజాతోనవో తనింటికోచ్చేడు. రాజాతని క్లాస్మేటూ, రూమ్మేటూ కూడా. అతనికి ముప్పానకరాం భూముంది. యుగోదనవడే నుంచి తల్లంది. మంచివాళ్లగాని, చెడ్డవాళ్లగాని, అన్నదమ్ములూ, అక్కచెల్లెళ్లూ లేరు. అతన్నాన్న పియ ఎన్నాళ్ళోనంది. అతని ఒక మల్లవానికి దగ్గరున్న ఒక వల్లె.

వారంగోజులున్నక ఆనందరావుని తమా రాహ్వించేదు రాజా. యుగోద మల్లిపెల్ల చేసుకునే పుడేకంకో లేదని, పెల్లెడు అడవిల్లెవెడూ వాల్లింటన్నలేని యుక్తిగా తెలుసుకొని మరి సమ్యుతించాడు జగతి ఆనందరావు వెళ్లడానికి.

రాజాగా రూపొచ్చేక తను ప్రపంచంలో చూడవలసింది చాలా వుందనిపించిందానందరావుకి. అనిపిపోయిన మనసుకి చల్లగాలిలా కన్నులించదావల్లె. కొత్తకోడల్లలా ఉత్సాహంగా గొంతులువేసే బిగువురవితక అడకాలితనికి నంతోషం కలిగించేదు. అన్న మినున్న తండ్రుడిక్కివినించకుండా, పూరితోలనకుండుమ్మట్టా వెయ్యవేర్చి, నిద్రపోతున్న ప్రేయురాల్లావున్న ఏరు అతని పల్నని ఎముకతో కోరిక రేకెత్తించింది. తింటుపోసుకున్న క్రాంతి మానం వొమ్మల పెల్లెకూతుళ్లలా పున్న కొబ్బరిచెల్లు అతనితో కలాత్పన్న పెంచాయి.

ఏలాంటిప్పుడున్నాయో అది తదివనర్థం కలిసిపోతూవున్నా చూసేస్తున్నా, ఏలాంటిదో, మీరే మోకాళ్ళ మీదకెళ్ళి పడి చేత్తో గూనవేస్తున్న పిల్ల ఎదంచేత్తో తుడుచుకుంటున్న మరుటి పీటి ముత్యాలు చూసేస్తున్నా అంతకి చిత్రకారుడ నవలించింది.

* * *

రాణింటినుండి కొంచెం దూరమే వరుస నాల్గు ఫర్లాంగుల్లో వల్లె తగులుతుంది. వల్లెనిదాటి మరో నాల్గు ఫర్లాంగులు వెళ్లి రాజగారి తోట వస్తుంది.

ఆ పూర్వపు నాల్గునాడు సాయంత్రం ఏదీమోత హీరోతోడిరా ఉంటే తొలుత కన్నుకొని, "నల్లమ్మంది బాబూ" అంటూ రాన్లో స్టాన్లీక్ కుర్చీతో కూర్చున్నాడు రాజు. అతని కెదురుగా యుకోరా, వక్కా అనందరావు రెండు కుర్చీతో కూర్చున్నాడు.

శిరాకాం సాయంత్రం ఎండ వెన్నగా ఉంటున్నది వుంది. వక్కాచే పున్నాగెట్టు నుండి రాల్చేపువ్వులు ఎండకో బంగారు పువ్వులా వున్నాయి. ఎండ ఎర్రరంగుతో, నలుబరు పుకీ వోరగా వాలిన చేయి బంగారం కాసి, దాని అరుపుకి ఒరిగి పోయినట్లున్నాయి. ఎక్కడైతే అప్రెహెన్సివ్ నడుగులు కొచ్చి మెడగోకున్నట్టు యుకోదగ్గర కెళ్లి మెడ తాసింది. యుకోద దానిమెడ గోకుతూ వుంటే, ఏదోమూ ఎర్రగని పసిపిల్ల కళ్ళల్లా దానికళ్ళు నిండుగా, విర్రవలా, అమాయకంగా, ఏయారుతూ మెరిసేయి.

దేవుడు సృష్టించిన యీ ప్రపంచంలో తోటిచేయ్యం దండా. యీలోగా ఎనిమిదేళ్ళ పిల్లకై వచ్చి యుకోదుక్కాన నిలబడింది. దూరంచుండి చూస్తే అదీవిన కాకిపిల్లలా అవ్వగా వుంది. సంవత్సరాలు తనమునేనే పెంచిన బైరాని బడల్లా ఆ పిల్లకాట్టు ఎక్కడిక్కడ పెనవేసుకు పోయింది. కాట్టు మొహంచుట్టు కప్పెయ్యడంవల్ల భయంతో కన్ను రోంచి చూస్తున్న ఎరక మొహంతో ఆ పిల్లమొహం బెరుచు తున్న కళ్ళతో వుంది. బా అర్థంకావకదగితో ఆ పిల్ల పొం గట్టున పూసి వాడిపోతున్న పిచ్చి పువ్వులా, బాధకలిగించే అందకో కూడుకునుంది. ఆమెవక్కనే తేనెరంగు పట్టుచీర కట్టుకొని నిలబడుపు యుకోద మొహం, తేనెరంగు గ్లాస్స్ వర్వేకతో గుచ్చిన వాడవోతున్న గులాబీ పువ్వులా వుంది.

అర్రోజరై అన్నం మొహం ఎరగనట్లుండా పిల్ల. "డిస్టింక్ట్లీ ఏస్ ఎడ్వాన్స్డ్ కేస్ ఆఫ్ మాల్ న్యూట్రిషన్." (Distinctly an advanced case of mal-nutrition) అనుకున్నాడనందరావనిల్లని చూడగానే.

"ఎందుకొచ్చి?" అని యుకోదపిల్లని ప్రశ్నించి, "మా తోటమాలి కూతురు" అని ఎపోలిటిక్స్ ఆనందరావు తిరిగి అంది.

"మా పిల్లకి ఇబ్బంది" అని, ఎవరైనా ఏమైనా అడుగుతారేమోనని అశించినట్లురుకుంది ఆ పిల్ల. ఎవరూ ఏమీ అడుగులేదు. అంతేలాపిల్ల అంది "అబ్బాయిగోర్నోపాలి అంబ మన్నాది మాయమ్మ" అని.

అబ్బాయిగారి వేపు చూసింది అమ్మ. "నాకొట్టు బాగులేదు బాబూ" అన్నాడబ్బాయిగారు, అమెరికాకై నా తమ్ముడు రాల్చే నవ్వుట్టు మొహంపెట్టి.

రాజునైపు చూకా దానందరావు. అతను కాళ్ళు రెండు ఎదురుగా పీచీయేమిడ పెట్టుకొట్టుకున్నాడు. అతను టైల్ గా వున్న టెల్లి టెర్మిన్ పేంటు, పర్మనో, కాన్స్ పెద్ద నైపు తిర తోడుకున్న వాసుచేమూలా వున్నాడు. అతని కాళ్ళకున్న ఎంబాసిడర్ తోడు అడుగు, తెరచిన మొనెన్స్ టై వుంది.

"నే వెళ్తా" అన్నాడనందరావు. "మహా?" తల్లి, పిల్ల కూడా ఒక్కసారికాళ్ళుపోయారు. "ఏం?" అన్నాడనందరావు రాజునైపు తిరిగి. "ఏమో!" చెప్పలేదు రాజు.

"తేగిరా బాబూ!" తొందరపేసింది పిల్ల. "మీరెళ్ళి కేమిటి ఇబ్బంది?" అనడకేదానందరావు. "వోరం రోజుల్లో ఒకటే యిరేనావాలి. ఆకాకిగోరు మందియ్యడం మానీనాటిరాట్టు" అండా పిల్ల.

తనకు తోచిన మందులు జేబులో మేకుకొని బైరేరే దానందరావు. తోవలో నడుచు న్నంతసేపూ ఎంతో అత్యుదయ్యుడు. ఇది తన ఫస్ట్ కేస్. యిది పెయిలడనికీ పిల్లెడు.

మార్కెట్టు మయమయ్యే నమయానికి సామర్పేరిన పులి గుహలాపువ్వు తోట చేరాలి వార్షిద్దరూ. రకరకాల పురుతో ఏడుపున్న పురుగుతో ఆ తోట చూడ్డానికి భయంకరంగా వుంటుంది. అది పట్టుపెగలే వస్తూ బట్టగా, రికటిరా నల్లగా వుంటుంది. ఆ తోటలో బట్టంగా పెరిగిన చెట్లన్నీ చేతుల్లా వున్న తమ కొమ్మలక్షంగా కాసి ఎండవంత అపేమన్నట్లు వ్నాయి. నెట్టికి దొరకుండా కిందకు జారిన ఎండ, అక్కడా అక్కడా వచ్చగా మువ్వులా పడటంవల్ల, ముడుచుకు పడుకున్న మువ్వుల పాములా వుంటుందోట పగిలిపోయింది. భనక లేకున్నా అస్థించుకుండా, వచ్చని పిచ్చిమొక్కలు పెరగడంవల్ల, నాచుతో కుర్చీపోతున్న మొనెళ్ళ చేతువులా వుంటుందితిరి నమయాల్లో. ఆ తోటలో ఒకవార మునెరుపుట్టిచెట్టుంది. దాని మాను వాన కోసిన సాడు కోట బురుజులా వుంది. నోడుతున్న దాని పూడలు రాక్షసులారేసిన చింకిగుడ్డల్లా వున్నాయి. ఆ మట్టివక్కనే విరిగిన అగ్నిపుల్లతో చేసినట్లున్న ఒక పూసిగిడునుంది. దాన్ని ఎన్ని సార్లు చూసినా, ఎంతసేపు చూసినా, పుస్తె అయ్యుకున్న పుని (ప్రీ) మెడకో నమపుకొమ్మని చూసినట్లు బాధగానే వుంటుంది.

ఎంతవండా, ఆ గుడిపెతోకి వెళ్లి న్నూదానందరావు తంకి చిన్న చెబ్బ తగిలింది. విరిగిన తడవతోటి, విరిగిన తాళాకా

లోటీ చేసినట్లున్న ఆ గుడిసెలో తెల్లగానే, తనదో మోసంచేసినట్లు పీయ్యే దానందరావు. ఇంత దరిద్రం, ఇంత మంచిగా జరిపించే తన ప్రపంచంలోనే వుంటుందని అతమాహించితోక పోయేడు. చచ్చిన పాముల్లా, ఒక తడకక రెండు ఏరంగునో తెలిసి చింకిగుడ్డలు వేలాడుతున్నాయి. అస్తికలేనివాడు కడిగిన శ్మశానంలాంటి కడిగిన పామ్య పక్కని రెండు బోర్లించిన కుండలుమాత్రం ఒకవార వున్నాయి. ఆ ఒంటిగదిలో మూంనున్న కింసనాయిలు బుడ్డి పీరవపుకాంతి ఎర్రచీకటిలా వుంది. దీపం గారికి కదిలినపుడల్లా చీకటి చలికి వెళికినట్లుంటుంది.

ఒకమూల తాళ్ళతోగన నులక కుక్కిమంచంలో విరిగిన బొమ్మ లాంటి ఒక అరేళ్లపిల్ల పడుకొనుంది. అరేళ్ళ కేవలం వాయు భక్షణం మాత్రం చేసినట్లుంది. ఏ క్షణాపు తోలు పిల్చుకొని ఎముకలు తైలకచ్చేస్తాయోనన్నట్లు ప్రతిజాయంటు దగ్గరా ఎముకలు నూరిగా కప్పిస్తున్నాయి. చేపల్లాంటి ఆ పిల్లకళ్ళు తెరచివుండటంవల్ల చచ్చిపోయిన ఎర్రచేపల్లా వున్నాయి, కింస నాయిలు బుడ్డి ఎర్రకాంతిలో. పిల్ల కన్నాముక్కులా తీరుగా వున్నా, ఆ పరిసరాల్లో పాడుగోడమీద పుట్టిన పువ్వుగొమ్మకలా చూడ్డానికి దాదాగావుంది. ముప్పిదానిముక్కున ముత్యపు ముక్కు పుడకలా పరిసరానికి పరిపడకుండా, మంచం పక్కనే తెల్లగా తోచిన ఇతర దింతుకటి వుంది. ఆ దిండు ఆ పిల్లతల్లి తెచ్చు కున్న అంజనేయమోదపు అలోచనరాగానే అనందరావుకి గుండె ఒక్కసారి ఆగినట్లుంది. ఆ దిందిపట్టుకొని కాపురానికొచ్చి నవ్వుదామెకున్న ఆశలు.....

నడిచిపోతున్నాకలా మంచం వారనే ఆ పిల్ల తల్లి నిద్ర పుంది. ఆమె కన్నెళ్ళంటాయో? ఎన్నున్నా నూరేళ్ళా నిండి పోయినట్లుంది.

అలవ్యం చెయ్యకుండా తమిళాను పరిచయం చేసుకొని వెంటనే పరీక్ష ప్రారంభించే దానందరావు. పేషంటు వల్ల ప్రతికుండగానే కాలిపోతున్నట్లు అతివేడిగా వుంది. పరీక్ష చేస్తున్నప్పుడు బలవంతంగా పక్కకి ఒత్తిగించివేస్తున్నాడని, పామనోట పెద్ద కప్పపిల్ల చివరి మూలుగులా మూలిగింది.

తన పరీక్షవల్లా, తల్లిచెప్పిన దానివల్లా, పిల్లకి వెల్లాలై పైపాయిడనీ, వారంరోజుల్లో డయేరియా కాంప్లెక్సుమీ గ్రహించేదానందరావు. అదివరకు ఆ పిల్లకి ఆయుర్వేదం చేసేవారని, ఆ పిల్లకి డయేరియావల్ల ఎముకలు ఆహారం పెట్ట నివ్వలేదు.

పిల్ల జబ్బువల్ల కాకపోయినా, అతికి చచ్చిపోయేట్లుంది. ఆ అమ్మాయికి వెంటనే ఫుడ్డికరమైన ఆహారం యివ్వాలి.

"హార్నిక్కుగనీ, నోవర్టీసుగనీ, గ్లాకోజాగనీవున్నాయా?" అని ఆ పిల్లతల్లి నడగడానికి నోరారేదానందరావుకి. ఏమనాలో తెలిక "పిల్ల తండ్రికి?" అన్నాడు.

"జైల్స్ బడినారా" అందామె.

"జైల్స్ నా?" అశ్చర్య పడ్డాదానందరావు.

కథ ముగియలేదు. ఆ పిల్లతండ్రి ఐదు రోజులక్రిందట రిక్త తొక్కడానికి వెళ్ళుచు పోయేట్లు. రాత్రిపగలూ తొక్కి మూద్రోజుల్లో పిల్ల మందుకి డబ్బు పట్టుకొస్తానని వెళ్ళేట్లు. ఒక రాత్రి, ఒక వగలూ తొక్కిత, మనితొక్కలేక పాతదాబు ప్రకారం పారా తాగిట్టు. తాగి పట్టుబడితే కేసుపెట్టేట్లు.

"జరిమానా కట్టనేకపోతే జైలుకొంటేసినారా, రెండోరాలు" ముగించిందామె.

"పిల్లకేదో అర్థంయిగా తిందానికివ్వాలి. ఏవైనా వుందా?" అవరాధం చేసినదానిలా అడిగాడు.

"బిందెలో పిల్లా, బిందెలో పేనాలుతున్న వాకాడే ప్లేపు" అంటూ, బిందెలో పిల్లన్నాయున్న తన మాట మమ్మ మన్నట్లు, బిందెమూతలపీ గొనుతో పిల్ల ముంచి తీసిందామె. కప్పిల్లలా స్వచ్ఛంగావున్నాయి బిందెలో పిల్ల. కాని కొంచెమే వున్నాయి. పిల్లకొడుపునిండా కప్పిళ్ళకూడా వుండవో అనించించి దానందరావుకి ఆమె ఏదనక పోవడం చూసి.

"యింకేదీలేదా?" అర్థంలేని ప్రశ్నిపాడు.

"కొంచెలో గిడ్డెడు గింజలుంటే నిన్ను వెంపుకురిస్తాం తొట్టు" అంటూ ప్రారంభించిందామె తన కథ. జబ్బుపిల్ల నాదితే తను కూలికి పోలేడట. మొగుడు చూస్తే జైల్స్ కూర్చున్నట్టు. వాళ్ళకి రెక్కాడినా, పూర్తిగా దొక్కాడటట. ఐదురోజులై ఆ జబ్బుపిల్ల, ఆ పిల్ల తల్లి ఏమీలే తివ్వేదుట. "అతికి యీ గుంట్లైరా మూద్రోజులై మెతుకు ముడితే యీ గంగమ్మ తల్లి మీదొట్టు. తల్లి, పిల్లలూ నాసినవై పోతామన్నమాట" అంటూ ముగించి గట్టిగా ఏడుపుకి తగులుకుంది.

"దేశంలో యింత దరిద్రమా?" అని బాధపడ్డా దానంద రావు. తను నమ్మిన దేశపుడు తనని మోసంచేసినట్లు, తను పెంచిన పాపురం పెనువడ్డై గోళ్ళతో తనపీక వెల్తుకున్నట్లు పీయ్యేడు.

"నల్ల, యింటికితల్లి మందులూ, పాలూ పట్టుకొస్తా ముండు" అని ఆమెతో అని పెద్దపిల్లని తీసుకొని ఐదుల్లేరేడు.

యా కేసు ఫెయిలవడానికి పిల్లేడు. యిది తన మొదటి కేసు. తను ఎన్నాళ్ళనుండో కంలు కంటున్న ఫన్స్ కేసు. ప్రతి డాక్టరుకి మొదటికేసు తొలవవు లాటిది. డాక్టరు నువ్విది వ్యాధియైతే, అతని మనః ప్రస్థాపివే మార్చేయ్యవచ్చు ఆ కేసు. యీ పిల్ల మందులేక చచ్చే తనకీ, తన పుత్రికీ మాత్రమే అపమానం. కాని తిండిలేక చచ్చే దేశానికి అప్రతిష్ట. మానవత్వానికే కళంకం. మనిసి, రాక్షసుడన్న పత్యానికి యిజాపు. తను చెయ్యని పాపమేదో తనని వెంటబిస్తున్నట్లు, తను చెయ్యని తప్పు తనని వెక్కిరిస్తున్నట్లు పీయ్యే దానందరావు.

ఈ పిల్లలాంటి వాళ్ళెంతమందో...? పూర్తిగా విడిపడని అలోచన మనమువి కొనసాగిస్తుంది.

తోటపైటకొచ్చేసరికి అప్పుడే సూర్యాస్తమయం అవుతోంది.

తలదించి, తోకపైకెత్తి, బునకొడుతూ పరిగెత్తే యువని ఎనువోతు తన యువనడకలతో తేసిన, యుద్ధరంగంలో రక్తంతో తడిసి ఎండి ఎర్రబారిన ధూళి పడమటాకాశంలో చేసినట్లుంది.

ఆ ఎర్ర జేక్రగొండులో వాపు వాసిన ఎముకల చెయ్యలావుంది వో మోడు బారిన చెట్టు.

రసిందిస కురుపుల్లా వున్నాయి పల్లెలో మురికి గుంటలు.

పసిపాన సమాధిమీద లేచిన లేతగడ్డిలా జోడుకింద గడ్డి అతిమెత్తగా తగిలింది.

* * *

జోరుగా ఇల్లు చేరేదానందరావు. పోల్స్ బ్లాక్ లెబు మేసుకుని రాజా, యుకోదా కుర్చీల్లో కూర్చున్నారు. దూరం నుండి మోస్తే ఆ పోలు నీలిస్టిలో నిండిన ఎక్స్పరియం లాగా, అందులోవున్న యుకోదా, రాజా అడుగునున్న ఎర్రచేయిల్లాగా వున్నారు.

పోల్స్ కొచ్చేదానందరావు. ముప్పదివరకెప్పుడో విసిరి పారేసిన ఎంగిల మెతుకులు తిన్న రిక్వోసిసిసి నీ వెనకాలే నీ మహల్స్ కొచ్చేసిన పూరకుక్కలా, అనందరావు వెనకాలే ఆ పిల్లకూడా పోల్స్ కొచ్చేసింది.

పోల్స్ కొమ్మనే "అర్జంటుగా పోర్లిక్స్ పెట్టించండి, ఆకలికి వచ్చి పోయేట్టుందా పిల్ల" అన్నాదానందరావు.

"ఆకలికా?" అని ఆశ్చర్యపోయి, యుకోదా పోర్లిక్స్ పెట్టి ప్లాస్టుక్ పోసి, మూళ్ళేముషిల్స్ వచ్చేసింది. కాని ఆ మూళ్ళే ముషిల్స్ నూ రాజా పారేసిన మందుల తీరువా తాళాలు దొరకలేదు. మరో తెల్లముషిల్స్ కూడా దొరకలేదు. ఆ పిల్ల అతి కుండగా దొరకవేమోనని భయపడి, అనందరావు ప్లాస్టు ఆ పిల్ల చేతికిచ్చి, "మచ్చర్లంటుగా పరుగెత్తి తెల్ల మీ చెల్లి కియ్యి. అంవ్వం చేస్తే చచ్చిపోతుంది. నువ్వు పరిగెత్తు" అని ఆ పిల్లని పంపించేసి, మళ్ళీ తాళాలు వేటలో పడిపోయేడు. తాళాలు దొరికేసరికి పరిగ్గా పదిహేద్దిముషెలు వట్టింది. తనక్కావంపిన మందులు తీసుకుని, సిరెంజి బోయిలు చేసేసరికి మడో ఐదు నిముషాలు గడిచిపోయాయి. పక్కకళ్లం పాకలో వున్న పాకీకాపుని పిచ్చి పాయ మిస్తానని యుకోదంటున్నా లక్ష్మీపెట్టకుండా పరుగెత్తానందరావు, అంవ్వమై పోతుండేమోనని.

తోవరో గజాలు గొలుసుల్లాగా, విషడియలు మడియల్లాగా కనిపించే యజ్ఞానికి.

* * *

అతను తోట చేరగానే, ఆ సమయంలో ముషలికిడి అంవా ప్లేన్ ని పక్కలు కరకర అనిచేయి. గుడిపేతు దూరంగా వుండగానే,

తను వెళ్లడం అనుమరమనిపించిందనికీ. పిల్లని బైటపడేశారు. ఆ పిల్లతుండగ్గర వారికెవ్ లాంతరెవరో పెట్టారు. ఆ పిల్లమట్టు, పదిమంది దున్నట్లు కన్నుకొని కూర్చున్నారు. వాళ్ల తంలు మ్రాతం బైటకుండడం వల్ల, వాళ్లు దిక్కుమారిన తలం చుట్టూచేసిన రాంబండుల్లా వున్నారు. కొనాకతో నడచివెళ్లి వాళ్ల ఎక్కు విలబద్ధాదానందరావు.

"పిల్ల పోవాలి" అన్నారెవరో. పిల్ల మొహంమీదున్న దున్నటి ఎవరో ముసిల్లి తోలగించింది. పిల్లమొహం చుట్టూ దట్టంగా లాంతరు వెల్తురు పడ్డంవల్ల అపొత్తే పోయిన పెయింటు బొమ్మలావుందామె. కళ్ళమ్రాతం దేనికొనమో ఎదురు చూస్తున్నట్లున్నాయి. తర్వాత కళ్ళ మూసేసే దున్నటి కప్పింది ముసిల్లి.

పర్యం పోగొట్టుకున్న దానా, మునుకుంపేద తంపెట్టు కుని కూర్చుండడానికెళ్లి. అనందరావు వెళ్లిపోతోతూ వుంటే అమె తలెత్తి చూసేదతనివైపు. అమె మొహమంతా కళ్ళే అక్రమించుకున్నట్లు వున్నాయి. ఒక కంట్లో నీటి బొట్టూరి, రెప్ప మీద నిలిచి, లాంతరు ఎర్రకాంతిలో కెంపులా మెరిసి, పైట తొంగిన అమె ఎందుగుండే మీద పడి ఐడ్లల్లెంది.

* * *

తోట పదికొచ్చేసేప్పుడు రివోన్ ని ముఖ్యమైన భాగస్థి దేన్న వెనక మరచిపోయినట్లు అనిపించిందానందరావుకీ. కాళ్ళ మొయ్యలేనంత బరువెక్కి పోయిందతని మనసు.

తోట బైట కొచ్చేసాడతను.

విరిగిపోయిన పొల్లావున్నాయి గుడ్డి చంద్రుని చుట్టూ తెల్ల మేఘాలు.

ఎత్తైన చెట్లలో ఆ తోట పాగమంచులో పాడుపడ్డ కోటలా వుంది.

వల్లెలో గుడిపేలు కాలి అరిపోతున్నట్లు, ప్రతియింటి మీద పంటపాగ, మంచుబరువుకీ నిలిచి పోయింది.

వల్లెలో మనుషులు పాగమంచులో అవిరై పోతున్న రయ్యలా వున్నారు.

విడిచిపోయినారోచువరో యిల్లు చేరాదానందరావు. కాంపించు గోడ పట్టుమని పదిగజాలైనా లేదు. అప్పుడతనికి వినిపించిన భయంకర శబ్దానికి, కాళ్ళు పీలుపీలు భూమికి బిగించేసినట్లు విలబడి పోయాడు. ఐదుతలం అదికోమిచే బునకొట్టినట్లుంది. శబ్దం వచ్చినవేపు టార్పి వేకాడు. కళ్ల పడ్డ దృశ్యం గుండెమె కంపించి మేసింది.

ఇండాక ప్లాస్టుచెట్టు తెల్లిన పిల్ల గోడకు గజంబూరం గోడవేపు మొహంపెట్టి పడుకొనుంది. బతికుండగానే కప్పే

మన్నట్టు, ఎత్తుగా పెరిగిన గడ్డి, ఆ పిల్లలకు నగం కప్పేసింది. ఆ పిల్ల పిచ్చవెనుక తపిగా పడుచున్న ఒక నల్లతారు నిలబడి ఉంది. గడ్డిలో దానినిట్లు కూడా కప్పబడి పోవడంవల్ల, భూమి పొత్తె ఆ పిల్లని కదవజేతుందా అన్నట్టుంది. ఆ సమయ సమయపు సమయంలో విషం పూయబడుతున్న మెరుస్తున్నది దాని శరీరం. మనిషి మనసులోని అంభకారంలా అతివల్లగా వుందది. ఘనీభవించిన గరిభు మక్కల్లా మెరుస్తున్నాయి దానికళ్లు. మనిషిలోని స్వార్థంలా ఎత్తుగా లేచింది దాని పడగ.

ఈలోగా అమాయకంగా సామువైపు ఒత్తిగిరిందాసిల్ల. మరో సాముని చూసినట్టే అనందరావుకి, ఆ పిల్ల వెనకాల రాతివంకమీద పడుకోబెట్టిన చాళిస్లాసుని చూసినప్పుడు. స్లాసు మూత తీసేస్తుంది.

అకాశంలో కాయున్నాయి పరిగెడుతున్నట్టు, తన కాలి కింద నగంవడిన వానపాము వెక్కిరిస్తూ విడుస్తున్నట్టు అనిపించిందానందరావుకి.

* * *

అమెరికా వెళ్లి పై చదువుల్నిది, తిరిగొచ్చి, మంచం కంపెనీపెట్టి, తనకప్పులేని లక్షలాల్పించడవా?

లేక

మరికీపేటలో ప్రాక్టీసు పెట్టి, లక్షలుగావున్న ఆ పిల్లలాంటి పేదలకు సేవచెయ్యడవా?

అవును

అనందరావు నమస్కరణలతో అతనమెరికా వెళ్లి పోవడం మూలంగా పరిష్కారమై పోయింది.

అల్లాడ వేమభూపవరము - పినపళ్ల తామ్రశాసనము

శ్రీ ముసునూరి సాంబశివరామమూర్తి

ఈ తామ్రశాసనము తూర్పు గోదావరిజిల్లా, రామ చంద్రపురియొక్క రాజాజా, "పినపళ్ల" గ్రామముందు జీర్ణ రామాయమును పునరుద్ధరించుటకై స్థల పరిశోధన చేయుచుండగా నిలుపు తోతున కుట్టిలో ఆ యూరి గ్రామపెద్దలకు 1965 మే నెలలో దొరికినది. ఆ పెద్దయమును మిత్రులవలన వివిధ ప్రయత్నాలతో ఆ యూరి పంచాయితీబోర్డు ప్రసిద్ధిచెల్లు గాల్గెన శ్రీ పంగితిప్ప వెంకటరెడ్డిగారున్న, వారి మిత్రులు శ్రీ గోవిందుగారున్న నా కురిచితులయ్యును నన్నదరించి 1966 జూలై 11 తేదీన పరిశీలించి ప్రచురించమనినదిగా ఈ శాసనము నాకు సంబోధితయమున వశపరచియున్నారు. అందుల కా మిత్రదయమునకును, ఆ యూరి పెద్దలకును నా అభినందనములు. ఈ శాసనపు తీతులు నావద్దనే భద్రపరున బడియున్నవి.

శాసన స్వరూపము

ఇది అయిదు తీతుల తామ్రశాసనము. పంపూర్ణముగా నున్నది. ప్రతి రేకును 25×13 సె. మీ. కొలత గలిగి ఎడమ నుండి $2\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ =2 సె. మీ. రంధ్రము కలిగియున్నది. అందుండి $1\frac{1}{2}$ సె. మీ. ఉరవగల రాగి కడియము 12 సె. మీ. వర్తులము కలిగియుండి ఆ అయిదు తీతులను (ఒక తాళాకు పాత్రమునలై) బంధించియున్నది. అందువలన ఆ తీతుల పుటలను పాత్రకులు నెలుపుగ త్రొక్కుచు జరుపుకొన ననువు కలుగుచున్నది. ఆ రాగి కడియముపై 6×4 సె. మీ. ఉరవగలిగి తంపై కెత్తి పరుండి గమనించుచున్న నంది విగ్రహము (విశాలయనాంధరి నందిశ్వరని భాతి) సర్వాంగమండరమును, సర్వాభరణ సంకోభితమునై, నిత్య వత్స వచిత్రతను జాలుచు జాడ తనివీరిర కున్నది. అదియే అనాటి రాజముద్రిక. అయితే ఆ కడియము ఎప్పుడు, ఎవరివలన, ఎందుకు, ఎట్లు వేదించబడినదో ఎవరికిని తెలియరానిదై యున్నది. ఆ కడియపు పండునుండి ప్రతి రేకును స్వేచ్ఛానుసారముగ బయట రీసీకోమటకును, వాటిని తిరిగి ఆ కడియమున చేర్చుటకు వీలుగానున్నది. ఈ శాసనపు తీతులు 2,200 గ్రా., కడియము (రాజముద్రికతో) 500 గ్రా. మొత్తము 2,700 గ్రా. బరువు కలిగియున్నది.

శాసనము పంపూర్ణముగా నున్నది. శాసనపు తీతులుగాఁ అందలి అక్షరవంత్రీగాని, కడియము రాజముద్రికలుగాని ఏ భాగ మందును విమాత్రము శిథిలము కాలేదు. ప్రతి తీతునకును చుట్టును కొలది గోడుగా జన యున్నది కావున శాసనాక్షరములు భద్రముగా నున్నవి. అయితే ప్రతి తీతునకు చుట్టునున్న ఆ జన సమపుత్రేక (గట్టి చెట్టులుతని యుండుటచే గాబోలు) గంటు వడియున్నది. అంతియగాక కొన్నిచోట్ల రోపనివరకు (టీలు), వగుళ్లు వాణినది. అచ్చటచ్చట కొన్ని అక్షరములును చెట్టులు తని కానరాక గుర్తించ గష్టతరమౌచున్నవి. ఈ శాసనము నాకు జేరుటకుముందే యొకరివలన పరిశుభ్రము గావించ బడినది. వారు చాల జాగ్రత్తగానే శుభ్రపరచిరి. వారి దోష మావంతయు లేదు. అయినను ఆ శాసనపు తీతుల సంబంధమున్న తెల్లనున్నము, నన్న యినుక, పిమ్మింటు పాళ్లుమాత్రము విడివడియుండలేదు. అందువలన కడకు జాగ్రత్తగా నేటి పీడకం మధ్యను కట్టి, పొంగితిలంపైన వెనుక (యినున బ్లెడ్) వరాకట్టచే తోమి పరిశుభ్రము చేయవలసి వచ్చినది. అట్లు కడియము వెగియుండుట, తీతుల పైనను రోపలను నున్నము, నన్నయినుక, పిమ్మింటు మార బడియుండుట జాడ చాల అశ్రద్ధజనకము. బాగుగా వారో దింప పూర్వ మొకానోకప్పుడు ఈ శాసన మెవ్వరిచేతనో బడి తిరిగి భయోభాయం కాకరమై భూమియందు పూడ్చబడవని తోచును.

శాసన లిపి

ఈ శాసనమువలల అయిదు తీతులతోను మొదటితీతు మొదటిపుటచేమియు (పి) వ్రాయబడియుండలేదు. మిగతా తీతులపుటలందీ రీతిని శాసనలిపి గలదు. 1తీ. 2పు. 13 సం, 2—1 మొదలు 4—1 వజుకును గల 5 పుటలకు ఒక్కొక్క పుటకు 14 పంక్తులు వంతున $5 \times 14 = 70$ సం. 4—2 = 13 సం. 5—1 = 13 సం. 5—2 = 3 పంక్తులను కలిపి మొత్తము $13 + 70 + 13 + 3 = 112$ పంక్తులు గలవు. అనిగా అయిదవ తీతు రెండవపుటయందు (అఖరు పుట) గూడ 3 పంక్తులు వ్రాయబడియున్నవి. శాసన

మంతయు సంపూర్ణముగా సంస్కృతమే. సరిహద్దులుగాక మిగిలినదంతయు శ్లోకములే (నిర్గద్యము). 21 మాత్రము 14 శ్లోకమువందరి ప్రాచీన తెలుగు (పాశ-కన్నడ) లిసియ్యి యున్నది. అక్షరసములు గుండ్లకత్తున సమానమైన యుత్తన కలిగి పమ(తం) రేఖపై నిలిచియున్నట్లుండి చూడ ముచ్చట గొలుపుచున్నది. అక్షర లిపి ప్రస్తుత లిపిని చావరకు బోలి యున్నను చదువుచున్నప్పుడు చాల అక్షరములు ఎక్కువగ భేదించి యున్నవి. వ్రాయుటలోగల (అక్షర) దోషములు 14 వరకును కొనస ప్రతిబింబములకింద సవరణలందు జానబడినవి.

శా న న భాష

కానవంతయు సంపూర్ణముగా సంస్కృతభాష. పంశ్రితిలోని 53, 62 ను, అశ్రితవత్తైన 65 ను, అజ్ఞిస్త్రీ పాస్తముద్రయైన 66 తన్న మిగిలినదంతయు (శ్లోకములే) వద్యాత్మకమే. సరిహద్దులందరి గ్రామములు పుంఠిలు మొదలైన వన్నియు సంస్కృతమునందే వాడబడినవి.

కానన విషయములు

1—3 చైవ(ప్రకృత). 4—6 వంకోదితము. 7—17 వంశక్రమము వారిదోపుత్యము. 18, 28 అల్లాడమే విభద్రద సోదరుల గుణగణ పర్వము. 28—36 దాన ప్రతి గ్రహీతయైన శ్రీ గిరి పీఠ, మాతృ వంశవర్ణన, వారి వీర కైవ పితామహు, మహిమ. 37 (స్వమిద్రోహ విద్యావదానపుత్రి కరము) అగ్ని దివ్య పక్ష. 38—43 (వైదిగ్రహీత) శ్రీ గిరి గుణవర్ణన, 44—45 దానకాలము. 46—52 దానస్థయు సరిహద్దులు. 53—63 దానపాలన పరితమ, అవచారణ దోషము. 64 కానన కృతికర్త. 65 అశిన్ను 66, పాస్తముద్ర.

కానవాసువాదము

సముద్రమును చిన్న మడుగుగాచేసి, విశ్వమును పైకెత్తి విశ్వంభరుడను సార్వక నామముపొందిన వరాహమూర్తి విశ్వమును రక్షించుగాక! భూమియును విశ్వంభరుడగు వరాహ మూర్తిలో ఉద్భావము (వివాహము, మోయుట) పొంది విశ్వంభర యను నామధేయము పొందెను. (1) దానముచే (మదజలముచే) సురభియు (గంధముగలవాడును), దానముచే (తవితే) మరలియు (కల్పవృక్ష మయినవాడునూ) అగు శంకర కుమారుడగు గజాననుడు పితు అనుదివ్యును తుంభంకరుడగుగాక! (2) గారీదేవికి అంశికార సమయములో అర్ధమువలెను, రతి సమయమున దీపమువలెను వగును, చదలేటి అంబుములు తాపరతూడుతుంటాయను భ్రమచే చంచుపుంఠో పలుమారు పాడుచుటవలన వెరుగుపెట్టినట్లులు అత్యంత విమలదయన శంభు శిరోరత్నమగు బాలచంద్రుడు ప్రకాశించునుగాక! (3) దేవ తంకు స్సస్త్రీ కురమును, అభ్యసమును అగు కుంభవాభమును మహిమృ విరాజిల్లుచున్నది. దాని నానీ కుంభమునుండి త్రిలోక విద్యాగ భర్తదత్తుడును, చిరంతన వాక్కుంతు ఘంటాపదమువంటి వాడును, విశ్వస్మృతిలో ముఖ్యుడునగువాడు ఉద్భవించెను. అతని ముఖ బాహులు పాదములనుండి క్రమముగా పర్వ

ములు ఉద్భవించెను. (4) ఆ పురాణ పురుషుని పాద వద్యముం నుండి యుద్భవించిన కుంభము అల్పాచారము కలిగియున్నను సహజముగా పరిశుద్ధమయినది గనుక, కలియుగమున ఈ కుంభమునం దుద్భవించిన ప్రభువులు తేజశ్శక్తిశ్శక్తిశ్శక్తి వద్యా తాది సద్గుణవంతులై వచ్చెకెక్కిరి. (5) అనేక కావ్యకావ్యం లో విస్తరించిన వృక్షమునందు మంచి రంగు, రసముగల గుండ్లు మధుర వంశమువలె నీ కుంభమున పరసము, రసమందరి తమ, ఉజ్వ లమునగు పంటకుల మనునది విధిదీనది. (6) ఆ పంటకులము నందు విలుదరంజకుడగు దొడ్డ భూపతి సముద్రమునుండి వంతాన వృక్షమువలెను, రిత్వాకరమునుండి చంద్రునివలెను ఉద్భ వించెను. (7) కోరవదానిచే చింతామణి యుచ్చును. తరించిన దానిచే కల్పతరువు కొరువలేక బ్రసాదించును. కావ్యములను పెక్కింటిని కామదేవుని ఇచ్చును. (అయితే) అపాత్యముగాచే యున్నింటిని యీ దొడ్డ భూపతి యుచ్చును. (8) త్రిపుర వైరియగు వృషభధ్వజుడగు ఈశ్వరుని భార్యయైన అపర్ణ, సర్వ మంగళయగు గిరివలెనే దొడ్డ భూపతికి చెప్పాంబ భార్య అయ్యెను. (9) జగముం స్పెన్సి స్త్రీ లయకర్మలు నిర్వహించుటకు గుణభేదముతో పరమ పురుషుని మూడు అంశములు మూడు రూపులుగా అవతరించినట్లు దొడ్డ భూపతికి సహజ రేఖో వంతులు, తమిగుణాంబ అభివసారు, లోకోపకారవ్య్ములు అయిన ముగ్గురు కుమారులు ఉద్భవించిరి. (10) మొదటి వాడు ప్రాంతయ. రెండవవాడు కోటయ. మూడవవాడు అల్లాడ భూపతి. (ఈ) మువ్వరును వంశ ప్రతిష్ఠాపకులు. (కేతవసవంటి వారు) (11) ఆ మువ్వరలోను అల్లాడ భూపతి స్వభావముచేతనే పత్తిగ్రుణముకలవాడు, పురుషో త్తముడు లక్ష్మీ వంతుడు అగుటవలన సాక్షాద్వై మహా విష్ణు పురో సమానమైనవాడుగా ప్రసిద్ధి గాంచెను. (12) అతనిని కవులు బాణునివంటివాడనియు, స్త్రీలు పంచబాణుడనియు, యుద్ధరంగమున కౌతవులు (మృత్యుననియు) యముడనియు, ఉపాసించువారు మృత్యుంజయుడనియు ప్రస్తుతించిరి. (13) అతడు తన చక్రవి రూపముచే జయంతుడనియు, లోక రంజనమున వంతుడనియు, యుద్ధమున కృతాంతుడుగను, అశ్వరోహమున రేవంతుడు (ఉత్తమ అశ్వికుడు)గను ఖ్యాతుడయ్యెను. (14) అల్లాడ భూపతి అశ్వికులైన యవనం జయించి, పూర్వదేశరాజులను అవమానురచి అధిక ప్రధాన వంతుడై, రక్షణయందు ఓర్పుగలవాడై భూమి నేలెను (15) వోడ వంకోచ్చపుడైన ధీమంతిగరాజుని పుత్రియు, పవిత్ర మైన వదవడికగదియునగు వేమాంబిక సద్గుణ గరిష్ఠుడైన అల్లాడభూపతికి కుంభాద్భి యయ్యెను. (16) చతుస్పాగరముం వలెను, రూపాందిన చతురుపాయమువలెను, వేమాంబిక యందు అల్లాడభూపతికి వల్యరు పుత్రులు గలిగిరి. (17) వారిలో వేమభూపాలుడు పెద్దవాడు. వీరభద్ర సృపాలుడు రెండవవాడు. వారిరువురును అశ్వని దేవతవంటివారు. (18) తరుణసరసిజాన్యులగు వారిరువురు సకల భూపాలత్వములై నజ్జన శరణ్యులై, దానశౌంధులై మార్కండేయువలెను, రామంక్ష్యుణులవలెను తూరులై లోకప్రసిద్ధివందిరి. (19)

పిళ్ళోరి పంకాళ్ళన పూర్ణచంద్రులైన వారిద్దరును యుద్ధములయందు మహాతూతులుగా కీర్తిగాంచిరి. వారి కీర్తి వైష్ణవలె సకల దిక్కులను ఒరవీచిరూపా వ్యాపించెను. (20) శ్రీ మార్కండేయస్వామివారికి ప్రియతమమైన గోదావరీ తటమునందున్న చక్కని రాజమహేంద్రవరము వారికి వివాసము. (21) అచ్చటి చండకాంతపాదములందలి వైష్ణవకాంతులు పీకల్లును బోగొట్టుచున్నది. కృష్ణపక్షమందాపాంతముండలి పీకల్లునుగూడ నిల్వ విక్రమిలుచేడు. (22) లోదాకృష్ణులైన రాజపుత్రులు కొందరు దేవ బ్రాహ్మణ మహావ్యములైన నుంబద్ధముగా కల్పించిన పన్నులన్నిటిని వారిరువురు ట్రూర్యం దేయస్వామి, గాత్రువారి సాక్షిత్వముగా తాళ్ళతముగా తీసివేరిరి. (22) సమస్త గుణములతోటను శ్రీరామచంద్రుని వలెను, రాజకార్యములందు పరాజు(మూలద్యము)లైనవాడై అల్లాడ మేమభూపతి గొప్ప కీర్తిగలవాడయ్యెను. (23) అల్లాడపుత్రుడును మేమభూపతి అధిక పరావంతుడై విజయవిజయ పీఠముచే శత్రువుల జయించెగా, బ్రాహ్మణులు దేవతలు గూడ (తమ) కొర్రెలు తీరినందున వందన (వన) మోరాలిలామలవలె సంతోషించిన వారైరి. (24) కాలయమేమ పుత్రులనిపుత్రులైన కాలయుని కుమార్తెయు, మూడు సముద్రములును ఎల్లలుగాగల సమస్త పుణ్య స్థానములమును శాసించిన పారిపారియాలకు మనుమరాలను (వస్త్రీ పీఠీ సురాత్మకా పుత్రస్య పుత్రస్య వా ఆవత్సం పీఠీ ఇత్సమరూ), సమీతులాలను, అచ్చప్పరాగనియుడై ఆ రాతగారివేరితోనే వెలసిన పారిపారిం మేమభూపాలని దాంట్లలో ముఖ్యురాలయ్యెను. (25) ఎల్లప్పుడు పరపూర్ణుడును, కలంకములేనివాడును, దృఢరూతుడును, పంథతము పర్యాకాస్యధును, మిత్రునహితుడును, బ్రాహ్మణాశీర్వాదమునకు బొందువాడును అల్లాడ భూపతినయ్యుడైన మేమ పుద్గీర్వతని గాంచిన చంద్రుడు అట్టి సద్గుణ విహీనుడగుటచే నెక్కువగా పిగ్గుపడువాడయ్యెను. (26) విరుచ మాన గుణ నిలయుడును మేమభూపాలుడు తన రాజ్యమును భాగ్యములకు పుట్టినిల్లుగను, శత్రురాజులకు మృత్యువుగను, పుష్పముల కాలనిల్లుగను, సమస్త దురితములకు వ్యతిరేకిగను, సత్కీర్తికి కవికెనట్లుగను చేసి విరాజింపుచున్నాడు. (27) మేమభూపాలవకు రాజవేశ్య భుజంగుడు, వైరికుల పరళు రాముడు, జగదొప్పగండడు అను దిరుదులు గంపు. (28) అల్లాడమేమభూపాలనికి రాజ్యంబరక్షకుడును పారితన గోత్రుడు నైన శ్రీ గిరి అను పేరుగల మంత్రియుండెను. (29) శ్రీ గిరి మంత్రివర్యుడు ఎల్లప్పుడును జాగరూకుడై రాజమధీరలితునిగా తేయుచు (కృయ స్థైర, పుద్గులు) త్రివర్ణములను పోషించుచుండెను (30) అతనికి సమస్త గుణములచే బ్రవీర్ణి వొందిన విశ్వేశ్వరుడు ముత్తాత. మావయ మంత్రి రాత. మిక్కిలి అచ్చప్పలయైన అయ్యలార్యుడు తండ్రి. (31) నిర్యం మనుస్కుడైన విశ్వేశ్వరుడు, శైవలింగార్యనా పరుడైన లింగనార్యుడు, పూతపరితుడైన అనవతుడు శ్రీమంతుడగు గిరికుడు అతనికి పిన్నుతంద్రులు. (32) కొండప్ప

గోలోద్ధపుడైన (పొందు) (ఈతని) తల్లికి ముత్తాత. పురుషోత్తముడైన ముమ్మన్న తల్లి రాత. (33) ప్రసిద్ధిగాంచిన వల్లభార్యుడు (ఈతని) మాతామహుడు. పరిత్రవంతు రాం. పాక్ష్యుమత్స, అచ్చప్ప పంతురాలమను లక్ష్మి (ఈతని) తల్లిగారు. (34) ఎట్టియమంత్రి, మారిరాజా, పెండితుడైన ఎల్లకుడు, గుణవిరియైన మాధవుడు అను పర్యుకు తమ్ములు గలరు. వారు ఆచారపంతులు, విద్యాధికులు, పీఠిమంతులు, పురుషార్థములు, వరుసాగ్రములు, చతురపాయములు రూపుకొన్నట్టివారు. (35) వినతండ్రియైన విశ్వేశ్వరయ్య తంకలెని పేర శైవుడై శ్రీ శైలేశునికి తన రెండు కమ్మ లూడ పెరికి పూశించెను. భక్తుని భక్తికి మెచ్చిన ఆ దైవము ఒక కంటి విచ్చెను. రెండవకమ్మ లేకుండుటచే ఆ కంటిని తిరిగి ఆ శివునకే అర్పించెను. ఆ భక్తుని కీర్తి వ్యాపించెయ్యుటకై ఆ రెండు కండ్లను (ఈశ్వరుడే) ప్రసాదించెను. (32) మంత్రి నత్తముడైన శ్రీ గిరి తననైనను తన పంకమువారిన్నెనను మోపండిన (నిష్కారణ) వీరావనిందా స్వమివహావేరమును పరద్రోయలుకై శ్రీ మార్కండేయస్వామివారిద్వార బ్రాహ్మణులు, రాజులు మొదలైనవారి సమక్షమున అల్లి దివ్య పరీక్ష (చితి సురుకులు) విచ్చి తమ్మ తన వారిని పరిశుద్ధులను కావించు కొనెను. (37) ఆ మంత్రివర్యునికి స్వీడు కార్య నిర్వహణ, దైవపూజ, పండితపాఠ, గంగోదకస్నానము, విరితాన్న దాన ములే గాని వేరుపములు కానరావు. (38) గుణాకరుడు, ద్విజ పరుడునగు శ్రీ గిరి శ్రీ గిరికి (శ్రీ శైలమునకు) వెళ్లగా, ప్రకాశించుచున్న శ్రీ గిరి తటమునందు నివసించు ఈశ్వరుడు ఈయన మనస్సులో నివసించుటకు కాంక్షించును. (39) నత్తముల కుపకరించుటయందు గొప్పవాడు, ప్రజ్ఞా పాలముచే విద్య వేర్పినవాడు, విద్యలేతను, చిత్రశుద్ధిలేతను ఆనందించువాడును, పంథోషింకరింతుడుడైన శ్రీ గిరి జయమును పొందుచున్నాడు. (40) పెండితుల కారణభూతుడును, కలమువారికి విధియైనవాడును, ఆశ్రయించినవారి కాశ్రీతుడును, విద్యకు నింయుడును, పరిణతిసందిన బుద్ధిగలవాడును వీరికి నింయుడును, దీనులకు తరణ్యుడును, కీర్తికి గనియు, భక్తమును రాచబాలవంటివాడును అయిన శ్రీ గిరి దీర్ఘాయుష్యంతుడై జయమందెను. (41) నియమముగలవారు ఇతని ఆచారమును, కవులు పితమును, స్త్రీలు రూపమును, మంచి వారు పోష్యమును, వ్యజమలు బంధుత్వమును, పెద్దలు బుద్ధిని, శైవులు శంకరపూజను, వేర్వగులవారు రాజకార్య నిపుణత్వమును, అర్తజనులు త్యాగమును, యాచకులు దయను, కృపములు కృపను పొందుచున్నారు. (42) పంశో వృత్త్యము, ఆచార పరాయణత, బాహ్యనా భక్తి, స్వకార్యధర్మ గరిగినవారు, అశ్రీతుడునగు శ్రీ గిరిని గుణజ్ఞుడగు అల్లాడ మేమభూపాలుడు సర్వాక్రమమీ తలంచి (43) కాలిపాన ఈము 1346 క్రొదికారిత ౪ 30 సోమవారమున అల్లాడ మేమభూపాలుడు గోదావరీతీరంబందున్నట్టి "వినవం" గ్రామమును (44) వారితనగోత్రుడును, విద్యాంతుడునగు శ్రీగిరికి "అల్లాడ మేమభూపవరము" అను పేరుతో ఆచంద్ర

కారకముగ వకతత్వము లేకమునులేదను. (45) ఈ గ్రహమును సమంత ముగియుగా ఎల్లలు వ్రాయు అడుచున్నది. తూర్పున ప్రత్యేకించబడిన "రెడ్లవారి" అను పేరుగల క్షేత్రము. (46) దక్షిణమున ప్రఖ్యాతికెక్కిన పావనై యాతపుంజ (కావ్యాదికి పొపు పుంజ). అగ్నేయమున మూడొక్కమ కలుపు (బ్రహ్మచారి) పెద్దపుట్ట. (47) దక్షిణమున తియ్యసావిదార, వందెపూడియెరుపు (కల్యాణము) నుండి చింతలూరున పొపుపుంజ. నైరుతిని వేరుతో గలిపిన కావెట్టతో గూడిన పుట్టపేరుగా పొపు పుంజ. (48) పడమట క్రొత్తగా రాజ ముగియైన పాతమాం చెరువుతో గూడిన కావపుంజ. (50) వాయవ్యమున ఈ పుంజ వక్కరి చెట్టుకు దక్షిణముగా పాత పుంజకు ఉత్తరముగా వాగువ్యాపిడికి చేరును. (51) ఉత్తరమున (అవిరమైత) అదే పుంజతో అల్ల రాజచెలుపు, ఈకొన్నమున రెడ్లవారిలోని పడమటి పెద్దపుంజ. (52) (రాజ) పాత మిక్కలము, అవరాలి దోషము వెల్లడి చేయు విమిర్లము పురాణ క్షేత్రములు కొన్ని వ్రాయబడు చున్నవి. (53) దామమువలన వ్యక్తము కలుగుచున్నది (రాని) పాతనందన మోక్షవదని కలుగుచున్నది. (కాపున) దామమునకుంటే, దామమును పాతము చేయుట శ్రీయవ్యక్తము. (54) రాజ ముండితే భూము లీయబడినవి. అనేకముండితే పాలించబడినవి. ఏ యే (వరిపీఠము) పాతతనమునో, అ యా పాతమే కలు గును. (55) కొత్తపురైతను చేసిన ధర్మము దీక్షతో పాలించ బడబడియున్నది. శత్రుత్వములే కొత్తపురైన్నటికి ధర్మ మున కెప్పుడును శత్రుత్వ ముండదు. (56) తననే పిలువడి నను ఇతరులనే పిలువడినను వరే. అక్షేత్రము నేల రహితంతులో (వారు) అరుచివలె నంబర్కరములు మలమునందు పురుగై పుట్టుచున్నాడు. (57) మేలు చెలుపులు క్రవ్వించినను, అక్క మేధములు, కోటిగోదామములు గావించినను భూమి మహారించిన వాడు పరిశుద్ధుడుకాదు. (58) (కేవలము) విషమము విషమని చెప్పుదు; బ్రహ్మస్వము (బ్రహ్మర్షిగవైతది) విషము వంటిది. విష మొక్కరినే చంపును (గాని) బ్రహ్మస్వము పుత్ర పాత్రయుక్తమైన వంశమునే చలించేయును. (59) అందుచే దాత వాక్యము (60) ఈ అల్లాడ మేమూసలి రాజపురాజు అను నమస్త విధముంచేతను వా ధర్మము మీదే రక్షించబడు గాకయుని వేడుకొనుచున్నాడు. (61) క్రితామచంద్రునినే నిట్లు చెప్పుటవలె. (62) ఈ ధర్మశాసనపు రాజులు పానాశ్వుమైనవే. మీ చేరును ప్రతికాంచునందును పాలించబడతానని. ఈ విధ ముగా రాజపు రాజులందరికను తిరిగి తిరిగి రామచంద్రుడు వేడుకొనుచున్నాడు. (63) కల్లగ్గోత్రోద్భవుడను రక్షి ప్తి వల్లభార్మల కుమారుడును అను వల్లదునినే నిర్వకానమైన ఈ కొనము (పుంజ) వ్రాయబడినది. (64) శ్రీ వరాహమూర్తి రక్షించుగాత, (65) శ్రీ మార్కండేయర మేము వాప్తముగ్ర. (66).

ఈ కొనముంతయు మనోహరమైన కావ్యమువలె పల్లించ బడినది. ఇందలి వివిధ వృత్తములు (చందములు) అలంకారులు దార ప్రాధముగనున్నవి. ఇందు 28 అనుష్టుపులు, 8 అర్య

వృత్తములు, 3 శిశిరగీ, 2 మంత లింత, 10 కావ్యాల విక్రీడిత, 1 మాసీ, 1 శిశి, 6 ఇంద్రవజ్ర, 1 ప్రశం, 2 రక్షోద్భుత(కలాలింత) 3 వాహాగి(ఉపా) 1 వారాగి (వై. ఉ. కా.) 1 వ్యర్థమై ఉపబాధి, వృత్తములు, 3 గర్భాలు, 1 వాస్త ముగ్ర—ఈ విధముగా మొత్తము 66 మ్మ మమయానుకూల ముగా వివిధములైన చందములందు వివిధ వృత్తములు (13 రకములు) వాడబడి కొనవృత్తికి కొంత పుచ్చెను. ఇంకొక విశ్వాము: అనుష్టుపు చందనందు విషమ వృత్తముల వాడెను. అవి చందమునందలి చతుర్వక్త వృత్తములందు గానరావు. మణియొక విశ్వాము. ఈ కొనన కృతీకర్తయైన కావ్యనిర్మలాధ్యక్షులే దీని కొకడక పూర్వమే కాలము వేమారెడ్డి కాంచును (ముమ్మిడి వరము)నుకలవపు కొనవృత్తికర్తయైనందున ఈకొనమునందలి మొదటి శీఘ్రముగల 13 వంట్లయిం 7కో కములు దానియందు యధాతదముగ ముండియున్నవి. అల్లాడరెడ్డి వంశము చెక్కిగి పీయబడినది. దారి చెల్లెళ్ళ సోపానాధ్యక్షియు లిలర కొనములం దుత్పేదించినవే.

గమనించ వలసిన విషయము

1. కంటికి గన్పించని దేవుని విషయములను, వైవరీలనవ తద్వారా దై వభక్తులును, వారి మహిమలును ఈ నవ వాగవికలా కాంచున నందేహోన్మదములై వర్ణిల్లినవి. అయితే దీ విషయము నైనను నొక్క వక్కాణించుచున్నది అది అన్ని అలంకారముల రాజకావనమున్నది. రాగిపట్నాను ప్రాసయిచ్చివారా అనువానుడి మాత్రము దేవ్యాస్తముగా మిగిలయున్నది. అనగా రాజకావన మును, రాగిపట్నాను వరమ ప్రమాణముని లోక మంగీకరించు చున్నది. అట్టిది (ఆ కొనములు) రాజాశ్వులు. అవి ప్రజామాత్ర ధర్మాల లేక దామములై యున్నవి. దై విదామములును, భక్తియు అకావశాంతర్మకమై యున్నవి. కొత్తయునున శ్రీరామకృష్ణ వరమహంసాయలును, వైష్ణవమున ప్రహ్లాదయులు, కైవమున అనవన మల్లికార్జున పండితారాధ్య సోమావధాయలు సెక్కిర పురాణ, కావ్యాలందు వారి వారి మహిమలతో గావించుచున్నారు. మహాభక్త విజయమున తన కంటి, విష్ణుకంటి తగవులతో పిర కైన భక్తుడు తిరచ్చేదనిను గావించుకొని కంచించుతును అక్ర మించి తిరవరాయణభక్తియు గావించునటులు గావించుచున్నది. కాని అందుమీకులు కల్పితగాక యునుచున్నాడు. శ్రీకాళహస్తీశ్వర మూహాశ్వుమున తిప్పని వయవార్థుల గాధను శంకించుచున్నాడు. ఇట్టి వనేములు గలవుకాని (రాజ) కొనములందు గానరాక మందేహించుచున్నారు. ఆ కొరతను ఈ రాజ కొనము తీర్చు చున్నది. ఈ శ్రీగి మంత్రి పితరండ్రి పశ్యేశ్వరయ్య నిర్మితమైన పీఠైపురై (శ్రీకైం మల్లికార్జునార్జున సమయమున అత్యంత భక్తితో తన తే ర్యయకములందుల బూజించెను. అందుల కా సామె మెచ్చి యొక్క కంటిని మోదించెను. అయితే రెండవ కంటి విమిర్లముగా తిరిగి ఆ కంటిని పిరికి ఆ శివునికే వర్పించెను. శ్రీకైలేశు డా భక్తికి మెచ్చి భక్తుని ప్రఖ్యాతి కెక్కి జేయుటలై రెండు కన్నుల బూదించెను. ఇయ్యది రాజ నిర్మిత

శాసన ప్రకటితమగుటచే వాచాంధ్రత్వము నిశ్చయం సాక్షి భూతమై యున్నది. ఇందుమించుగా నా కాలముందు వీరశైవము, శివభక్తుల మాహాత్మ్యము లనేకముల చేత విధముల ప్రభావ మైనవి యుద్ధార్థములని రూఢియగుచున్నవి. ఈ వేతముం బ్రాసాదించుటలో శ్రీ కాళహస్తిేశ్వర మాహాత్మ్యమునందలి తిన్నని లేక కన్నని గదలోక విభాగి గవ్వచే. నైష్ఠివ ప్రమాణు డగు చక్రపాణి రంగనాథ కవి కృత "నయన" రగడ అరికింపి కిరదూషణవలన అందుడై శ్రీరంగనాథునిచే ప్రపంధించబడి, శ్రీశైల మల్లికార్జున సైవమువలన నొక్కకంటిని, పాల్కురికి సోమనాథుని ప్రసాదమువలన రెండవకంటిని బొంది వీరశైవపుడై బ్రసిద్ధిగాంచినటుల చెరియుచున్నది. అందుచే విభాగి గాంచిన వీరశైవ గాథలు యుద్ధార్థములని యెలుగితి చాలుట కీతామ్ర శాసనమే ప్రత్యక్ష స్పష్టము కాగలదు.

2. దివ్యదీర్ఘ ముట్టము:— సీతాదేవి అగ్ని ప్రవేశమును దీముని జలనిసాతము, ప్రహ్లాదుని విషసానము, పారంగదకుని కరవరణాంధనలు అధునికులు శంకింపవారైరి. అట్టివారికిని ఈ తామ్రశాసనమే నిశ్చయమైన సాక్షిభూతమై నిర్భయున్నది. ఈ దాన ప్రతిగ్రహీతయగు శ్రీగిరి మంత్రినను వానివర్గము నందును రాజద్రోహ వేదము పంభించెగా ఆ మృషివనాదనేరము దొంగించుకొనుటకై అగ్ని దివ్య మాదరించెనట. అయ్యది రాజ ధాని సుఖమైన రాజమహేంద్రవరమున శ్రీ మార్కండేయ స్వామివారి సమక్షమున ధర్మశాస్త్రవేత్తలైన బ్రాహ్మణులవర్గ మును పొలుకులైన ప్రభువర్గమును స్వామిద్రోహించుకొన్నతన వర్గమును సాక్షిభూతులుగా వీ శ్రీగిరి మంత్రి అగ్ని దివ్య మాదరించెను. అగ్నిదివ్యమున చిలిచి వెల్లి అందు ప్రవేశించి నెగిగువ్వైన వాడుండ వెడలివచ్చుట. ఇందుకు ప్రమాణము ధర్మశాస్త్రములందు వ్యవహారకాండను వేరమృత పరిక్షార్థము పంచదివ్యములు విధించబడినవి. 1 భూ, 2. జల, 3. విష, 4. అగ్ని, 5 కోశ దివ్యములు. ఇవియును పారణ్యకవృదు తనకు శాత్రువుడుగా బయలుదేరిన పుత్రుని ప్రహ్లాదునిపై బ్రయోగించినటుల శ్రీ మద్భాగవతమున గానవచ్చును. ఆ సంద దివ్యములు 14 శతాబ్దమునందు రెడ్డరాజ్యమందుగూడ అమలు నందుచున్నట్లే తామ్రశాసనమే రుజువు.

చర్యనీయాంశము

"పుత్రీ కాలయ వేమభూపతనయ శ్రీ కాలయ క్షాపతే: పాత్రీత్యర్థవకా శితు క్షరి పరస్పర్యక మాదావగే: | తస్మాన్నా ప్రతితా చ సా పారిహరణిక్యా మహాభాగీ ముఖ్యా ద్యేవ భవో పనిత్ర చరితా శ్రీ వేమ పుశ్చివతే: ||"

అవి 25 వ శ్లోకముననుండుటచే "కాలయవేముని కుమారుడైన కాలయకు పుత్రీయు, మూడునమందముల పర్యంతము శాసించిన పారిహరాయ పుశ్చిక్కురుని మనురాలు (=దాహిత్రీయు "నప్తీ పాత్రీయతాత్మికా-పుత్ర్య పుత్ర్యావతత్వం పాత్రీ" ఇత్యదుర:) పనిత్రవంతురాలును, అచ్చస్తాభాగియునై ఆ తాతగారి పేరుతో వెలసిన పారిహరాంబ వేమ భూపాలుని ముఖ్య భార్య

అయ్యెను" అని తెలుపుదు జేయుచున్నది. ఈ విషయమునే అల్లాడరెడ్డి కోరుమిల్లి శాసనములో

పాత్రీం కాలయ వేమయ క్షీతివతే:

పుంత్రిం చ కాల ప్రభో:

దాహిత్రీం చతుర్థస్థిం పారిహర

క్షీణవతే శ్యానితా:

తస్మాన్నావిదితావ్యాధూం పా పరాం

భాం చారు మగ్రహయ

త్వానో వేమ మహీశ మల్లవృసరి

స్థాప్రమాణ్య రక్షాస్థ్యాయం ||

అను శ్లోకమును పై విషయమునే నమర్చించుచున్నది. కాలయ వేముని మమమరాలును, కాలప్రభుని కుమార్తెయువ్వు, పారిహరాయం దాహిత్రీయునంద పారిహరాంబను అల్లాడ వేమ వృసరి పాణి గ్రహణము గాదించెను అనియే గదా దాని భావము. అల్లాడ వేమవరపు శాసనమందు గూడ ఈ శ్లోకమే యిట్లే యుల్లేఖించబడినది. అనగా వేర్వేరుకాలములందు వేర్వేరు శాసన కృతికర్తలచే ఈ పారిహరాంబ వేమవృసారిక పాణి గ్రహణ సంబంధ మొకే రీతిని వ్రాయబడి పారిహరాంబ కాలయవేముని మమమరాలును అని కుమారుడైన కాలప్రభుని కుమార్తె యనియు చాలుచున్నవి. ఈ విషయమునే—

Elliots collections, Page 320 :

The Vemavaram plates of Allaya- vema which will be mentioned in the next peragraph, refer to Kata prabhu who was the son of Katayavema and who married the dghter of Harihara, evi- dently of the Vizayanagara King Harihara " (Annual report of Ephigraphy; 1906 para 63.)

ఈ విషయమునే అంగ్రుల చరిత్రము, మూడవభాగము 175 పుటయందును, అపోత్రమండే 259, 261, 374 పేజీలందును నొక్క వక్కాణించియున్నారు. అట్టితలే కవితా పమీక్ష — రెడ్డి రాజుల చరిత్రమున (శ్రీనాథ కవితా పమీక్ష ద్వితీయ సంపుటము) 77, 99, 104, 193 పేజీలందు పారి హరాంబ కాలయవేముని పుత్రీయుని వక్కా- ణించుచున్నారు. అంతేగాక 102 పేజీలో "కాలయవేమునకు జన్మించిన యేకైశ్మతుడు కుమారగిరిరెడ్డి" అని వ్రాసి యున్నారు. కాని అంగ్రుల చరిత్రము మూడవ భాగమున 257 పేజీలో కాలయ వేమభూపాలనికీ, గాలయ, కుమారగిరి యను నిరువురొకమాళ్ళు గలరనియు. "261 పేలో అల్లాడభూ పతిపరిపాలనము ప్రారంభమగునప్పటికి క్కాయుప్రభువు మరణించె నని యూహించవలసియుండును...అప్పటికి గాలయ మరణము నొందియుండునని నే నూహించుచున్నాను" అనియు వక్కా- ణించబడినది. అయితే తెలుగు విజ్ఞాన పర్యవమునందు రెడ,

పరిత్రాచి పారిపారాంబ కాలయవేముని కూతురని చెప్పబడినది. ఇట్లు పారిపారాంబ కాలయవేముని కుమారుడైన కాలయకు కూతురు, కాలయవేముని కుమారుడైన కాలయకు కూతురు, కాలయవేముని కుమారులు అని పై మూడు శాసనము లందును పుస్తకముగా వక్కాణించుచుండగా నీ రెండవ వాదమైన కాలయవేముని కుమార్తె అనుటకు గల కారణ మేమన కవితా సమీక్ష, రెడ్డి రాజం చరిత్రకో 173, 174 పేజీలలో వేమ వరము శాసనముందలి "ప్రీతిం కాలయవేమయక్తి తివరేః ప్రీతిం చ కాల ప్రభో" అను దానిని "ప్రీతిం కాలయ వేమక్తి తివరేః ప్రీతిం చ కాల ప్రభో" అని కీ. కీ. వేమూరి ప్రభాకర శాస్త్రి గారు సవరించినట్లుం వ్రాయుచున్నారు. "ఈ శ్లోకము చెక్కి యున్న రాగీశ్వరకో మొదట "ప్రీతిం" రెండవచోట "ప్రీతిం" అని యున్నది. ఈ శాసనమును తొలుత జరిచిన చార్వేము దొరగా రలులనే ముద్రించుచుండగా కీ. కీ. వేమూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు దీనిని సవరించి "పై విధముగ సరిపెట్టియున్నారు. వారు సవరించిన పద్ధతియే సరియైనది" అని వ్రాసి యున్నారు. అందుకుగల కారణమును ఆ వెంటనే ఆ శాసనముచే గల "కాలయ వేమ క్తి తివరి తనయా—మని తల్లివిద్యారామ) కుమారుని కమలాక్ష, తామరదవా దర్శ భూపతిరేంద్రః||" అను తరువాతి శ్లోకమునందు "కాలయ వేమక్తి తనయాం" అని యుండుటచే పై శ్లోకమునందు గూడ మొదటి పదమున "ప్రీతిం అనియే యుండవలయునని నిర్ధారణ యగుచున్నది" అని వ్రాసియున్నారు. అయితే వేమ, వీరభద్రులను పెండ్లా డిన పారిపారాంబ, అవి తల్లియను విడి విడిగా రెండు శ్లోకము లందు పల్లెవలదిరేగాని ఒకే శ్లోకమునందు పల్లెవలదిరేదు. పిరి ఆ రెండు శ్లోకములను కుళకముల గావించి ఒకే క్రియా పదముతో బంధించివారమో యున్నచో మొదటి శ్లోకమున "అగ్రాపాయతో" అను సంపూర్ణ క్రియాపదముతోను, రెండవ శ్లోకమున "ఉదవహతో" అను సంపూర్ణ క్రియా పదముతోను చెప్పబడియుండదు. అందుచే వేర్వేరు శ్లోకముల నొక బాంను ప్రీతిగను వేరొకబాంను ప్రీతిగను స్పష్ట ముగా వ్రాయుట కేం యాక్షేపలేయము సంభవించగలదు? అట్లుగాక పారిపారాంబ కాలయవేముని కుమార్తెయగుచో అల్లారెడ్డి కోరుమల్లి శాసనమునందును, అల్లారెడ్డి వేమవరశాసనమునందును అతని అల్లారెడ్డి భూపవర శాసనమునందును, ఈ అల్లారెడ్డి భూపవరశాసన మందును గూడ వేర్వేరు కాములందు వేర్వేరు రేఖాచార్యులచే వ్రాయబడినవగుటచే నీ మూడు శాసనములందును గూడ (అతి ముఖ్యమగు విషయమున) ఒకేచోట నొకే (రకమైన) అక్షరపు తప్పులుండుననుట విశ్వసార్థము కాదు. ఇక కర్తవే యా దోషమిచ్చుచో వేర్వేరు కాముల బాధ్యతా యుతులైన శాసన కృతీకర్తలు మ్రొక్కుచున్న విషయముల నజాగ్రత్త (నిర్లక్ష్యము) గ నుండుటగాని ఒకే రకమైన ఒకే అక్షరపు తప్పులు సంభవించె ననుట సమంజసముగా గనరాదు. విషయమే పారి కవగారిన కాలిదనుట అతి సాహసమగును. ఆ కాం మున అన్ని విషయముల పారి ప్రత్యక్షముగ గాంచి బాధ్యతా యుతముగ శాసనముల తయారుజేసి, రాజముద్రికను (పాస్త్ర

ముద్రను) బొందు పజిచినవారు కావున వారణ్ణంనుటకు తానే లేదు కదా !

అంతయుగాక అనితల్లి కలువచేరు శాసనములో "అనితల్లి పరి దైవా మన పనివిభూత బాపుకా భువి మవతి" అనియుండుటచే రాజ్యాధిగారికి అని తల్లి, బావగారైన (వేమారెడ్డి) నిత్య మంత్రియనియు తెలుచున్నది గదా? దానికి తోడు "కాలయ వేముని తరువాత వాతని పుత్ర వంశానము నిండియుండని కారణ ముననే, అతని పుత్రులయైన అనితల్లికి అల్లారెడ్డి రాజ్య సంక్ర మము గావించెనని మాత్రము కలువచేరు శాసన శ్లోకమును బట్టి తెలియుచున్నది." అని కవితా సమీక్ష 103, 104 పేజీలలోనే యుదాహరించియున్నారు. అనిగా కాలయవేముని తరువాత అతనికి పుత్రవంశానము లేదనియు అనితల్లిమాత్రము నిర్వి రాజ్యాధికారికి యయ్యెననియు ద్రువమగుచున్నది అట్లుగాక నిజముగా పారిపారాంబ కాలయవేముని కూతురే యైనచో నామె పెద్దవాడైన వేమునికే గదా యాయబడినది. అనితల్లి, భర్త వీరభద్రుడు వేమునికంటె చిన్నవాడేగదా? అప్పచెల్లెండ్ర నిర్వహణ (సావత్రి సోదరులు) అప్పదమ్మల కిర్వ రకును వివాహము చేయునపుడు పెద్దవానికి పెద్దకుమార్తెను, చిన్నవానికి చిన్నకూతురును వివాహము జరిగియుండవలెను. అట్టితనీ పెద్దవాడైనవేముని బార్య పారిపారాంబ పెద్దకూతురు గనలెను. అప్పుడు కాలయవేముని తరువాత ఆ రాజ్యము పెద్ద కూతురైన పారిపారాంబకు సంక్రమించవలెను. అట్లుగాక చిన్న వాని బార్యయైన అనితల్లికి సంక్రమించుటచే నిజముగా అనితల్లిమాత్రము రాజ్యాధినీతయైన కాలయవేముని కూతురని నిశ్చయించి. ఇక అనితల్లి కాలయ వేమునికు కూతురుగాక తన యన్న (సావత్రి సోదరుడు) యైన, తండ్రికన్న ముందే మృతి లెందిన కాలయకూతురని నిశ్చయించవలసియున్నది. అప్పుడు మేనత్త, మేనకోడల్లిద్దరు తోటి కోడండ్రైరి. అనితల్లికంటె పారిపారాంబ పెద్దదగుటచే పెద్దవాడైన వేమున కీయబడెను. ఆమె తండ్రియైన కాలయ దేశమేసన ప్రభపు కాకబోవుటచే నీ రాజ్య మామెకు సంక్రమించక చిన్నదైవము కాలయవేమ పునరుని కూతురుగుటచే నామెచే సంక్రమించెనని ద్రువమగుచున్నది. విన్న విధముల యోజించినను పారిపారాంబ కాలయవేముని ప్రీతిగాని పుత్రి కానేరదు.

దానకాల నిర్ణయము

శా. క. 1346 (క్రి. శ. 1424) సం. క్రీదీనాను సం. కార్తిక ౮ 30 సోమవారమున దర్శ మహా పర్వ పుణ్యకాం మందు తివారానా వరతత్వ పరమ పవిత్రుడును తనకు (వేమ) స్వదుడైన స మంత్రియునగు పారితవగౌత్ర పవిత్రుడైన సకలవిద్యుల (రాక్ష, వైదిక, భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యాది సంపత్తులు) గల శ్రీ గిరి మంత్రికి పినపంల గ్రామమును అల్లారెడ్డిభూపవర మను పేరున సతల భోగ్యార్థముల నిమిత్తము దానము చేసెను.

దానస్తంభ నిర్ణయము

దాన స్తంభుని అల్లాడ భూషణమును పేరుగల యీ పిన పనల గ్రామము (గంగా) గోదావరి ప్రాంతముని యుద్ధాహరించి యున్నది. ప్రస్తుతమీ శాసనము దొరకిన "పినపల్ల" గ్రామము (గంగా) గోదావరి నదీ ప్రాంతమున ఉత్తర తీరము 2 మైళ్ల రోవున నున్నది. అనగా వీరి ప్రస్తుతము తూర్పు గోదావరి జిల్లా రామచంద్రపురము తాలూకాలోని అలసూరునకు ఈశాన్య దిశయందు ఒక మైలు దూరమున నున్నది.

గ్రామ సరిహద్దులు

ఇందు హరించబడిన (చందేపూడి) సంధిపూడి, చింతలూరు (యూతపూడి) రాతపూడి ఇప్పటికిని ఆ పేర్లలోనే నిల్చి యున్నవి. ఈశాన్య తూర్పు దిక్కులందున్న రెడ్డిశ్యావ్యా క్షేత్ర మనవేమో తెలియరాదు. ఇరిపుప్పేడు విత్తనముల చల్లెడి భూమియని యర్పము గావచ్చుచున్నది కావున "రెడ్డి పాలు లేక రెడ్డివారి పాలు" అను నొక రకము దాన్య మా శం మున బండించెడి భూమియని యూహించవలసి వచ్చుచున్నది. శ్రీవాధునికాలమున "ప్రసంగు పరిచేలు" అని పర్ణించెదాడు. ఈనా డా మూల వాడుకలేక "రసంగి, బిసంగి" అను పరి వాడుక యందున్నది. అట్లే "రెడ్డివారి పాలదాన్యము" అను నొక జాతి కందని కృషీవలంబుచున్నారని ప్రత్యక్షముగ జూడలేదు. దక్షిణ మున "రసాలాం కల్పందేపూడి జిల్లాలోయం" అని ప్రాయుటచేదానిని సంధిపూడికి సంబంధించిన తియ్యనీటి వెలుపు" అని చెప్పవలెనే లేక సంధిపూడి సరిహద్దున అదినములలో "తియ్యమామిదాడ" అను గ్రామ ముండెడిదో నిశ్చయించ ననువుగాకున్నది. పిలవనగా ప్రస్తుతము రామచంద్రపురము తాలూకాలో లిక్కినోలు దగ్గర "గొల్లం మామిదాడ" గ్రామమును, కాకినాడ తాలూకాలో ద్రాక్షారామమునకు పశ్చిమమున "తల్లంపూడి మామిదాడ" యు కనబడుచున్నది. కావున అట్లే "రసాలాంకాన్య" అన "తియ్య మామిడి అను పేరుగల" - తియ్యమామిదాడ అను గ్రామము వాడు చింతలూరు, సంధిపూడి, రాతపూడి మధ్యస్థమున నుండెడి దేమో యని యూహించ ననువు కలుగుచున్నది. వాయవ్యమున "అసో పుంత వైరో భుక్కి లే రవాక! పురాణ పుంతగ కృదక వాగ కుల్యాదుపాగతః" అనుటచే నాశాంమున ఈ పినపనల గ్రామ మునకుత్తరమున పిమ్మిపముగ పరమ పవిత్రమైన యొక గోదావరి పాయ "వాగ కుల్య" ప్రవహించినట్లు గనబడుచున్నది. అదియే గౌతమీ మాహాత్మ్యమునందు వర్ణించబడిన గోదావరి సప్తకోశంబున్న "తరద్వాకీయా" లేక భీమఖండమునందు బ్రహ్మగిరి గాంచినట్టి "కాంతేయా" పదియో పరిశీలించవలసి యున్నది.

మణియొక విశేషము

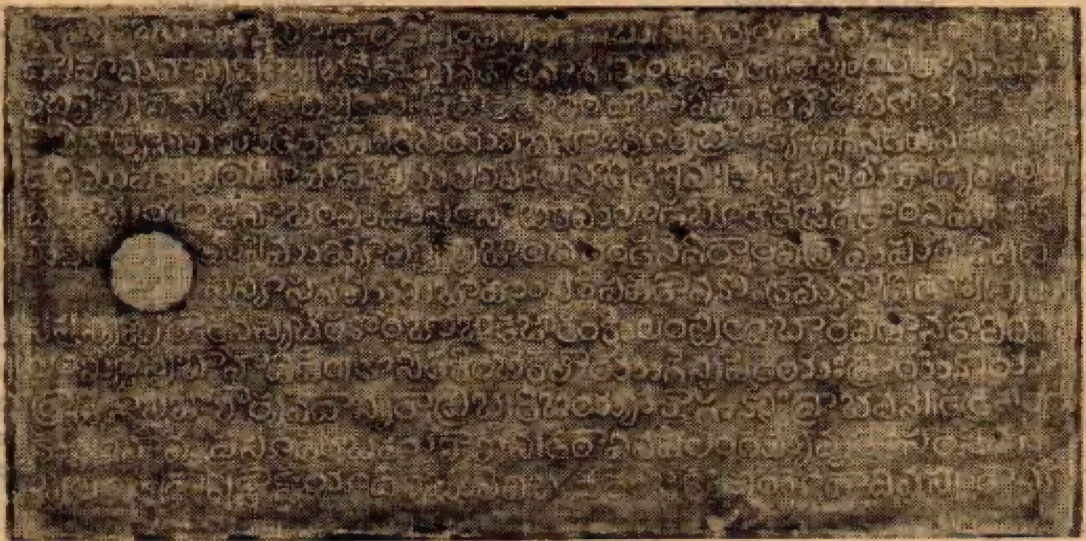
(1) ఈ దాన శాసన కృతికర్తయైన శ్యావ్యాక్తో ద్భిపుచ్చై న రక్షిత్తు వల్లదార్యం పురుషుని (కుమార) వల్లదుడే కాటయ వేమారెడ్డి కాలమున కాటయవేమని భార్య మల్లం లికనే గావించబడిన మల్లవరము (ముమ్మిడివరము) శాసనకర్తయై యున్నాడు. అనగా నీ శాసనకర్త ఈ రాజ మహేంద్రవర రాజ్యమున కాటయ వేమారెడ్డి, అల్లాడరెడ్డి, అల్లాడవేమారెడ్డి కాంములందు సుమారు ఇరువది సంవత్సరములకున్నెగా దాన శాసన కృతికర్తగా నిలిచియుండి నమన్న విషయముల బ్రత్యక్షముగా గాంచిన యనుభవకాలిగా గన్పించుచున్నాడు (2) అని తల్లి దాశాబినేత్రిగా వచ్చిన వెంటనే క్రీ.శ. 1423 యిచ్చిన మార్కండేశ్వర గంగా (గోదావరి) పాక్షిద్యయముగా పెర్యకర పరిపాల శాసన మువహరించియున్నాడు. (3) ఈ శాసనకర్తయైన అల్లాడ వేమారెడ్డియే దీని కొక భత వరువాతను, తుల్య నన్న గోదావరి మధ్యస్థమైన చిన మహేంద్రవాడ-వెరురుపాక గ్రామద్వయమును "అల్లాడ వేమవరము" పేరున దాన కర్తయై విరాజిల్లినవాడు.

హస్తముద్ర

ఈ శాసనము తుదకు ప్రత్యేక పంక్తిలో "శ్రీ మార్కం దేశ్వర వేము వ్రాలు" అనియున్నది. అది శాసనాక్షరములకు భేదించియుండుటచే నీ హస్తముద్ర శాసనాక్షర లేఖినిగా వేసవలె స్వయుగా (చెక్కును). తిలించెనని దుజామగుచున్నది.

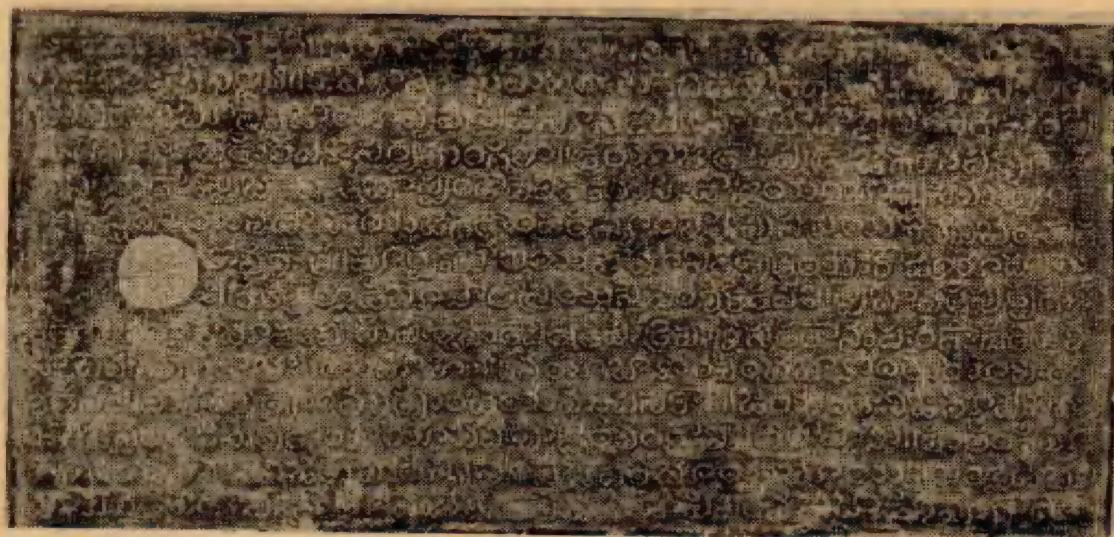
ఇందలి విశేషము

అదివరలోని రెడ్డిరాజులందరును తమ శాసనములందఱ "అనవేమువ్రాలు, కోమటి వేమువ్రాలు, కాటయవేమువ్రాలు" అనితమ తండ్రులపేర్ల జతచేర్చి హస్తముద్ర తిలించియున్నారు. ఈతరును అల్లాడవేదవర శాసనమునందును "అల్లాడ వేమాయ రెడ్డి వ్రాలు" అని హస్తముద్రను మార్చి వ్రాసియున్నాడు. అయితే ఈ శాసనముందు అట్లు "అల్లాడ వేమాయరెడ్డి వ్రాలు" అను హస్తముద్రను గావించక దీని కల్పంత ప్రయ దైవతమైన శ్రీ మార్కండేశ్వరస్వామివారి కంకితముగ (తక్కి పురప్పడముగ) "శ్రీ మార్కండేశ్వర వేము వ్రాలు" అని హస్తముద్రను గావించటం బాగుగా పరిశీలించదగియున్నది. అలా పరిపూరితవేయున పాయాపింకంది అల్పక్షాడ నైన వేమ పెద్దల యోగిస్వి నమనరించి ఈ శాసనమంత వరకు మిమర్శనలో వివరించి తోకమునకు (పాతకులకు) నమ ర్పించుకొని ఆత్మ సంతుప్తుడైతిని. అయితే యిందలి దోష ముల గమనించి పురో వార్త్యమున దెల్పు ప్రాజ్ఞులకును, ఈ శాసనదాతలకును వా కృత్య రాధిపందనములు. ఇందే విషయ మైనను లంకేణైనను విజ్ఞంబు, దేశమునకు, భావుకులకు నుచుకరించుచో వా కృషికి తగిన ఫలిత మొనగూడి ధన్యత వంద గలది మనవిచేసికనుచున్నాను.

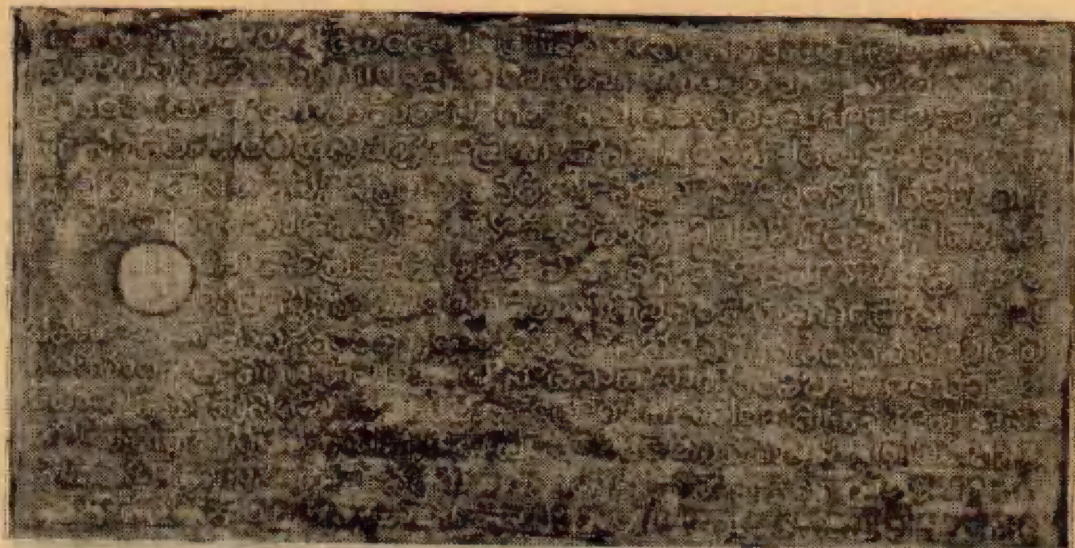
మొదటి తేకు రెండవ పుట

1. విశ్వంభరో వ్యా(త్) కూరాలో విశ్వం వత్సలాంబుధిః విశ్వంభరా భుక్ సాని యన్
2. ద్వాపా మహాభ్య భూః॥1 భవతాం భవతాం నాగః కాంకరిః శంకరో వ్యహం దావేన ము
3. రధి వ్యస్య దావేన మరధి శ్రీ యః॥2 శిరోరత్నం శంభోః శక్తధరః కిశోరః కంఠాంతా దం
4. కాలే గార్యా ముకురతి రతే దీపతి చ యః॥ భిషాంకూర శ్రాంత్యా గగనవిహిని హంస వ
5. లలి మహాశృంగమాఫుషా ద్విమల విమల శ్రేణిత ఇన్॥3 అస్తి వ్యస్తిమ దాద్య మధ్యర
6. భుజా మంభోజవాతం మహా వ్రంసాధీకమలా దభూత్ త్రివిగలాం విమూల క
7. మూ క్షమః॥ ముఖ్యో విశ్వపుజాం చిరంతనీరాం విశ్రామ మంటాపథ
8. ప్తస్త్వాపన్ ముఖాపా పక్తివరతో వరాః క్రమేహోదితా॥4 పుం
9. స వ్రస్య పురాతనస్య వరణాంభోజాతవాతం కులం వ్యర్తావార విధానతో విమ
10. లం కుర్త వ్యధావా దిరం అనీత్ కించ కతా యుగే వ్యవతయః ప్రాయేణ య
11. త్రో దితా శ్రేణః శౌర్య వరాహతా వ్రభృతిధి యుజాక్తా గుణైః ప్రాభవన్॥5 తత్ర వంబ
12. కులం నామ ప్రమాతం బహుకాభిః తరా వివ సం రమ్యవృత్తం వరద ము
13. త్వాం॥6 తత్రా పీ ద్దృష్టయాధీః కులే విబుధ రంజకః వయోధా వివ సంతాన్

రెండవ తేకు మొదటి పుట

14. రాజరత్నద్వీపాకరే 7 వింతామణి చా యతి చింతిత మేవ దత్తా నెకశ్చితుం దిశి	.82
15. శ్రుతకు న్నన్యః కామ్యా ప్తికామ మసి కామగపి దదాతి దత్తే సుపాది నకం	.83
16. భువి దొడ్డభూప 8 కామ్యా ప్తికామ మసి కామగపి దదాతి దత్తే సుపాది నకం	.84
17. షక్తురాం భేత్తు రవగాఢా సర్వమంగళా 9 త్రియోజాతా పుత్రా జగదుపకృతా వే	.85
18. వ వియతాః పృథావాన్ భాస్వంతో దరితః ఓమసా దొడ్డయ విధోః మముద్వూతా	.86
19. పగ్గ న్నితి య విధానాయ జగతాం పరిస్థితా పుంస న్నయ ఇవ విధివా2 గు	.87
20. జుకాత్ 10 పూర్వః ప్రాయ వామాసీత్ ద్విశీయః కోటయాప్యాయ	.88
21. తత శ్చల్లాడ భూపాః ప్రాయ ప్తే వంశరేతవః 11 పృథావత సృష్ట గుణో	.89
22. దిరత్వా దల్లాడ భూపః పురుషోత్తమత్వాత్ తేషు త్రిషు శ్రీ సతతామషంగా దిరిప్రశ	.90
23. స్తా తవ దయ్యతాభః 12 య మావాః జుయో జాణం సంపదాణం తు యోషితః	.91
24. శ్రుతవ స్సమరే మృత్యుం మృత్యుంజయ ముచి న్న 13 జయంతో విజరూపేణ వస	.92
25. తో జనరంజనే కృతాంతో యో భవే ద్యుజ్జే తేవంతో శ్చధిరోహణే 14 తురంగ మా	.93
26. ధ్యాన్ యుగవాన్ విజిత్య పారస్త్వ భూపాన్ పరితూయ భూయః అల్లాడ భూ	.94
27. వా ప్రదిత ప్రతాపః క్షమా మరక్షత్ క్షమయో4 వసంవి 15 చోదేశ వంశోదిత	.95

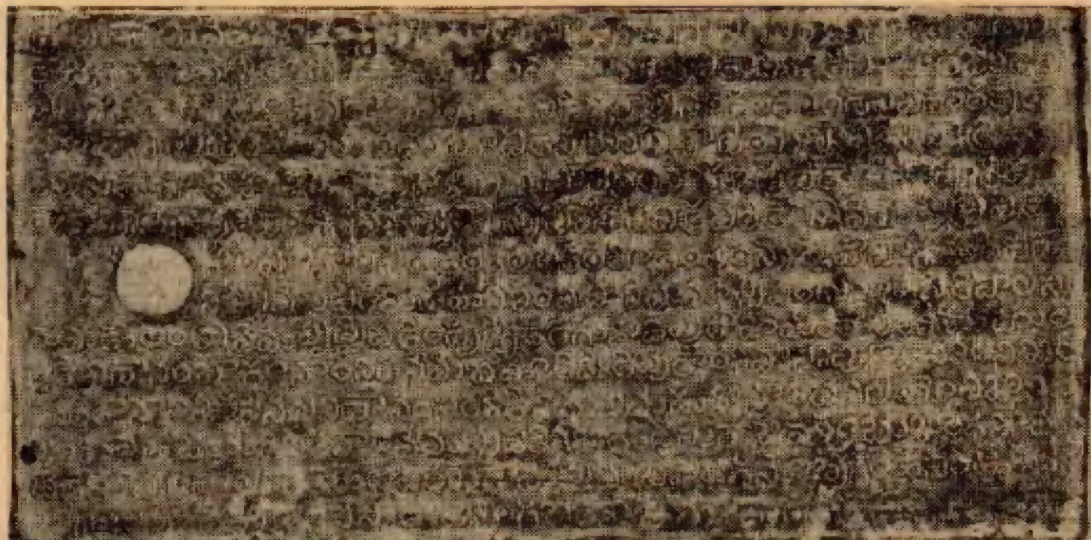

రెండవ తేకు రెండవ పుట

అక్షరములు గా నున్నవి ర తి సముదాయము

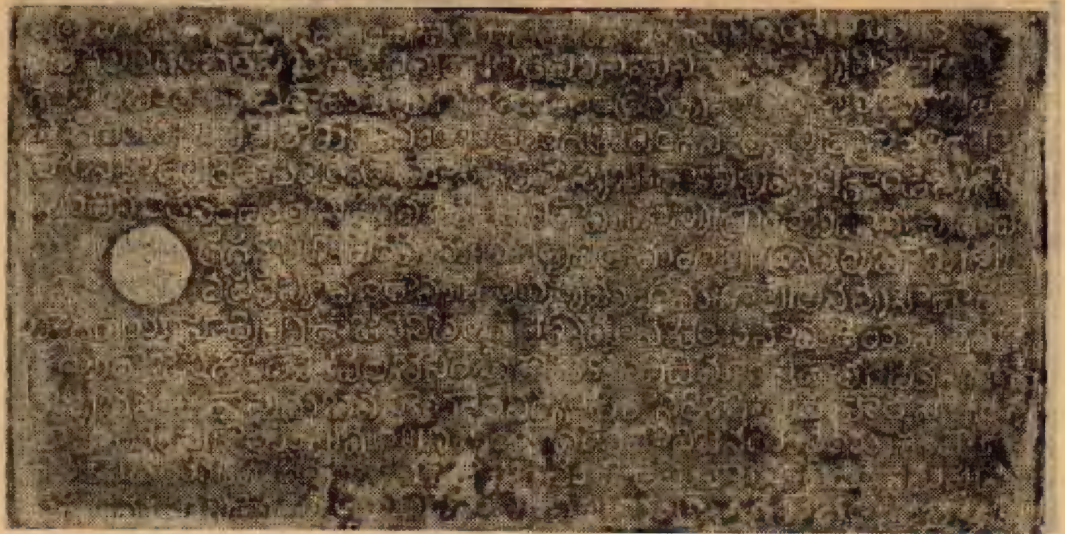
28. భీమలింగ నృపాం పుత్రీ చరిత్రైః పవిత్రాః మేమాంబికా సత్ కుంజా నియాసీ దల్లా
29. ద భూవన్య గుణాణావన్య॥16 అల్లాడ భూపతే రస్థ్యం సత్వర మ్మౌనమ్ భవన్ మూ
30. తికామంత ఇన్ పాయా మధురా స్సగదా ఇన్॥17 తేమ వేమమహీపాంః పూర్వ
31. సద్రసంతరః! వీరభద్ర వృన్ కృతా ప్రభూతా పశ్యంతర్ నిభా॥18 తరుణ నరసింహస్య
32. తా వభూతాం ప్రకస్య సకల వృన్వరణ్యో సజ్జనావాం శరణ్యో! రవి హిమక
33. ర కల్ప రామ సామిత్రి తుల్య వితరణ గుణ భుక్య విశ్వ విఖ్యాత శౌర్య॥19 ద్వాప వ్య
34. భూతాం ప్రధనేమ తూర్కా! పాశ్యతి గోత్రాణాం వపూణాచంద్రా! కూ
35. ం కషి సే కుభాం యదీయ కీతికా స్రవంతీ భువి చంద్రవే॥20 అసీ ద్రా
36. జమహేంద్రసామ నగరం రమ్యం యయో వాకానభూ మాకాకాండేయ మహేశ్వర ప్ర
37. య తమం గోదావరీ రో నీ! యత్ ప్రాపాద మధా మధాకర విభా దూరావరీధం
38. తమః పక్షే దాప్యతే యదంతికభువాం స్రాంతేమ స స్రాంతి॥21 దేవ బ్రాహ్మణ వీర్య
39. యః క్షీతిధరా భాస్కః కళా కల్పతే శౌభా త్తం నకం చ వేమనృపతి క్రి వీరభద్రే
40. రా! దేవ బ్రాహ్మణా దుధా వతమతాం పార్శ్వతైః శక్యతా మాకాండేయ జ
41. ంవ గాతమనదీం చాదాయ సాక్షిర్వయం॥22 అల్లాడ వేమక్షితి పాం చం

అక్షరములు గా నున్నవి ర తి సముదాయము

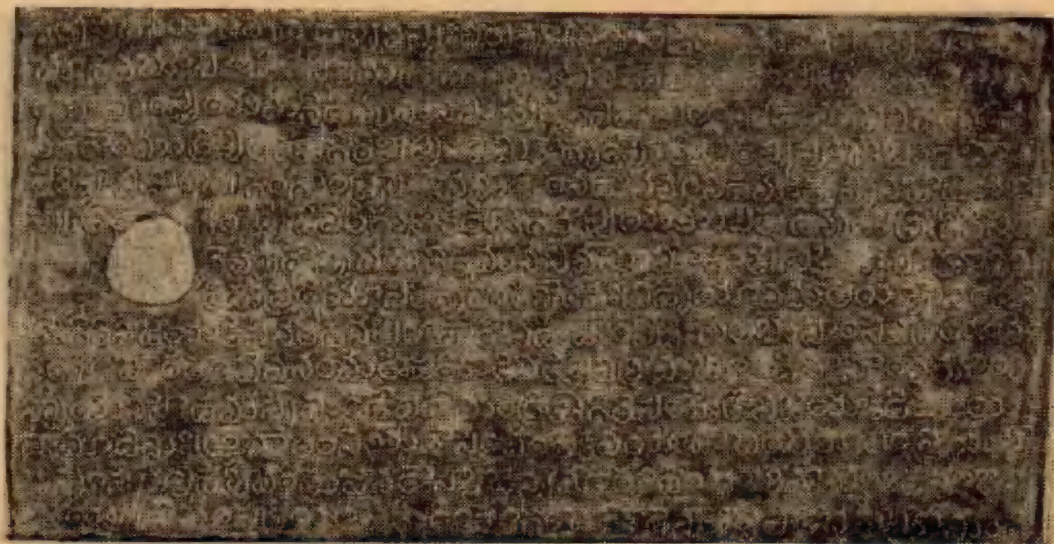
మూడవ తేకు మొదటి పుట

42. ద్రో భూపా జనక్ భూరియతోపాండ్రః గురై పృథుపై రసి రామచంద్రః కార్యము
43. రాజ్యాంగ భవే స్వతంత్రః॥23 అల్లాడ వేమ పునరా వధిక స్రవతోపే తాతే సుజాత భుజ పి
44. ర్య విజిత్తారో భూదేవతా శ్రవతలా దివి దేవతా శ్రవ వందంతి నందన విహార కృతా
45. దిలాషః॥24 పురీ కాటయవేమభూప తనయ శ్రీకాటయక్త వ్రతః పిరీ త్రణా
46. వ శాసిత భూరిహర స్వపీఠా చూడామణేః తనామనా వ్రధితావ పా చారి హ
47. రా భిక్తా మహాభాగినీ ముఖ్య దే వ్యభవత్ పవిత్ర చరితా శ్రీ వేమ పృథ్వీవతే॥25
48. సంపూణకాం సతతం కలంక రహితం సంవృత్త దోషాగమం వద్యా
49. శాస్య ముపేతమిత్ర మనిశం విప్రాషై మాస్పదం అల్లాడ క్షితి పిం మా
50. ను మతులం శ్రీ వేమ పృథ్వీవతిం దృష్ట్వ తత్ గుణ వత్సల హేమకరః శంకే ముహూంకా
51. జ్జితే॥26 నిధానం భాగ్యవాం నిధన మభిమాతి క్షితిభృతాం నివాసః పుణ్యవాం విభిం
52. దురితానాం నిరసనం నిధానం సత్ కీర్తనో నిరువమ గుణానాం చ విరియో నిదా ము
53. ప్రికం కుప్యశాన్ జయతి నితరాం వేమపునః॥27 దిరుచ్చేస్తు రాజవేద్య భుజంగ నామా
54. చ వేమభూపాం॥ వైరి కుం వరకురామ పృమభూ జ్జగవృక్షగండ సంజ్ఞశ్చ॥28
55. * అల్లాడ వేమ భూపస్య రాజ్యాంగ భరణక్షమః॥ మంత్రి శ్రీ గిరివామాన్

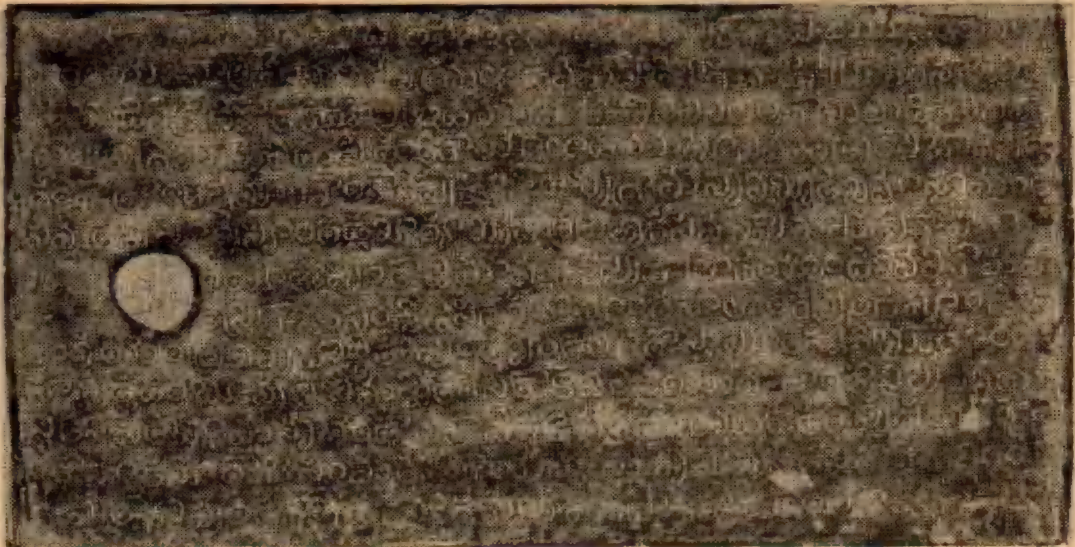
మూడవ తేరు రెండవ పుట

56. విశ్రాంతి గోత్ర (మే) 29 శ్రీమంగళం సోమయన్ రాజ్య శ్రీని మంగ్ర కుంజరః రాజా
57. ం ధీరతితం కృత్యా కాగ్రీకా మృతాదా 30 అతి ప్రళయః ప్రసితామహా స్వ విశ్వేశ్వరో విశ్వ
58. గుణాంబులాః పితామహా మాతయ మంగ్రతర్యః పితా య్యతార్యః జమా
59. భాగధేయః 31 విశ్వేశ్వరాభ్య విమలాంతరంగ శ్రీ లింగవార్యోద్భూతశ్చైవ లింగః అ
60. భావవత్ శ్రుతైః పవిత్రః శ్రీ మాన్ గిరికోన్య బుధః పితృవ్యా 32 కాండిన్యగోత్రా
61. ం బుధి సూతనేందు రాపీత్ చ మాతుః ప్రసితామహా ప్తా ప్రోలాభిరావః పురిష
62. గ్రగ గణ్య శ్రీ పెంమన్ మార్గపితామహా శ్రీ 33 శ్రీ వల్లభాశ్చ స్తుతి
63. చ ప్రళయ మాతామహా యస్య మహామహాశ్రీ అవస్య సాధరణ
64. భాగధేయా సాధ్యే పవిత్రా జనని చ లక్ష్మీ 34 శ్రీమా వెజ్జియ నామధేయ పవిత్ర
65. మారితా నైవో విద్యాన్ వల్లభ పంజ్జితో గుణవిధి ధీకామాన్ నైరా మాధవః చత్య
66. రోన్య చ సోదరా స్సమయ వ్వాచర విద్యాధికా పీతిజ్ఞః పురుషార్థకా సాగర ప్పు
67. పోపియై పుకాయై స్సమాః 35 విశంకం పీతశ్చైవో విజనయనయుగం పీట
68. యిత్వా చాయత్ శ్రీశైలేశం దేవదేవో వ్యతిముదితమహా సాక్షి దత్తైక మస్మై వే
69. శ్రీ స్వామ్యస్య పితైక ర మనయ దమరం విప్రుయ శ్రీ గిరికావ్యాం భక్తస్య

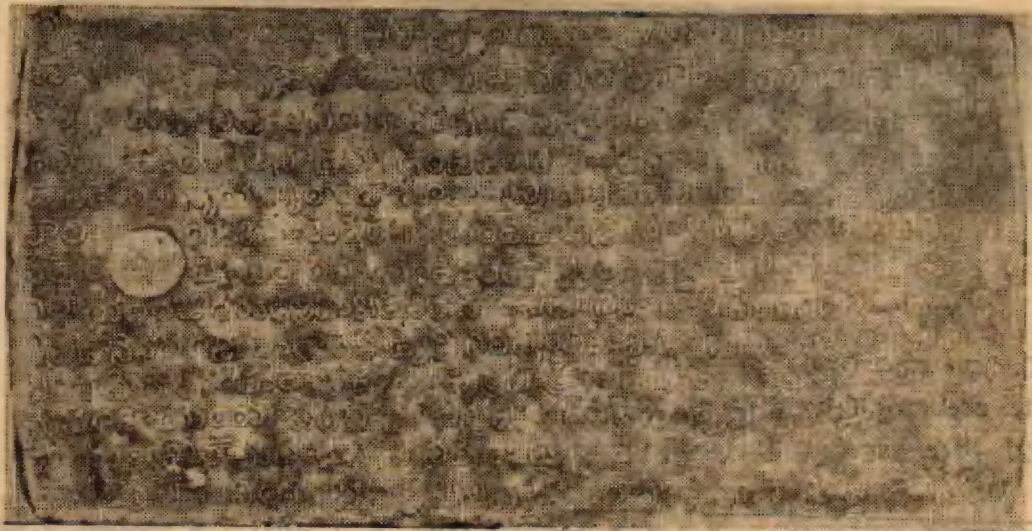
నాల్గవతేకు మొదటి పుట

70. కీ త్తేకా వ చ నయన మదా దస్య శస్యః పితృస్య॥36 మాజాంబేయ మహేశ్వరస్య పురరో
71. భూదేవ భూపాలితే స్వామి బ్రహ్మ పుష్యవర ముదితం వ్యస్య స్వస్యకాస్య చా వ
72. ం మామ్మికాం వ్యయ మగ్నిదివ్య మవః కృత్యైక వివాకిలా వాత్మాశం చ విరోధ్య దీవ్య
73. 70తరాం మంత్రీశ్వరః శ్రీగిరి॥37 వ్యస్యమికార్యం వరమేశ్వరస్య పూజా బుధానాం
74. పరిపాదం చా గంగాంబసి స్నాన మధాంకి నదాన మాసీ రమాత్యస్య వశా శ్రీయా
75. వ్య॥38 శ్రీ గిరౌ ద్విజవరే గుణాకరే శ్రీ గిరౌ వ్యయ ముపేత్య దివ్యతః శ్రీ గిరే స్తట
76. ఇవేశ్వరో వ్య చ శ్రీగిరే మకానసి వస్తు మీచితే॥39 సత్సన్వజరణే విశా
77. రణః ప్రజ్ఞయా పరిగృహీత శాలః విద్యయా విమలయా సనంధవ
78. శ్రీ గిరి విజయలే నవంధనః॥40 ఆధారో విరుషం విధిః కుంభుహం వనశ్రీయా మా
79. శ్రీయా తారిత్యా భవనం మతేః పరిణతి విశలే శ్చ విశ్రామధూః దీవానా శరణం
80. వి శ్చ యశసో ధర్మకస్య పుంటావశో మంత్రీ శ్రీ గిరి మంత్రిరో విజయలే దీమాక్రాయ
81. సి మాదిమః॥41 ఆచారం వియతా వ్రవంతి కుయో వాచం చ కూసం వ్రీయన్
82. జస్యం సువృధ శ్చ¹⁰ భంధు జవతా స్వాజ్య మార్యా రియం శైవాః శంకర పూజన
83. ం నయవిద్ భూపక్రియా¹¹ చతురిం త్యాగం చార్తికావహః కృపాం చ కృపదా మంత్రీ

నాల్గవవేళకు రెండవ పుట

84.	ప్రథాః శ్రీ గీతాః॥42 కురిత మాచార వరం శివానారతం స్వకార్య క్షమ మాశ్రితం॥ ఆ	107
85.	చింతయత్ పిత్ర మమం పవిత్ర మల్లాద వేమక్తితిసా గుణజ్ఞః॥ 43. తాకే శసాద్వి విశ్వ	117
86.	సామదినే క్రోరీ కాలికాకే దక్షాః॥ అల్లాద వేమభూపః పిమవలం గ్రామ మదిత సవివా	127
87.	య॥44 శ్రీగీతావేన్మ మకుషే హరితా యల్లాద వేమభూపవరం కృత్య తోనైశ్వర్యై	137
88.	గంగాప్రాంతమ్ మాతలాంకకక్రం॥45 *॥ అవ్యగ్రామవ్య ట్యంతే సీమా స్పృమంత	147
89.	సములాః పూర్వస్యం రెడ్ల శార్యాజ్య క్షేత్ర ప్రత్యక్12 సముచ్చయః॥46 దక్షిణ ముఖత	157
90.	ం యాతః పుంత దీపాక్ర మహామృతః॥ అగ్నేయ్యాం దిశి వర్మికో మహా	167
91.	ం స్త్రీగ్రామ సంధిః॥47 దక్షిణస్యం రహితాంక శ్చంద్రేపూండి జ	177
92.	తాతయం ప్రవిశ్య చోక్తితః పుంత శ్చంద్రయోః మ్న పుంతగః॥48 వైముత్యాం దిశి	187
93.	పాశ్చత్య జంబూ వృక్ష సమవ్యుతః॥ సతాక వర్మికోయరః(తః) పుంత నివ్యుతయ	197
94.	ం స్థితః॥49 ప్రతిద్యా మవ్య18 చందాం చాటి పూర్వకటాకయుక్తః తతోశ్చత్య యుతః పు	207
95.	ం తో సూతయో రాజవంశుతః॥50 వాయువ్యా మ వ్యసా పుంత సైరో నాక్యానిరే రహ	217
96.	కా పురాణ పుంతగః శ్చంద్ర క వాగమత్య ముపాగతః॥51 ఉత్తరస్యం తదా పుంత	227

విదవతేకు మొదటి పుట

97. శృంగార తటాయుక్తి చావ్యాం రెడ్ల భారీగాం పత్తిమః పుంక ఈరితః॥52 *
98. పాన మక్తత స్వాపారణ దోష్య ప్రకాశనాయ కేవల పురా శ్లోనా
99. లిఖ్యంతే॥53 దానపానయో మోగ్యే దానాత్ క్రియో మపానం దానాత్ స్వ
100. :౯ మవాప్నోతి పానా దిచ్చుతం పదం॥54 బహుళి వామూదా దత్తా బహుళి పరి
101. పారిణా యన్య యన్య యదా భూమి స్తన్యైతన్య తదా పం॥55 శ్రుతదాపి కృత్ భర్మ
102. పానీయః ప్రయత్నతః శ్రుత రేపా శ్రుత స్వా ద్దార్మ శ్రుతహా కన్యవిత్॥56 స్వ
103. దత్తాం పరదత్తాం నా యో హరేత ముంధరాం వస్త్రీహర్షా సహస్రాణి
104. విష్ణాయాం జాయతే క్రిమిః॥57 తటాకానాం పహ్లాసేణ చాశ్వమేధ శతేన చ గవాం కో
105. టి ప్రదానేన భూమిహర్తా వ తుభ్యతి॥58 న విషం విష మిత్యాహు బ్రహ్మాస్యం విష ముచ్య
106. తే విష మేకాకిం పాంతి బ్రహ్మాస్యం పుత్ర పౌత్రకం॥59 కించేత ద్దాతృ వచనం॥60 అల్లాడ వే
107. మ భూసాయం యాచతే భావిన్ స్పృహన్ రక్ష్యా భవద్వి మూర్త్యుమా స్పృహ సాధారణో
108. స్వయం॥61 శ్రీరామచంద్రేణ స్వేపమేవక్తం॥62 సామాన్యాయం భర్మసేతు స్పృహదాం
109. శత శతే పానీయో భవద్విః సర్వా మేనం భావిః పార్తివేంద్రాన్ భూ

ఐదవతేకు రెండవ పుట

110. యో భూయో యాచతే రామచంద్రః॥63 కృతం14 క్రిం భేదం కావం నర్మికా
111. వనం! కన్య గోత్రేణ పుత్రేణ లక్ష్మీ క్రిన్ద్రాచార్యయో॥64 క్రి వరాహా రక్షయ॥65
112. క్రి (పూ) భాండేశ్వర వేము వ్రాసె॥ 66

శ్లోకములు:—1, 2 అనుష్టుపు. 3. శిరిసి. 4. కార్దూరి విక్రీడితము. 6, 7 అనుష్టుపు. 8. వనంతరిక. 9. అనుష్టుపు. 10. శిరిసి. 11. అనుష్టుపు. 12. వాతాంగి (ఉ. జా.) 13, 14. అనుష్టుపు. 15. 16. వాతాంగి (ఉ. జా.) 17, 18. అనుష్టుపు. 19. మాలిని. 20. ఇంద్రవజ్ర. 21, 22. కార్దూరి విక్రీడితము. 23. ఇంద్రవజ్ర. 24. వనంతరిక. 25. కార్దూరి విక్రీడితం. 26. కార్దూరి విక్రీడితం. 27. శిరిసి. 28. అర్యావృత్తం (64 మాత్రలు). 29, 30. అనుష్టుపు. 31. వ్యత్యస్తపదజాతి (1—3 ఉ. వ. 2—4 ఇ. వ) 32, 33, 34. ఇంద్రవజ్ర. 35. కార్దూరి విక్రీడితం. 36. వ్రక్షర. 37. కార్దూరి విక్రీడితం. 38. ఇంద్రవజ్ర. 39, 40 రశోద్భతము (పదాంతిక). 41, 42. కార్దూరి విక్రీడితం. 43. వాతాంగి (వై. వరీతోపజాతి). 44. అర్యావృత్తం. 45. అనుష్టుపు. 53. గద్య. 54, 61 అనుష్టుపు. 62. గద్య. 63. కాలిసి. 64. అనుష్టుపు. 65. గద్య. 66. అక్షప్తి వ్రాసె.

స వ ర ణ లు :

1. భూపతే=భూపతే 2. విధింవా=విధిన్నా. 3. మువనకా=ముసినకా 4. వసంస=వసన్త. 5. వనిజా=వన్నిశా
6. వత్కిరే=వత్కిరే 7. దీప్యతితరాం=దీప్యతితరాం. 8. మధాంనదాన=మధాన్తదాన. 9. నవాక్రియాన్య=నవాక్రియాన్య.
10 భంధు=బంధు. 11. క్రియాచతురిం=క్రియాచతురిం. 12. నముద్భయ=నముద్భయ. 13. మన్యవందాం=మన్య
చందా. 14. వంథే=వంథే.

మ చ్చ లు

శ్రీమతి ఆర్. వసుంధర

రెళ్ళివారింది. నిద్రనుంచి మెలకువ వచ్చినా నక్క మీదనుంచి లేచానని యిద్దిప్పుట్టలేదు. రోజూ అంతే. ముందుగా లేచి పానీయా, బాబుకూ పాలు కొనిపెట్టి, మా యిద్దరికీ కాఫీపెట్టి వాళ్ళ లేవేరికి, ఏడుగంటలకంటే తయారుగా వుండాలి. రోజూ ఆ వేళకు 'ఏం, కాఫీపు ఆలస్యమైతే' అనిపిస్తుంది. నాకు ఏ జబ్బుచేస్తే ఏమాటంచేమిటి? అప్పుడెల్లా జరుగుతుంది? ఏడు గంటలకు పాలూ, కాఫీ లేచని ముగ్గురూ వెర్రిగంటలు మేనుకుంటారు కాబోలు—అనుకున్నాను. నవ్వు వచ్చింది.

జబ్బుమాట గుర్తుకొచ్చేసరికి అప్రయత్నంగానే చేతి వ్రేళ్ళు చూసుకున్నాను. ఎడమచేతివ్రేళ్ళకూ, కుడిచేతివ్రేళ్ళకూ ఏళ్ళు ఎంత భేదం వుందో యివారూ అంతేవుంది. ఈ మధ్యన ఏమంత తేడా రాలేదు.

కొంచెం వచ్చిందా?

ఏమో!

ఎదురుచేతివ్రేళ్ళు నవ్వుగా వుంటాయి. కుడిచేతివ్రేళ్ళు కణుపులదగ్గర కాస్త మొర్రులాంటి నల్లుగా మచ్చలతో వుంటాయి. వాటిని చూసినాకు ఎప్పుడూ అనుమానం వస్తూ వుంటుంది—కున్నవ్యాధి ఏమైనా ప్రథమదశలో వుండేమానని. దానికి ముందుగా కణుపులు మొద్దుగా అవుతాయని విన్నాను.

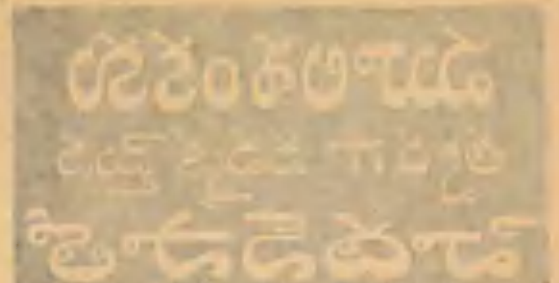
కున్నవ్యాధిఅంటే నాకు చాలా అవస్థం. ఎక్కడచూసినా ఆ చీడర మొహాలే యీ విత్తూరునిండా. అబ్బ, తలచుకుంటే వ్రేళ్ళు జలదరిస్తుంది! ఏడికి వేలులేదు. దానికి కాలలేదు. వాడి చేతునిండా పాదలాగా మచ్చలు! ఛీ, ఛీ. దేశంలోవుండే కున్న వాళ్ళకందరికీ అదుక్కోవటానికి యీ పూరే దొరికినట్లుంది—ఆ దరిద్రపు రోగం పూరంతకీ అంటించడానికి! ఏళ్ళందర్నీ కట్టుగట్టి తగలేస్తే పీడా వదిలిపోతుంది!

అట్లా అంటే పూరుకోడు రోగం. పానుభూతి, పానుభూతి—ఏదీ ఏ పానుభూతి? అని కేకలేస్తుంది.

నాకు లేదు పానుభూతి.

అందుకని నవ్వు కూడా తగలేస్తారా?

ఏమిటో పాడువ్రేళ్ళు—యీ కుడిచేతివ్రేళ్ళు—మొద్దుగా యింతకీ కారణం ఆ వెధవ్వంటే! అవాలూ, నచ్చిమెలవకాయలూ

పెటపెటలాడి నామీదే చిందుతాయి. ఆవిరి ఎక్కడనుండి బయటకొచ్చినా నా చెయ్యి అక్కడేవుంటుంది ఎలాగో. గంజి వార్చితే అది అయిపోతుంటం దగ్గరికి వరుగెత్తుకొచ్చే యిమట ముక్కలాగా నామీదకే వస్తుంది. పాలు పొంగుకూపుంటే పాత గుడ్డ చుట్టునక్కల్లో వుండడం గిచ్చెదించటానికి. మొదట్లో చెయ్యి కాలిందని భయపడి, ఏం చెయ్యాలో తెలియక, పాం పొంగునీ గిచ్చెనీ పొయ్యినీ కూడా ముట్టుకున్నాను.

యిప్పు డట్లా చెయ్యిను. ఎదురుగా విలుమని 'హ! పాడు పాలూ, నీ యింతం వచ్చినట్లు పొంగి వచ్చి!' అను కుంటాను. ఏళ్ళు దగ్గర్లోవుంటే చల్లదాను. లేకుంటే లేదు, పొంగు పొయ్యిలో పడి పొయ్యి అరిపితే, అదేపోతుంది పొంగు.

యింతకూ ఆ వెధవ్వంటంటే నాకు సరివడదు. మా అమ్మ నాకు వేర్వేరు. అవిడ చాలా Enlightened మనిషి—తాగా చదువుకుంది—అన్నీ తెలుసు అమె—హ, హ, హ చాలా తెలిసిన మనిషి మా అమ్మ!

అందుకే మా నాన్నని పెళ్లి చేసుకుంది. మా నాన్న డెప్యూటీ కలెక్టరుగా చాలా ఏళ్ళువుండి రిటైరయ్యారు. కలెక్టరుగా ప్రమోషన్ రాలేదు. ఎప్పుటికైనా కలెక్టరు భార్య నాలాను అనుకునివుంటుంది. హ, హ, హ, ఎంతతెలిసినావిడైనా ఆయన కర్మని పడితే శక్తి లేదుగా! అంచాలు ఏమంతగా తీసుకోకపోయినా కర్మచాక ఆ తీసుకున్న కొద్దిపాటినే బయట కొచ్చి లాక్ మాల్కు పడింది మా ఏళ్ళదేవులకు. మా అమ్మ హ, హ, అంత తెలిసే చదువుకొని దీనికి ఏం చేస్తుంది? బ్రూబన్ పాడివిమ్మటి సీజర్లాగా గుండెం రోవరికి రోతుగా చెబ్బింది వుంటుంది. తినుటయూ మంచిదే. ఎదురు చెల్లెలు తగులుతూవుంటే జ్ఞానం, వేదాంతం అన్నీ తెలుస్తాయంటారు గదా!

మమ్మల్నిద్దర్నీ—నమ్మా, మోర్యాస్త్రీ—చాలా జాగ్రత్తగా పెంచింది అమె. జాగ్రత్తగా అతీవించి కన్నదికూడా. అవిడే చెప్పింది. Facts of Life — జీవిత సత్యాలు—యొక్క వదుప్పు రాగానే నాకు చెప్పినప్పుడు. తర్వాత మోర్యానికీ చెప్పివుంటుంది—వాడు మగవాడు ఎందు కయ్యాడో నేను ఎందుకు కాళేదో. Effeminate వెధవ—అణంగి కేణంగి—వాడికి అమ్మ చెప్పేదాకా ఏమీ తెలిసుండదు.

మూలశంకకు త్యరగా నమ్మకమైన హెడెన్సాతో చీకత్తును పొందండి -శస్త్రచీకత్తు అవసరములేదు!

నపించలేని బాధ ఉందా! తీవ్రంగా దురద
వుందా? మంటితో నెత్తురు పడుతుందా?
అమోఘమైన చికిత్స ఎంతమాత్రము కాల
యాపన చేయవద్దు! ఉపేక్షిస్తే తీవ్రమైన పరి
స్థితులకు దారితీసే శస్త్ర చికిత్స తప్పనిసరి
జేతుంది. సకాలంలో హెడెన్సాతో ఉపశమ
నాన్ని పొందండి. ఇది నమ్మకమైన జర్మను
మూలశంక విరేచనము. 108 దేశాలలో వైద్యు
లందరూ శిఫారసు చేస్తున్నారు. హెడెన్సా
శీఘ్రంగా గుణాన్నిచ్చి బాధను దురదను
శమింపజేస్తుంది-విరేచనము ఎంతమాత్రము
కష్టమనిపించదు. హెడెన్సా లో ఉండే
అమోఘమైన మందులు సామర్థ్యంగా
గుణాన్ని కలిగించిర కశంకలను ముకుళింప
జేసి ఆరోగ్యకరమైన తీవ్రమైన రంధ్రాలప్రవృ
ద్ధిని సహకరిస్తుంది. గమనించండి. మూలశంక
లకు సకాలంలో హెడెన్సా చికిత్సచేసుకుంటే
మున్ముందు శస్త్ర చికిత్స అవసరముండదు!
హెడెన్సాలో మత్తును కల్గించే మందులు
ఏమియు లేవు.

అవలెన జర్మన్ మాత్రాన అమెరికాన
ఇండియాలో ఏదో కనాడ చెబుతున్నది.

ది డాల్లర్ కంపెనీ

337, శంఖవల్ల ప్రిత్తి మద్రాసు-1.

ప్రతివర్షి హిందీన తెలుగు లింగవర్ణ లలిప్తం.

బుద్ధిమంతుడువాడు-ఎప్పుడూ బుద్ధిగా చదువుకోవలసి
వది. అందుకే అమ్మకీ, నాన్నకీ ముద్దుల కొడుకు వాడు.

అంతా Hypocrisy. చదువుతన్న ఏమీ తెలియ
కుండా వుండటం మాంచి బుద్ధి అవుతుందా? మిగతాదంతా
తప్పుయివట్లు, ప్రపంచంలో యింతమీ లేట్లు! అవిడ వాస్త
వగ్గరికి వచ్చిపూకుండా కళ్ళు మూసుకొని ఏమీ జూగుం
లేదనుకొనివుంటుంది. మేము అవిడ తల్లంటి పుట్టాం-
తంకాయుకోంబి!

లోకమంతా ప్లాగు ప్రకారం నడుస్తుంది అవిడకీ-
ఇండియా, వందవర్ష ప్రకారం ప్రకారం నడిచివట్లు! మన
గవర్నమెంటుకుంటే అమీ తెలిస్తేంది. పెళ్లయినాక అయిదేళ్లకి
నమ్మ కనానుకుని కన్నది. తరువాత అయిదేళ్లకి వాడివి,
సూర్యాన్ని కనానుకుని కన్నది. ఆ తరువాత వద్దనుకుని
మానేసింది.

వన్నా అట్లాగే కనువి చెప్పింది వేను పెళ్లివే
కున్నాక. వేను వివనవి తెలుసు. బాధ్యతవుంది గనుక చెప్పింది.
అసలు వేను పెళ్లి చేసుకోవటం అవిడ ప్లాగును భగ్నం చెయ్య
ని చెకాను. కాదు, వేను పెళ్లి చేసుకోవటం అవిడ ప్లాగును
దెబ్బతీసింది.

నాకు పదిహేనేళ్లు రాగానే, అవిడ యింకా వేను
పసిబిల్లనని ప్రాకులా, పరికిణీచాక్కాలామధ్య వూగులాదు
తుండగానే ప్రక్కయింటి మేడమీద ఆబ్బాయిని ప్రేమించి
ఉత్తరాలు రాకొను. ఆ యబ్బాయినితప్ప యింకోళ్లనీ చేసుకో
నని మొండిపట్టు పట్టాను. వూరంతా గోరయినాయి అవిడ
దిగిరాకతప్పలేదు. అప్పటికీ వేతనయింతలా చెప్పిచూసింది. మంచి
ఇంజనీరుకో, డాక్టరుకో యిచ్చి చేస్తానన్నది. అప్పుడు డబ్బా
మనుష్యులూ వున్నారంగా వుంటారు, రాజకీయంవుంటుంది.
ఓ. ఏ. పాను కాలేక తప్పుకూ కట్టుకూ తప్పుకూవుండే
బదుద్దాయిని చేసుకుంటే తరువాత నానాపొట్లా ఏడతాను.
వాకలుచేస్తే ఆ యబ్బాయికి అస్త్ర కూడా లేదని తెలిసింది.
అప్పుడు అవిడ ఆరటం, బాధ చూస్తుంటే నాకు లోపం
మహా పంతోషం కలిగింది. నా కోసరమా యీ ఆరటం?
తన తంకాయుకోని కూతురికోపం. నమ్మ ఇంజనీరుకీస్తే
యీవిడ హోదా పెరుగుతుండటం, ఎట్లానో!

అంత జాగ్రత్తగా పెంచిన వేను యిట్లా తయారో
కావటం అవిడకీ అర్థం కాలేదు. ఎంత ప్లాగు ప్రకారంచేసింది
అన్నీ! ప్రాయిడ్ కాంప్లెక్సులూ, అడ్జర్ కాంప్లెక్సులూ అన్నీ
చదివి మరి పెంచింది. వేను చేసే ప్రతి పనికి, మాట్లాడే
ప్రతిమాటకూ వెనుక ఏం కాంప్లెక్సువుందోనని వెతికి వెతికి
జాగ్రత్తపడేది. అమ్మా, వాస్తా చీకటితప్పును ఏ నిద్రలోనో
గబాల్ని లేచిచూస్తే- పగం నిద్రలో, మనగ్గా-అప్పుడు
గొప్ప ప్రాయిడ్ కాంప్లెక్సు వస్తుండటం. ఆ మార్కం గాదు

అట్లాగ పుష్పజేమిలవి చిన్నవ్వుడు అడిగితే అదిరిపోయింది. తరువాత అన్నీ వివరంగా చెప్పింది.

అతికి నా సంగతి బాగా తెలిశాక, ఎంతో ఆలోచించి యిందలా ఆధర్మం చెప్పేసట్లు మొదటి తిడ్డంకువచ్చే Dethronement—రాజ్య పదవి ప్రక్షాళన—తాలాకు కాంస్యపు అని విశ్వయం చేసుకుంది. సూర్యాన్ని యింకొంచెం, యింకో అయిదేళ్లు ఆంధ్రంగా కనిపించే బాగుండేది. పిరపిచ్చి పోయింది అని వాస్తవం చెప్పాలే విన్నాను. వాస్తవం ఒప్పుకున్నారు. ఒప్పుకోక ఏం చేస్తారు గనుక—కలెక్టర్‌ని కాలేజీ పోయాక!

సూర్యునిగాడు అవుతాడేమో కలెక్టరు—బుద్ధిగా వదలు కొంటున్నాడు. మా ఆయనకు తనకు తెలిసిన వాళ్ళద్వారా కలెక్టరు ఫీసులో గుమాస్తాపని యిప్పించారు వాస్తవం. ఆరేళ్లనుంచి గుమాస్తాగా పుంటున్నాడు. మొదటి రెండేళ్లలోనే బాదినీ, పాపనీ కనేశాను. తరువాత వాటికలకే మానేశాను. పిల్లలంతో మహా పీశాకు—అమ్మా పాలు—దొడ్డికి పొయ్యి వచ్చేకానే—ఒకటి కొన్నన్నాయే—ఇద్దరితో పడేసరికి గండరగోళం అయి పోయింది. ఆయనా పంట మనుష్యులూ పుండలూనికి ఆయన కలెక్టరు ఫీసులో గుమాస్తా యేగదా.

అప్పుడే ఆయనపెళ్లి తలుపుతీసి వచ్చివుంటారు. పని మనిషి పాలు రోపంపెట్టి అంట్లు తోమేసి పుంటుంది.

ఈ కుడిచేతివేళ్లకిపుండే మచ్చలు అనిరి తగిలిన తాలాకా లేక కమ్మపాడలా అని తెలియలేదు, దేవుడున్నాడో లేదా అని తెలియజెప్పింది. ఒక్కోరోజున అవి కుచ్చుచున్నవే ననుకుంటాను. ఆరోజున పాలుపొంగిపోతే. చేతులుకాలి తీరతే. పిల్లలు కుచ్చో పీరకుపెట్టి తిట్లా చెబుతూ తిని ఏడుస్తావుంటారు. వాళ్లు ఏడుస్తే నేనూ ఏడుస్తాను. ఎందుకంటే వాళ్లు నా దగ్గరకేవలపు నన్ను పట్టుకొని అమ్మా అని ఏడుస్తారు గనుక. అట్లా ఏడువటం చాలా ఉదాత్తంగా పుంటుందిగనుక.

ఒక్కోరోజున అవి ఒక్క అనిరి మచ్చలే అనుకుంటాను. ఆరోజున చాలా ఉల్లాసంగా పుంటుంది. ఉబ్బుంటే పిల్లల కేమైనా పిండివంట చేస్తాను. ఆయన అఫీసులో కచ్చి పడ్డం దుకు సానుభూతి కూడా చూపిస్తాను. నా సానుభూతితో ఆయనకేం పనిలేదు. నేను తిట్టినా సానుభూతి చూపించినా ఒకటేగా చిరునవ్వు పరమాధానం. ఏమీ తెలియదు. వత్తి గుమాస్తా.

ఇవాళ ఆ మచ్చలు కుచ్చుపాడలాగే కనిపిస్తున్నాయి. చిన్ననే వాస్తవ ఉత్తరం వ్రాశారు తిరుపతినుంచి. దగ్గరొక్కటి వచ్చాం గనుక ఒక్కసారివచ్చి వారంరోజులుండి పొయ్యిని సూర్యునిగాడు యం. యుక్తిలో చేరాడట. వాస్తవం పుంటే అలాంటి వెధవ కందిపోతాడని ఒచ్చారు. దీనిపని దగ్గరకొచ్చింది. ప్రతిపందగి కమ్మని వ్రాస్తారు విధానంకంగా. పెళ్ళియి

ఆరేళ్లవుతున్నా యింతవరకూ ఒక్కసారికూడా పుట్టింటకి వెళ్ళలేదు నేను. వాకు బమ్మలూ, రైల్వాయిం లేదు.

కాస్తూరక్కాడ వివరితా ఎట్లాగో గడిచేసి, అన్న త్రిలోచేరి కపేసి యింటికొచ్చాను. తెలిపాక మొదటిసారి అమ్మ వచ్చి పదిరోజులుండిపోయింది. రెండోసారి ఆయన ప్లేపాతుల తాలాకు వారంరోజులపాటుం పుండింది. అప్పుట్టుంచి మళ్ళీ పని, పని. ఆయనా సగం చేస్తారు పని—అర్థరాత్రి పిల్ల ఏడిస్తే పాలుపట్టడం, ఉత్పరదలు మార్చుటంలాంటివి. గుమాస్తాఅయి వెయ్యేం చేస్తారు—ఏం కలెక్టరా?

‘అమ్మా, లేమ్మా—పాలవ్వనే’ బాబు గోం పొరం టించాడు.

వాకు పెద్దరోగం వస్తుంటే ఏడికి పాలు కావాలట. వెధవ!

‘కాసేపున్నాక యిస్తారే, పో’ అన్నాను.

ఏథిలోకి పరుగుల్పాడు.

అనలు యీ గోంపిల్లలు, పాడుపిల్లలు లేకుంటేనే? మృత్యువుకు మరేమన్నా పిసిటి రక్షణం వుందా? నాకు సగం రోగం పిల్లనుంచివే పుట్టుకొస్తోంది. వాడికి పూర్తి attention కావాలి. దానికి పూర్తి attention కావాలి. పంటకి పూర్తి attention కావాలి. ఆయన గుమాస్తా గనుక, అక్కర్లేదు గనుక, పనిపోయింది. నేను ఒక్కదాన్ని, మూడు పూర్తి attention లు ఎట్లాగ supply చేస్తాను? అదే రోగం!

ఇప్పుడు గదాల్ని పిళ్ళ లేకుండాపోతే? దొంగతనంకు పో—రోగమొచ్చి పోతే—

అప్పుడు గోలేవుండదు. ఇల్లంతా వ్రాకొంతంగా పుంటుంది. నేను తొమ్మిది గంటలకు నిద్రలేస్తాను!

“ధాం”

అబ్బ, ఏమిటది? ఒక్కో అదిరిపోయింది. ఏడుగువడ్డలా ఏమిటి? మబ్బులూ, మెరుపులూ లేకుండానే? ఎంత పెద్ద శబ్దం!

అది కాస్తా లేచేసింది. ఇలా గోం మొదలు. ఇంకాసేపు నిద్రపోతే ఏం మునిగిపోతుంది?

అబ్బ, ఒక్క ఆదురు తగ్గనేలేదు.

“ఏమిటండి ఆ శబ్దం?”

“ఇదుగో, చూపిస్తా.....ఏదో పెద్ద బసాకాయ వేసి పల్లున్నాడు”.

"అమ్మా, అమ్మా.....సిల్లకాయలు దబ్బాలో ముందు
క్రడి పెడితే పేలిపోయిందంట. మన వాకిటిముందే.....
నలుగులో ఏమో పొయ్యారంటుందారు" పనిమనిషి లక్ష్మి.

'ఒళ్లు అదిరిపోయిందే.....మన వాకిటిముందేవా?'
'మన బాదిగాడేదీ, రాధా?'

'అయ్యో, అయ్యో, వాడు బయటికి పోయాడంటి.
అట్లా చూడండి.....లక్ష్మి పోయిరావే.....అయ్యో వా
నాయనా, నా బంగారుస్వేదీ.....నా చందమామా.....'

'వుండు, వుండు, నేను చూసిస్తాను.....శింగారు
వడకు' ఆయన శింగారుగా బయటికి వెళ్తున్నారు.

'అమ్మా, బయటే.....వాళ్లు చచ్చిపోయారే' బాతి
గడు భయపడి రోవరికి వెచ్చాడు.

'వెరవా, పప్పు పూరికే పొడంగడిలివిగదా.....నిన్ను

చంపేస్తానుందు.....' వాడిని చంపటానికి ప్రకృమిది
నుంచి లేచాను.

ఆయన వచ్చి పట్టుకున్నారట. 'రాధా, పూరుకో.....
వాడవలే భయపడిపోయివుంటే.....'

ఆయన బుజమ్మద వారిపోయాను. పూరికే ఏడుపా
చ్చింది.....అవుకోలేకుండా.....

ఆయన నా వీపుమీద చివుగాలట్టి 'కాసేపు కూర్చో...'
అదేపోతుంది.....భయపడ్డావు.....' అన్నారు.

'కాడండి.....నాకు.....నాకు..... చేతివేళ్లకు మచ్చలా
వచ్చాయంటి.....కున్నారోగమో ఏమో' అంటూ విడిచాను.

'దాళ్లు దిగ్గరికుపోయి చూపెట్టుకుందంటే ..విడవ
కోకు.....పూరికే భయపడితే ఎట్లా?... ' అన్నారు.

వెంటనే భయపడి దూరంగా బరిగంట కూడా తలె
యడు. పళ్లి గుమాస్తా!

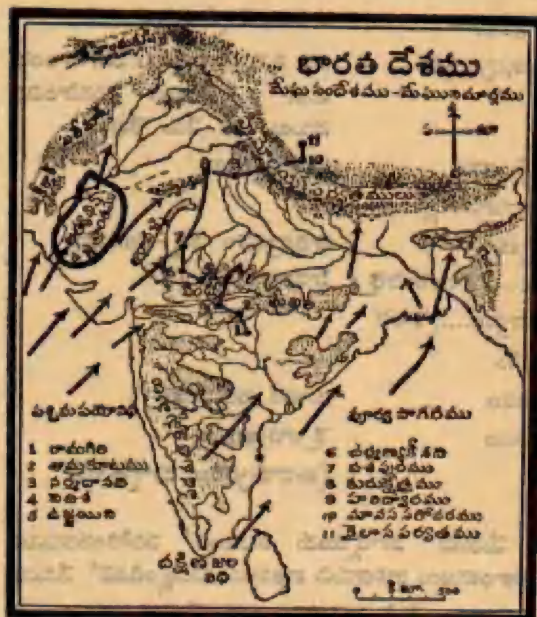

మేఘ సందేశము - మేఘుని మార్గ సమన్వయము

శ్రీ ఎ. రాజగోపాలరావు

1966 డిసెంబరు భారత్ ప్రచురితమైన 'వే
సందేశములో' మేఘుని మార్గము— భౌగోళిక వాతావరణ విశ్లేష
ములు' అను వ్యాసము జీజ్ఞాసిస్పృహకమైనట్టిది. పాఠకలోకము
నకు దాని నందించిన భారత్ అభినందనీయము. ఆ వ్యాస రచయిత
గైకొవిన క్రమయు మెచ్చదగినది. కాని ఆవ్యాసాంతమున వెలు
వరించబడిన యూహాపాపములు పదునైనవియుమూల కారణమిచ్చే
విచారించి, వానిని క్రమపరచుటకై వేసవర్సిన ప్రయత్నము
యొక్క యక్కర రూపమీ ప్రకృత వ్యాసము. దీని యుద్దేశ
ము సత్యాన్వేషణము. విమర్శకాదు.

భారతదేశ మానసికతావం మొక్కటే సమగ్ర
భూభాగమును భావము ప్రేతాద్వార యుగములనుండియే స్పృశ్య
ముగ నున్నది. ఇతిహాస పురాణము లీభావమును ప్రతిఫలించ
జేయుచున్నవి. దేశ మేకచ్ఛక్రాధిపత్యము క్రింద లేని యప్పు
దును ఈ భావము భారతీయాల భావవాళ్లే తమర యందు
అంతస్సౌతస్సేనియై యుండుచునే యుండినది. కాకిదా నీ
దేశ చరిత్రలో స్పర్శయుగమున వివరించిన వాడు. కవులలో
పేరెన్నిక గన్నవాడు. అతనికిగల కాలీనరచనలందా విశేషముల
నమ్మజాలకున్నను, అత డతి ప్రజ్ఞావంతుడను విషయము
వెప్పరును కాదనలేరు. వాటి యుజ్జ్వలమైన సర్వ శాస్త్రవంతులకు
తేంద్రము. అవాటి దేశము సులిక్షము, శాంతి యుగము.
పరక వ్యాపారములు, దేశమున గల పలు ప్రాంతముల మధ్య
రాకపోకలును, అభివృద్ధి చెందిన కాలమిది. రాజాస్థానము మండు
టనే వెన్నెరికైన, వినుటవలనగని, ప్రత్యక్షముగ పయనించి
గని దేశమందలి విశేషముల వెలుగుట కుకాశములు మెండు.
శాస్త్ర విజ్ఞాన మభివృద్ధి చెందిన కాలమున, కవులకును శాస్త్ర
పరిచయ ముండితిరును. శాస్త్రీయ దృష్టిని, కావ్య శిల్పములును
మేళన మొనర్చి యుత్తమ కావ్య సృష్టి నొనర్చుట ప్రజ్ఞా
వంతులగు కవుల కనిధ్యము కాదు. శేషం శాస్త్ర విశేషములు
కావ్యమునకు కోట నొసంగవు. అట్టివానిని మూఱు ప్రాయముగ
కావ్యమునం దంతర్గత మొనర్చు యందే యుత్తమ కవుల
రాకుల్యము కన్పించును. 'మేఘ సందేశము' నందును భౌగోళిక
ప్రకృతి వాతావరణ విశేషము లిట్టివిగానే కన్పింతును.

పూర్వ మేఘమున వర్షితమైన మేఘునిమార్గ మీ క్రింది
ప్రదేశములను, పట్టణములను స్పృశించుచున్నది. పూర్వ
వ్యావహారిక వానికి నేడుగల వ్యావహారిక వాముల నొసగి
యుండెను. మతీయు కొన్నిటి సుల్లేఖించెదరు.

రామగిరి	నాగపూర్ సమీపమునగల రాంకె.
మూలకైత్రము	ఇది నై నేగంగ సమీపముననున్నది.
అనుకూటపర్వతము	మహాదేవకొండలు
వింధ్యపాదము	వింధ్యలోయ
రేవానది	నర్మదానది.
దక్కాదేశము	భోపాల్— బుందేల్ఖండ్
విదిశాపట్టణము	బెన్సగర్ లేక రిల్వా.
వేత్రవరసది	బేట్యా

పిన్నరి	—
విర్వింధ్యనది	—
అవంతిదేశము	—
విశాలనగరము	—
శిప్రానది	షిప్రానది
ఉజ్జయిని	ఉజ్జయిని
గంధీరవది	—
దేవగిరి	—
చర్మద్యుతీనది	—
(దక్కాదేశము)	చంబల్ నది
దశపురము	మాండుసిర్.
బ్రహ్మచర్యము	పారియావాప్రాంతము
నరస్యతి, దృషద్యతి	దాని పట్టెకో ఎదురుకు నమానాంతరముగ అగ్నేయముగ ప్రవహించిన నదులు. ఇవి వేరు లేవు.
కురుక్షేత్రము	కురుక్షేత్రము
'శైలరాజాపతి'గాం..	—
జహ్నుకాశ్య	పారిధ్యరహం వద్ద గంగానది.
అవంత.....గారంతాశ్చైతై:	హిమాలయము
పాంసద్వారం.....క్రాంత	—
రంధ్రం	—
మానవము	మానవ సర్వశరము
కైలాసము	కైలాసశిఖరము
అంత	(ఉపాకర్మితము మాత్రమే).

మేఘుని మార్గమును చలముతో పరిశీలించడగును. భౌగోళికాంశములు కాలిదాసుని కాలమున చెల్లుచుండినవో వేరును అట్లే యున్నది. వేటి వ్యవహారమునకుం పేరులు మారియుండవచ్చును. కాని మేఘ సందేశమున పేర్కొనబడిన ప్రదేశములను వేరును గుర్తించ విలగము. ఇది కాలిదాసుని భౌగోళిక విజ్ఞాన నిష్పత్తిక కొక చక్కని నిదర్శనము. ఏయే ప్రదేశములెప్పుడున్నవి నున్నవో ప్రత్యక్షముగ గాని పరోక్షమునగాని బాగుగ తెలిపికొనియే అతడు వానిని తన గ్రంథములో పేర్కొనెను తెలియుచున్నది. ఇట్టి సునిశిత పరిశీలనమే వాతావరణ విశేషములను, మేఘనిమార్గమును వర్ణించుటయందు కృష్ణించును.

మేఘము గాలిచే దిక్కునకు పయనించును. అందుచేతనే 'త్యా మారూఢం వనన పదవీ' అను శ్లోకమున 'అకావే' అనక 'వననపదవీ' అని 'వనన' పదమునకు ప్రాధాన్య మిచ్చి వాడు కాలిదాసు. పదములు మేఘము వాచనోటి నుండి మరియొక చోటికి కొనిపోవును. మరియు 'మేఘ సందేశమున' వనన మనుకూలమైనట్టిదని 'సువర్ణం మువ్వం సుదతి వచ్చ

కృనుకూలో యదా త్యాం' అను వివరణ వలన తెలియుచున్నది. మేఘుని మార్గమున పరిభ్రమింప జరి ప్రవాహములు అనేకములున్నవి. ఆ మార్గముల్లు వర్ణించబడినది.

మార్గం తావ ద్ధృష్టు కథయతి
వై వృత్తయాలాను రూపం
సందేశం మే తదను జండ
క్రోష్యసీ క్రోతపీయం
భిన్నః భిన్నః శిఖింషు వదం
స్యస్య గిహ్నానీ యత్ర
క్షీణః క్షీణః పరింఘునయః
(సోరథం వోపభుజ్య

చలముతో మేఘుని మార్గమును గమనించిన ఈ శ్లోక మంతి తగియున్నదో విశదమగును. కావున ఆషాఢ మాసమున వీచు నైఋతి ఋతువనములు మేఘుని ప్రయాణమును సుకర మొనర్చునవియే అని కాలిదాసుని వర్ణనల సారాంశము. ఇటు దక్షిణాదిం ప్రవక్తి ఎదుట కవళాములేదు.

ఇక నైఋతి ఋతువనములు మేఘుని మానబడిన మార్గముననే ఎట్లు పడి పనులు విచారించవలసి యున్నది. ఇందు ఈ క్రింది విషయములను మనమునం దుంచుకొనవలెను. 1. భారతదేశమున గల వివిధ పర్వతశ్రీములు— వాని యునికి. 2. ఆషాఢ మాసమున పశ్చిమ వయోధి (అరేబియా సముద్రము) మీదుగ నైఋతి ఋతువనములు వీచు చుండును. ఇవి తాన్ మొదటి పెన్సైంటర్నియోరకు (సుమారుగ భేష్మము మొదలు భాద్రపదంవరకు) పశ్చిమ తీరముపైకి వీచి అచట ఉత్తర దిక్కినములంగ నున్న పడమటి కనుమలచే నడ్డ గించబడి ఆ తీరమున పర్వించును. ఇటు గిమనించవలసిన విషయ మొకటి గలదు. జాన్, పెన్సైంటర్, మధ్య కాంమున మార్కుడు కర్కటరేఖ భూమధ్యరేఖల మధ్య ప్రకాశించుటచే ఆ ప్రాంతమున గల వీడనము తగ్గి, అచ్చటికి వాయువీడన మధికముగ గల సుకరరేఖా ప్రాంతమునుండి గాలులు వీచును. అవి భూమధ్య రేఖ వరకు ఆగ్నేయముగ పయనించి ఆగ్నేయ వ్యాపార వనములం నడుచుచున్నవి. అవి భూమధ్యరేఖను దాటునై నైఋతి దిశగా మరలి హిందూమహాసముద్రము మీదగ వీచుచు రెండు శాంలగును. ఒకటి: అరేబియాసముద్రము నుండి వీచునది. రెండవది: బంగాళాఖాతము మీదగవీచి తూర్పుపాకిస్తాన్, పశ్చిమ బెంగాల్ నకును, గరో కాళి కొండలద్వ గించుటచే అస్సమునకును వర్షము విచ్చి హిమాలయములను దాటలేక పర్వత సెక్త్రీనంటి కాశ్మీరమువరకును ఆగ్నేయవనమై వీచును. మొదటిశాఖయు ఉత్తరమున సులేమాన్ హిందూకుష్ పర్వతములచే విరోధింపబడి ఈశాన్యముగ మరలును. ఇందును రెండవశాఖయొక్క పనములు తర్వాత ఈశాన్య ఋతు వనములుగ మారును. 3. మరియు ప్రవములకు (అనగ ద్రవ వాయు వదార్థములకు)

ఒక నిరోధ మెదురైన వాని తంము నంటి వయనించు నైజము గలదు. నిరు కాలవ గట్టెట్లుండిన ఆ మార్గముననే ప్రవహించును. అట్లే వాయువును వర్తక పంక్తిం నంటి విడును.

మేఘుని మార్గ సమన్వయము

1. మేఘుడు రామగిరి నుండి బయలుదేరును. రామగిరి మధ్యమండియాలో తూర్పు పడమటి తీరములకు దాదాపు మధ్యగ నుండు ప్రదేశము. నైఋతి ఋతుపవనములు— అరేబియా సముద్రముపై నుండివచ్చు శాం సాత్పూరా వర్షతములు, పడమటి కనుమల ఉత్తరభాగము మధ్యగ (తూటి వది రోయలో) వీని రామగిరికి చేరును. అవిగ నని పశ్చిమము నుండి తూర్పుగ వీరును. కాని అవి పూర్తిగ తూర్పునకు చేరక మునుపే, రామగిరి ప్రాంతమున చేరునప్పటికి బలహీనముగను. వీమన తూర్పున బలగాకాకాకము నుండి వీచు నైఋతి ఋతు పవనముల మరియుక శాం పీచుచుండుట ఒక కారణము. రెండవది—రాబస్టాన్ లో తాల్ ఎడారి ప్రాంతమున, కర్కటరేఖ ప్రాంతమున వాయువీధము తక్కువగ నుండును. అందుచే అటునైపునకు రాగబడుటవలన. (బాల్తీలో సింధు, తాల్ ఎడారి ప్రాంతమున దేశము నంతటిలో అత్యధిక ఉష్ణోగ్రత యుండును. అందుచే నవర్పట వీధము తగ్గును). వర్తకము— పశ్చిమమునుండి తూర్పుదిశకు పోవు శక్తి తూర్పున వీచు మరియుక శాంబే తటస్థీకరించబడును; పశ్చిమోత్తరమున గల యెల్ల వీధన ములు రాగును గాన మేఘు దాదికకే వీచు పవనము లచే నెట్టబడును.

2. ఇంతలో అమ్రకూట మెదురగును. రామగిరికిని అమ్రకూటమునకు మధ్యగం మోంక్షేత్రమున వర్షించి అమ్రకూటముందలి యెత్తైన శిఖరములనంటి యిండుక పశ్చిమోత్తరముగ పోవువరికి మేఘునకు రేచానదీ రోయయు, వింధ్యపాదమును అనన్వమగును.

3. అచ్చటినుండి పాత్పూరా, అమ్రకూటముల నడుమ గల మార్గమున బలముగ, నిండుక ఈశాన్యముగ వీచు గాలల యొక్కయు, పాత్పూరా, వింధ్య వర్షతముల నడుమ గల గరాటా వంటి ప్రాంతముగుండా తూర్పునకు వీచి వింధ్య, మేఖల, అమ్రకూటములచే నిరోధింపబడు గాలలయొక్కయు ఫలశక్తి (Resultant Force) వలన నెట్టబడి మేఘుడు ఉత్తరముగ గల విదిశకు చేరుట కవకాశమున్నది. విదిశ దశార్థ దేశమునకు ముఖ్యవల్లబము.

4. ఇచ్చటనుండి ఉత్తరమునకు పోవలసిన మేఘుని, చుట్టు దారియైనను ఉజ్జయినిని దర్శించి పోవలయునని యుక్తుడు కోరును. ఇది కావ్యత్య దోషాదకారి యగువేమో కాని యాదాత్మ్యమునకు వ్యాయము చేకూర్చునదిగ లేదని పూర్వ వ్యాసకర్త అభిప్రాయపడిరి. ఇచ్చట గమనింపదగిన విశేషమిది.

విదిశ నుండి యుజ్జయినికి మధ్యగం ప్రాంతమంతయు దాదాపు కర్కటరేఖపై గలదు. అక్షాంశ మాన ప్రాంతమున (బాల్తీ వెలలో) అచ్చట పూర్వ పశ్చిమములుగ ఉష్ణోగ్రతయు వాయువీధమును ఒకే రకముగ నుండును. అప్పుడు, తాల్ ఎడారి ప్రాంతమునను, సింధు ప్రాంతమునను ఉష్ణోగ్రతలు అధికతర అధికతమములుగ నుండును. అచ్చటి భూమిపై వాయు వీధనంట్లే తక్కువగ నుండును. అప్పుడే నైఋతి పవనములు కొన్ని తాల్ ఎడారి, సింధు ప్రాంతములపైపు వీచు చుండును. ఆ ప్రాంతములగుండా తగ్గిన వాయు వీధనములవలనను, అటుకు వీచు ఇతర పవనముల బలాధిక్యత చేతను మేఘుని విదిశకు దెచ్చిన పవనములు పశ్చిమముగ రాగబడి, మేఘుని విదిశ నుండి ఉజ్జయినికి చేర్చుట కవకాశమున్నది. అందుకే చుట్టుదారి యైనను ఉజ్జయినిని దర్శించుమని కోరుట. పట్టమును గమనించి, ఆయా ప్రదేశముల యునికి వెంటంగడగును. ఈ మార్గమున పేర్కొన్నబడిన సిన్ధు రిరియు, అనంతేశాయి, విశాల నగరము వేత్తవరికిని, శిప్రానదికిని మధ్య నుండవలెను. ఈ ప్రదేశము మధ్యప్రదేశలోని మాళవి ప్రాంతమునకు సరియగును. వికలా నగరమునకు నేటి వ్యావహారిక నామమును గూర్చి పరిశీలించదగినది.

5. ఉజ్జయిని ప్రాంతమున వింధ్య, ఆరావలీ వర్షత గ్రేణులు దాదాపాక వియవంపుగ నేర్పడియుండుట గమనార్హము. కావున మేఘు డా వంపు వెంటి వయనించి, ఉజ్జయిని నుండి గంధీర నదిని దాటి దేవగిరిని గాంచి చర్యణ్యునిని మాతీ దశ పురము చేరును. గంధీరము, దేవగిరియు ముజ్జయినికి చర్యణ్యునికి నడుమ గల ప్రాంతమున నుండవలెను. దేవగిరి కుమార స్వామి యుండు క్షేత్రముగ వర్ణించబడినది. నేటి వ్యవహారిక వాసుమేదియో పరిశీలించ దగియున్నది.

6. అచ్చట కాండే, కల్ ప్రాంతములపై నుండి వీచు నైఋతి ఋతుపవనముల మార్గమునబడి దశపురము నుండి ఆరావలీ వర్షతముల ఉత్తరపు టంచును దాటి బ్రహ్మవర్తము నకు మేఘుడు చేరుటకు అవకాశమున్నది.

7. బ్రహ్మవర్తము నేటి హర్యానా ప్రాంతము. కురు క్షేత్రము బ్రహ్మవర్తముననే యున్నట్లు వర్ణితము. అది నేటి 'అంబాలా'కు సమము. మేఘుడు కురుక్షేత్రమును భరించి అటనుండి తూర్పునకు పోవలెను. అది ఇట్లు పోవ వచ్చును. నైఋతి ఋతుపవనములు పశ్చిమదిశకు వెంది నవి. (అరేబియా సముద్రముపై నుండి వీచునవి). కర్తూర్, సులేమాన్, హిందూకుద్ వర్షత గ్రేణుల నంటి వీచి, తుదకు ఉత్తరము జేరి తిరిగి ఆగ్నేయముగ హిమాలయముల వెంటి వీచును. మరియు ఆరావలీకి పశ్చిమముగ తాల్ ఎడారి గుండా వీచునవియును బ్రహ్మవర్తము చేరును. ఈ రెండింటి పరిశీలనన మేఘుడు తూర్పునకు నెట్టబడును.

8. "కైం రాజాపతిర్వా..... జహన్గీ కన్య"కు చేరి అచ్చటి నుండి క్రొంచరింధ్రముగుండ మేముడు మానవసర్ వంమును తేరును. ఈ క్రొంచరింధ్రము హిమాలయములో సుత్తర దక్షిణములుగ నుండునొక యిరుకై న వర్షతపానువై యుండువేమా. అట్లు మానవమును చేరి తుదకు కైలాస పర్వతమున గల అంకా నగరమును మేముడు చేరవచ్చును.

ఇట్లు మేఘుని మార్గమును సమన్వయ పరుచవచ్చును.

ఈ వివరణముపై జిజ్ఞాసువు రొక సందేహము వేరి బుచ్చు అవకాశమున్నది. అది 'ఋతుపవనములు పటములో చూపబడినట్లే భృతముగ వీరునా?' అని. దానికి సమాధాన మిది. పర్వతముల ఉనికి, ఎత్తుపల్లములు, పర్వత సానువులు, వాని పై శిఖర తేదములు, అయా ప్రదేశముల ఉష్ణోగ్రతావాయు వీడములలో భేదములు, వనముల బలాబలములు ఇత్యాది అనే కాంక్షలపై పవనములు పయనించు దీక్ష ఆధారపడి యుండును. మేఘుని మార్గమున వీ యంశముల ప్రభావ మెంతేని గంధను విషయము విస్మరింపదగినది.

మఱియు యుక్తుడు మేఘుని రామగిరినుండి ఉత్తర ముగ (యింనుక ఈశాన్యముగ) పయనించి గంగా యమునా వైరాగములను దాటి కైలాస శిఖరమును మాటిగ పొమ్మని కోరి యుండలేడు. విజయన కది దగ్గరిదారి. అందుచే మేఘుని మార్గమును వర్ణించుటలో వాతావరణ విశేషములు కాలిదానుని మనునందందుండి యుండవలెను. అవిఘ కాంక్షునాటి ఋతు పవనములు— పై అంశముల నవగతము చేసికొనవో— వాడును, నేడును 'మేఘ సందేశము' నందు వర్ణింపబడినటులే

అయా ప్రాంతములో యింనుమింనుగ వీరుకుండునని గ్రహింపవచ్చును. రెండు వేలేండ్లకే వాతావరణమున పెద్ద మార్పు రాదు. కాలిదానుని వర్ణనమునకును వేటి పరిస్థితికిని విప్రతిపత్తి లేదు. చరిత్ర కారుల యభిప్రాయము ప్రకారము కాలిదాను, చంద్రగుప్త విజ్రమాదిత్యుని (క్రీ. ప. 375— 415) మరల్చిములలోనివాడని గ్రహించితిమేని ఈ కా పరిమితి మరియొక యువందల యేండ్లు తగ్గినను, కాలిదాను యిన్ని విషయములను విజయముగ అలోచించి ప్రాసేనా అను ప్రశ్నిమున కిట్లు సమాధానము చెప్పెరుగును. కాలిదానుని కాలము సర్వశాస్త్రములకును స్వర్ణ యుగము. దని గాంచనిది కవి గాంచగలదు. మహాకవులు పశ్యవాక్కులు. కాలిదాను కవికుం గురువు. అట్లేల కాకూడదు?

* పదవ్యతి దృష్టద్యతీతదులు రావి నట్లెకోంకు సమా నాంతరముగ ప్రవహించి యుండినవి గాన అవి నైఋతిముఖమై ప్రవహించి యుండవలెను. అగ్నేయముగ కాదు. అటైన అవి గంగా యమునలకు సమానాంతరములగును. అవి నైఋతి ముఖముగ ప్రవహించి పల్లము పయోరిలో, నేటి సింధుఖది పరి కలియుచుండినవి. అందుకే ఆ ప్రాంతమున కొకనాడు 'సప్తసింధు' అని ప్రతీతి.

ఈ వ్యాసరచనమున సహాయభూతములైనవి 1. అక్య ఫర్డ్ ఏక్వెరల్ అట్లాస్ ఆఫ్ ఇండియన్ హిస్టరీ, 2. వేదం వారి ఆంగ్లవ్యాఖ్యానోగం మేఘ సందేశము. 3. డి ఎడ్మింబర్న్ జియోగ్రఫికల్ ఇన్స్ట్ర్యూట్ నెర్నింపబడిన అట్లాసు. మఱియు (4) డిసెంబర్ 1966 భారతీయ ప్రచురితమైన వ్యాసము.

బూడిదలో పుటల చరిత్ర

“అకాశరాజు”

దళసరి బాండులో

దట్టంగా పేర్చిన పుటల్లో
గడచిన చరిత్ర
స్పష్టంగానే కనబడుతోంది.

బాధల్ని తమాయించుకుని
వ్యాధుల్ని హరించుకుని
బ్రతుకంతా యీడ్చాను.

చిన్న చిన్న కథల్ని చేర్చి
జీవితాన్ని కూర్చాను—
గ్రంథంగా పేర్చాను.

జీవనాడుల్ని తెంచి
భావజాలాన్ని నింపి
ప్రజలమీద ప్రయోగించి
ఫలితం చూద్దామనిపించింది!

సంపుటాలుగా, మొదట్లో—
పెంపు చేద్దామనుకున్నాను.
చదువులో సగం గడిచింది.
సగం చదువుకన్నా—
మిగిలినదే మిలియన్ల సంపుటాలు
మోయలేనంత బరువైంది, ఇప్పటికే.

ఒక్కోపుటా వెనక్కు తిప్పుతుంటే
చక్కనైన అనుభూతులకన్నా—
బక్క నీరసా లెక్కు వున్నాయి.

స్మృతిపథంలో—

మతిపోగొట్టుకున్న
బాటసారిని నేను,
విధి వక్రగతిలో కాలసర్పం
కాటేసిన వాడిని !

గ్రంథంలో—

బాధను రంగరించుకున్న
కథలున్నాయి,
మోదాన్ని సంతరించుకున్న
కథలున్నాయి.
సుఖాంతాలు కొన్ని,
విషాదాంతాలు మరిన్ని.

మొదటి పుటల్లో ఇక్కరాలు
చెదురు చెదురుగా వున్నాయి
చిరుత వయసులో అల్లరికి
చివ్వి లనిపించాయి!

అల్లరి చిల్లరి వసుల్ని
చిన్నపిల్లల చిట్టి చేతుల్తో
బొమ్మలుగా చిత్రించాను—
సవ్వోచ్చింది!

ఇంకా—

అధునాతన విశ్రాంతి లాంటి
గజిబిజి గీతలున్నాయి.

రవివర్మ రాసిన
రంగు చిత్రాల్లాంటివి ఉన్నాయి.
అంగనలు వేసిన
రంగవల్లిక లున్నాయి.

యుక్తవయస్సులో పున్నవాడు
ముక్త ఛందస్సులో వ్రాసినట్లు—
అపహాస్యం పాలైన
అపసవ్యపు వ్యాసం ఒకటి!

ఒకనాటి ప్రణయ కథకు
రంగులు పూశాను—
మనో రంజితంగానే వుంది

పాటల్లో అనుభూతి
ఆటల్లో లేదు,
చేతల్లో అనుభూతి
మాటల్లో రాదు.

ఏ బొమ్మలో చూసినా నా ప్రతిరూపం,
ఏ కథలో చూసినా నేనే నాయకుణ్ణి.
రంగురంగుల ఇంద్రధనుస్సు, నా చుట్టూ
చెంగుచెంగున గెంతుతోంది.
రంగులరాట్నం, నా చుట్టూ వేయి—
భంగుల తిరుగుతోంది.

రకరకాల మనుష్యుల మధ్య
వివిధ మనస్తత్వాల నిరికించుకున్న రథ్య
రంగుల రాట్నాన్ని చేదించాలి,
ఇంద్రధనుస్సుని చేదించాలి
ఎగిరిపడే గుఱ్ఱాల్ని సరిచేయాలి
ఎగుడు దిగుడు బాటల్లో నడవాలి.

అస్త్రీకునిగా ఉన్నప్పుడు, నాకు
స్వస్తి చేకూరలేదు.

భగవంతుడు కనిపించనే లేదు.
నాస్త్రీకుడి నైనప్పుడే
'నరుడా నీ కోరిక?'—అన్నాడు.
దేవుణ్ణి తలచుకున్నప్పుడు
తిట్టాలనిపించింది,
తిట్టాలనిపించినప్పుడు
దేవుడు కనిపించాడు!

లీలామానుష విగ్రహాడు
నాలో మానిసిని తరిమేశాడు.
అజ్ఞాన తిమిరాన్ని అణచి,
జ్ఞానజ్యోతిని వెలిగించి—
గానుగెద్దు జీవితానికి
గీతను గానం చేశాడు.

జీవితం మలుపు తిరిగినప్పుడు—
కామితం యాడేరనప్పుడు—
గ్రంథాన్ని కాలేద్దామనిపించింది
పుటల్ని చించేద్దామనిపించింది.

తూన్యంలో మాన్యం చూసుకుని
మన్నాలో యిల్లు కట్టుకుని
కన్యయ్యలో కలిసిపోదామనుకున్నాను.

నారుపోసింది, వెంటనే
నాలో కలుపుకునేందుకు కాదు,
నీరు పోస్తాను
'మరిన్నినాళ్లు మను'—అన్నాడు.

అంతే—

సుడిగుండపు సున్నాల్లోపడి,
నడిచింది మరిచాను.
కళ్లు తెరచేసరికి, దినము—
నెలలు గడిచిపోయాయి.

తడియారిన గుండెల్లో
గుడిగంటలు మోగాయి.

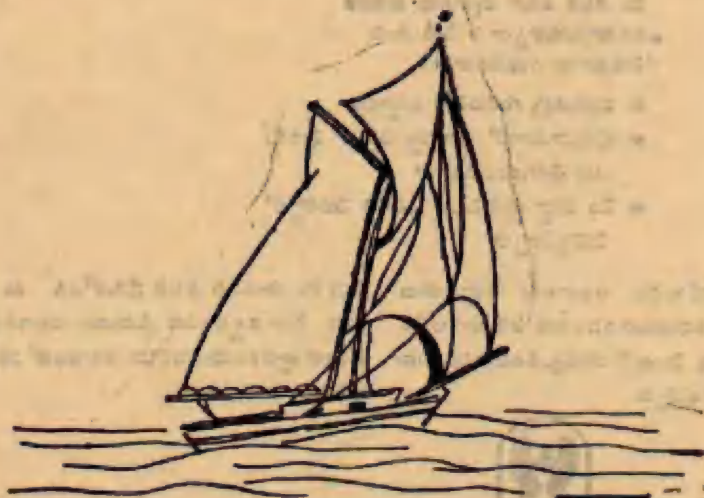
వర్షం వచ్చినప్పుడు
వర్షంలో తడిశాను
వర్షం వెల్పినప్పుడు
చెట్టుక్రింద నిలిచాను.

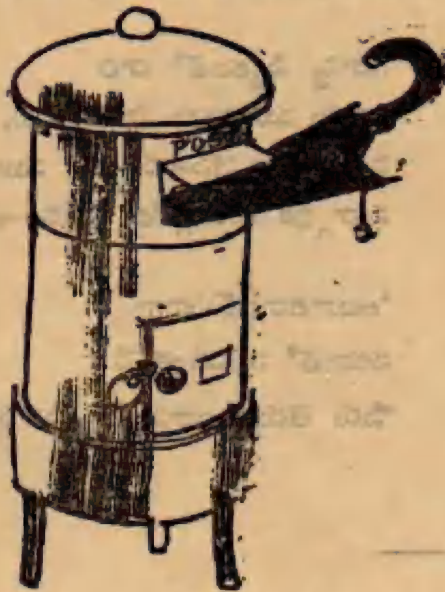
కనుకొలకుల్లో
నీళ్లు నిలిచినప్పుడు
ముత్యాలని భ్రమశాను.
కనీళ్లు సెలయేళ్లుగా మారినప్పుడు,
నిరర్థకంగా—

కదలిలో కలిసిపోతాయనుకోలేదు!
తడిసి, ఝడిసి పోతాననుకోలేదు!!

గతాన్ని స్మృతిలో దాచి
రిథాన్ని ముందుకు సాగిద్దామని,
సమన్వయం చేసి—ముందు ముందు
స్వర్గానికి మెట్లువేద్దామనేది—అశ!

‘అబూబెనాదమ్’లాగా
నభూతో నభవిష్యత్తనే
‘పీరు తెచ్చుకుందామనేది పేరాస!

మతిమరుపు
అతి ప్రమాదకరం

మీ జీవిత దీపా వ్యతరాసు అజీవిత
మరిచానుకున్నారా ? మీరీ కించ
విషయాలు గమనించారా ?

- వయస్సు గురించిన వచ్చదర
- చిరునామాలో మార్పు ఏదైనా ఉంటే అది తెలియబరిచార
- మీ పట్టా ప్రతిఫలం ఎవరికి ముట్టాలో పెట్టొచ్చార

ఈ పైన వివరించిన అంశాలను పట్టాభిషిక్తు
వరాలంలో తెలియజేయవలసిన ఏదేమో అనేక
శ్లోకములను వెంటనే పరిష్కరించడానికి ఏ
లేకుండా పోతున్నది.

నేదేమీ పొందేది తనదీ చేసుకోండి. ఈ వెం
ప్రతి నెలా కట్టవలసిన ప్రీమియం వెంగళికూడా
వర్గంగా వ్రావకం వుంచుకొని, వకాంంలో సరియైన
అప్రెంటిస్ పంపించండి.

జీవితభీమాకు
ప్రతిగా మరొకటిలేదు

ఋత - చిత్

శ్రీ వేలూరి శివరామ శాస్త్రి

‘యత్ర మస్తాన కంచన కామం కామయతే, న
కంచన స్వప్నం పశ్యతి, తత్ మమస్తానా మమస్తా
స్తాన వికీర్ణతాః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వాచందమయో
హ్యనందభుక్ చేతోముఖః ప్రాజ్ఞస్త్యగీయః పాదః’*
మాంధాత్య—5, 6

సర్వాయతనమూ సర్వసన్న్యా సంపూర్ణమూ ఐన ఈ
అతిమామం లేక ఋత—చిత్, సరమపురుషుని స్వ—భావం.
ఇది ఆయన స్వయంభూ—స్వభావం కాదు, మరి విశ్వేశ్వరమూ
విశ్వభావమూ ఐన పరిభూ—స్వభావం¹, మనం ఈ సర్వాన్నే
ఈశ్వరుడు లేక దైవం అని అంటాం. వదమటి దేశాలారు
రాజారిరాజవంశివాళ్ళే సద్గుణగరిష్ఠుల్లే దయామయుల్లే
ఒకానొక నాయా మానవుల్లే ఈశ్వరుడు అంటారు. వృష్టి
పరమయిన అతిమానమూ జీవుని అపారతాః వీని నడమ నున్న
సంబంధ విశేషిన్ని ఆశ్రయించే పాశ్చర్యుల కల్పనలో ఈ యాత్మర
మానుష కల్పనలను మలనబడ్డది. అయితే మనము చెప్పే
దివ్యపురుషుడున్నా ‘పురుష ధుడే’ అనేమాట మరల
రాదు.² ఎంచేత నంటే అతడు నిర్వికేషమైన సర్వాశ్రయియై
ఒక ముఖమే. దివ్యపురుషుడు సర్వమయమైన సత్తారూప
మయినట్లే అద్వితీయ సత్స్వరూపుడు కూడా. అద్వితీయ చిత్
పురుషు డయియున్నా పురుషుడే కాక పురుషోత్తముడున్నా.
అతని ఈ రూపును గురించి పైపై ఆలోచన ఇరిగిందికాని
మనం ఇప్పుడు ఈ దివ్యపురుషుని అపురుషదిభస్వరూప
(Impersonal) మననంలో మునుకవేదాం. ఈయెడనే మన
భావన గభీరమూ విశదమూ కావాలి.

విశ్రమం రంశటా ఋత—చిత్తు ‘ఋతంభదా’ ప్రజ్ఞా
రూపంగా (Ordering Self-Knowledge) అనగా
సర్వమునూ క్రమబద్ధంగా చేసే అత్యుజ్జానరూపంగా ఉంది.
ఇందువల్ల అఖండసత్తు తుదిలేని తన బహుత్వాన్ని విచిత్ర
మైన పాచుర్యంతో మృటంగా అభివ్యక్తం చేస్తుంది. ఈ
ఋతంభదాప్రజ్ఞే, (Ordering Self-Knowledge)
లేకపోతే అతనిలో అనంతంగా ఉన్న యోగ్యతలు (Poten-
tialities) నియతంగా పరివర్తన చెందే మహాచక్రంలా

రూపంగా (Chaos) బయటబడి అతడు చేసే వృష్టి
యావత్తూ సామరస్యంగా అభివ్యక్తం పొందేది కాదు. అమేయ
మయిన అతని అభివ్యక్తిజరణకిని ఎవరు క్రమబద్ధం చేయ
గలరు? ఎక్కడ అవంతమయిన యోగ్యత (Potential) యే
ఉండి దాన్ని నియమించే అత్యుజ్జాన (Ordering Self-
Knowledge) ఉండడో అభూ అభివ్యక్తిక్షేత్రంలో పరిణ
మించేందుకు నాలుబడ్డ బీజంలో తనకు పూర్వమే ఏర్పాటుయియున్న
విజ్ఞానంగాని భావంగాని లేకపోతే అది ఎట్లా చక్కగా సమరపంగావరిం
మిస్తుంది? అవియమం ఏర్పడి అంతర్యామి ప్రేరణ లేక మహా
చక్రంలా (Chaos) విజృంభిస్తుంది. అప్పుడు ఈ జగత్తంతా
అవ్యాకృతపు మరుగు పొంగిపోయేది. కాని ప్రజ్ఞానమే యీ
విశ్వాని కంతటికీతల్లి. ఆ యమ్మకు అది అత్యురూపం. అత్యురూప
మయిన అత్యుక్తియే వృష్టిలో అభివ్యక్త మయేది. మరి అనాత్మ
కిత్తి కాదు. కాబట్టి ప్రత్యేకమయిన ప్రతినంతభావాన్నీ సత్యమూ
ఋతమూ అయిన విభావం నియంత్రితమూ పరివారితమూ
చేస్తున్నది. అట్టి నిందు చూపు ఆ ప్రజ్ఞానంలోని సత్తాలో
ఉంది. ఇంతేకాక ప్రతిప్రత్యేక సంభావ్యంతో (Potential)
మరొక సంభావ్యంతి ఉన్న సంబంధమూ, అవి ఎట్టి సామంజ
స్యంతో పరస్పరమూ మిలితం కాగలవో అట్లు చేయగల యథార్థ

* The Supreme truth—Consciousness
(Life Divine I st Part Cha-XV) అతితలవా
నుముష్టిలో ఉన్నతడు ఎఱుక ముద్ద, అనందమయుడు అనందాన్ని
అనుభవించే అతడు. అతడు సర్వేశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడు అంతర్యామి
సకలకారణము.

1. ‘ఈశ’ చూచేది. పరమపురుషుని నిర్వికేషమైన
కేవల సత్తాయొక్క ప్రకృతి కానేకాదుగాని అతడు విశ్వేశ్వరుడూ
విశ్వసన్న్యా ఐనప్పుడు అతనిలో ఉన్న ప్రకృతి ఇది. గీత—7
అధ్యాయ—4, 5, 6 శ్లో. చూచేది. (అనువాద)

2. ‘పురుషిస్త్వపరం కంచి’ ‘అనంగో హ్యయం పురుషః’
మొదలయినవానిని చూచేది. బృహదారణ్యకంలో పురుషవిభ
జనాబ్ధాం చూచేది. (అను)

బోధయూ అప్రజ్ఞానంలో ఉన్నది. అది వియమించే సార్వభౌమ నమంజనతలో అయీ రూపాలనూ శక్తులనూ బీజరూపంగా ధరించి ఉంది. అదియే రయబద్ధమయిన ప్రపంచ భావం (Real idea) ప్రపంచ జన్మరంజనంలో దానిగుండెల ఆడటం మొదలుపెట్టినప్పుడే ప్రపంచానికి మూలమయిన బుర్రంభరా ప్రజ్ఞ లేక ప్రజ్ఞానంయొక్క 'పూర్వనితీ' నుండి ప్రపంచం యొక్క నలుసునలుసునా క్రమబద్ధమయిన వికాసం సంచారిత మవుతుంది. ఈ ప్రజ్ఞయే జగత్తులో ధర్మాం కల్పిటికీ చెంపు. 'ధర్మదుక', 'గోపా బుర్రు'. ఆ ధర్మంలో నిక్కర యధృచ్ఛనే నయన అనియమంలేదు, ఎంచేతనంటే ఆ ధర్మం ప్రతిపత్తు యొక్కయు వ్య-భావ స్ఫురణం. ఆ వ్యభావమున్నా సర్వభూత విజ్ఞానం యొక్క అడ్డ మాకలు లేని సత్య బలంలో వస్తువు యొక్క బీజభావంలో విహితమై ఉంది. కాబట్టే సృష్టి-పూర్వక్షణంలో సమగ్రపరిణామక్రమం సృష్టియొక్క గూఢమయిన ఆత్మసంవిత్తులో విధృతమై ఉంటుంది. ఇంతేకాక ప్రతిమహారాత్మమనందున్నా సృతః ప్రవృత్తి లింకో పరిణామం ఉత్పాదితం అవుతుంది. అందువల్ల సృష్టి పరిణామం చెందుతూ వుండే ప్రతిమహారాత్మనా ఆ సృష్టిలో గూఢమూ అనాదీ జన స్వరూప-సత్యం నియతంగా స్ఫురిస్తూ వుంటుంది; ఆ సత్యవేగమే పెట్టెలోయే అడుగుడుగునా అమోఘమయిన బలంలో నియంత్రణం చేస్తుంది. ఈరితిగా సృష్టి-బీజసత్తాలో దాని ఉన్న ఆకూతలి పరిణామంలో పూచికాచి పెండబారుతుంది.

స్వరూప సత్యము వమనరించి యీ విశ్వమంతా పుష్టి వి ఉన్నదిని పొందుతూ వుంటే దాని మూలంలో కాలకనయమున్నా దేశపు వ్యవస్థయున్నా నిమిత్త పరంపరయున్నా కలిగినయే. (Time Space and Casuality) అభివ్యక్తికి ముందు వెనుకంలో కాలమున్నా అవస్థితి సంబంధాన్నిబట్టి దేశమున్నా కనిపించినై. దేశంలో ఉపకి చూపిన మున్ను అన్నిటియు పరస్పరక్రియలో కాలపరంపర కలిసి నిమిత్తలోర కలిగింది. దర్శనాం ఉద్దేశంలో దేశకాలాలు కల్పనలే కాని వానికి వాస్తవ సత్తా లేదు. కాని పదార్థాన్ని సవేతనమయిన సత్తా యొక్క నిజ చైతన్యంచేత రూపు పొందు తున్నపుడు దేశకాలాలు కేవల కల్పనా కథలని అనుకో దానికి ఎంతమాత్రమూ ప్రయోజనం లేదు. ఆ యీ తత్వస్వరూపంలో దేశకాలాలు చిత్స్వరూపం యొక్క అత్యవ్యాప్తిలో స్వప్రభవం, -దాని పరాక-వ్యాప్తియే దేశం, ప్రత్యేక వ్యాప్తియే కాలం. మన మనస్సు పరిమాణగర్భంలో నుంచి ఈ రెంటిని చూస్తుంది. మనస్సు విభజన ధర్మి, ఖండ ప్రవృత్తి దానికి వ్యభావం; అందువల్ల అపరిమితాన్ని పరిమితం చేయడం మనస్సుకు నైజం. నిరవచ్ఛిన్నమయిన గతిప్రవాహాన్ని

క్షణాంత అవచ్ఛిన్నం చేసి లేక కొలిచి దాని ఒక దిందుపు ముందు నిలుచుండి చూపును ముందుకును వెనుకకును వదలి మెచ్చు కాలకల్పన చేస్తుంది; దానివల్లనే సత్తా యొక్క అవిచ్ఛిన్నమయిన దార మనశ్శేతనలో భూత భవిష్య ద్వర్తమాన తరంగాం ఖేలనేత పరిమిత మవుతుంది. ఇక అభివ్యక్తమయిన స్థితి యొక్క వ్యాప్తిలో ఒక దిందుపు ముందు నిలిచి విభాగ కల్పనలే పరిమితం చేసి దేశాన్ని చూస్తుంది. తాను నిలిచిన దిందుపు నలుకట్టులా ఉన్న వస్తు వ్యవస్థను చూచి జటిల మైన సంబంధ కల్పనలు చేస్తుంది.

వ్యావహారిక జగత్తులో మనస్సు ఘటనలను బట్టి కాలాన్ని ఐదవస్తువులవల్ల దేశాన్ని పరిమితం చేసికొని గ్రహిస్తుంది. కాని విశుద్ధమయిన మనస్సు అనగా సంకరం కాని మనస్సు ఘటనాప్రవాహాన్ని వస్తుసంపాదాన్ని ఉపేక్ష చేసియే, ఆ దేశకాలానికిన్నీ స్వరూప ధాతువయిన అనగా మూల ఉపాధాన మయిన విచ్ఛక్తి యొక్క తుదక్రియను అనుభవం చేసికో వచ్చు. అప్పుడి దేశకాలాలు విశ్వవ్యాపియయిన చైతన్యక్షి యొక్క రెండు ఆకారాలుగా (Aspects) బోధపడతై. మరిన్ని వాచావిధాం సంబంధంలో వాని క్రియ వాని మీదనే పడుగు పేకుగా అల్లబడియున్నటులున్నా బోధపడుతుంది. మనస్సుకు అందని ఒక చైతన్యం ఉంది, అంటే ఉన్ననీదక, ఆ దశలో భూత భవిష్యద్వర్తమానాలు ఒక అఖండ సత్తాగా పర్యవసితం చెంది కాలత్రయమూ చేతన కారణంగా కాక ఆధేయంగా ఉంటుంది. అట్టి కాలాన్ని చూడడానికి ఏక్షణ దిందుపు ముందూ నిలువ వక్కరిలేదు. ఆ అనుభవంలో త్రికాలా ఒక వర్తమానంగానే ఉంటై. ఇంతేకాక ఆ చేతన

3. ఆకూత, ఆకూతి శబ్దాలకు గూఢమయిన అభిప్రాయం అని ఆర్థం. (అను)

4. 'కాలము ఆత్మసతై అఖండము విశ్వము ఏకము' అని నైయాయికులూ వైశేషికులూ, 'కాలము-మహాకాల రూపముగాని క్షణాదికముగాని లేదు, ఆకాశమే ఉపాధి విశ్వమై క్షణము మొదలుకొని మహాకాలము తుదగాగల కాలవ్యవహారము నడిపించుచున్నద'ని సాంఖ్యులు, 'కాలము విశ్వమ'ని వెప్పు క్రుతి స్పృకులు ప్రవాహ విశ్వభావర ములు; ఆవశ్యకం కాబట్టి క్షణమనేదే కాలంకాని మహాకాలం ఎంటూ వేరే లేదు'. 'క్షణ తిక్తక్రమయో ర్నాస్త వస్తు వమాహార ఇతి బుద్ధి సమహారో మహారాత్మో రాదాయః, సఖ్యాయం కలో వస్తు భూవ్యోపే బుద్ధినిర్మాణః శబ్దాత్తావామ పాతీ లోకీకానాం వ్యుత్థిత దర్శనానాం వస్తుస్వరూప ఇవావభావతో యోగభావ్య 3-53 చూ.

జ్ఞుత్వినం ఏ దేశబిండువుమృతాదు, ఏంచేతనంటే అన్ని బిండువులకూ ఆ చేతనయే ఆధారం, కాగా దేశం కూడా అఖండమయిన దాని ప్రత్యగ్భావం. ఆ చేతనకు అకాశం విరాళం కాలం మహాకాలం. సంవిష్కయమూ అఖండదృష్టి అయిన ఒకానొక వికాశ ప్రత్యయంలో ఈ మహావిశ్వాం యొక్క స్వందరీ ధరింపబడి ఉన్నదనే అనుభవం కూడా ఒకానొకప్పుడు మనకు మెంతువ పొందవచ్చు కాని ఈ దేశకాలం అనలు స్వరూప సత్యం మాల ఏమిటి అని ప్రశ్నిస్తే ఆ ప్రశ్న వృథా ప్రశ్న. ఏంచేతనంటే ఆ స్వరూప సత్యాన్ని తెలిసికోవడం ప్రాకృత మనస్సుకు సాధ్యం కాదు, ఆ అఖండ—అద్యయతత్వం, ఈ విశ్వాన్ని ఇంద్రియ మవ్యవాయం వివాగా కూడా తెలిసికోగలదని ఒప్పుదానికికూడా ప్రాకృత మనస్సు రాణికి రాదు,

అతిమానసం, అఖండమున్ను వర్ణగ్రహియున్ను ఇవ దృష్టి ద్వారా కావరంపరమా దేశఖండతనూ ఏర్పా ఒక లోడిమేలో ఇక్కడరవికిని ఉండో దానిది అభావగా గ్రహించగలం గాని దీని పూర్ణానుభూతి యొక్క పాదన చేసి పొందగల పురుషార్థం. కాంక్షలయూ దేశవ్యవస్థయూ సృష్టికి అవసరం. కాగమన మచేదే లేకపోయినట్లయితే ఏ పరివర్తనగాని ఏ ఉన్నతిగాని సంభవించేది కాదు. అప్పుడు విశ్వరీం పరిపూర్ణ సామ్యం యొక్క నిత్యప్రకాశమే ఉండి—సామ్యం యొక్క దళాన్ని ఒకే ఒక కాశ్యురక్షణప్రసంగంలో సంపాదమై, అతీతంమంచి భవిష్యం వరకూ వ్యాప్తమైన అంం ఊయూం ఉండేది కాదు. కాని మనం నిత్యమూ వృద్ధి చెందుతూవుండే క్రమపరిణామాన్ని—అతీతకాలం యొక్క తవస్యం ఆత్మసాత్కరించిన వర్తమానంయొక్క అభ్యుదయాన్ని చూస్తున్నాం. ఈ రీతిగానే నిత్యసృష్టి మూలంలో ఖండితమైన దేశభావన లేకపోలే రూప—రూప వైచిత్ర్యంలో పరివర్తనజీంమై ఉన్న వానానంబంధాలు అతవా శక్తిలో శక్తికి పుర్ణగాని సంఘాతంగాని ఉండడానికి ఏయిలేక పోయేది. విశ్వాని కప్పుడు సత్తా ఉన్నప్రంటికి స్ఫురతార్ ఉండేది కాదు, అనగా వలం పదార్థాలూ ఉన్నా దేని స్ఫురణం కాని బహి ప్రకాశంకాని ఉండేదికాదు, దేశసీమనూ విత్తుడమూ ఇవ ఒక సత్యకే చేతన అంతరాస్పృతమయిన ప్రత్యయం అనే పీడికిల విశ్వంయొక్క సమస్త సంభూతిని — హిరణ్యగర్భుడనే మహా విశ్వకవి మనుమరోని కలలాగా—నట్లుకొని ఉండేదికాని తన్ను అన్నింటిలో రూపోల్లాసం యొక్క అనంతమైన వ్యంజనలో ఆత్మ సృష్టి యొక్క వర్ణ—వ్యాప్తిలో గుప్పెనట్టేది కాదు. అంటే దేశం లేకపోలే ఆ అవస్థలో ఆత్మవైత్యం రసలోనే పర్యవస్థువులనూ అనంతమయిన ఒక అంతర వైత్యబంధనంలో, ఒక విశ్వకవి యొక్క మనసులో లేక విశ్వపురుషుని మనసులో కంపర బంధించి ఉండేదిగాని బహిర్ జగత్తులో ఆత్మ

ప్రసారం యొక్క నానారూపిలో వానిని వెదజల్లి ఉండేది కాదు. మరి కేవలం కాలమే సత్యమయితే ఒక గాయకుని మనసులో గాని కవిమనసులోగాని ఒక కొత్త పోకడగాని ఒక కొత్త కల్పనగాని ఒకదాని తరువాత మరియొకటి భావించినట్లులు విశ్వాత్ముని అనంతవైత్యంలో ఒకటి తరువాత మరియొకటిగా స్వతః స్ఫూర్తమైన అభివ్యక్తిచిత్రం భావించేదిగాని వానికివాప్యరూపం కనిపించేది కాదు. కాని అనలు సర్వాధారమయిన దేశపరివ్యాప్తిలో కావలసిన నానారూపిలూ శక్తులూ పరస్పరమూ కలిసి సంబంధ పడి సామర్యక్రమంలో ఏకమిస్తున్నవి, రూపమూ శక్తి ములనం ఎదగెని ప్రవాహమూ కావరంనెరా మన కనుం ముందర జరిగి పోతున్నది.

దేశకాలంలో అవ్యక్తంగా ఎన్నో శక్తులు రూపిల్ని ఒకదానిలో మరి యొకటి ఏదో సంబంధంలో జతపడి పైకి ఉటుకుతున్నయే, ఒక్కొక్క శక్తి తన సామర్థ్యముతో సంభావనలో ఇతరమయిన వానాశక్తుల సామర్థ్య సంభావనం (Potentialities) కు ముఖాముఖిగా నిలబడుతున్నది, అవన్నీ అనా యాసంగమా స్వతఃస్ఫూర్తంగానూ దొరలబోయే కావరంపర గుండా ప్రకాశం పొందక ఒండంటి పంఘాత విక్షోభాలలో వానికి పరిణామం జరుగుతున్నట్లులు మనకు కనబడుతుంది. కాని సమస్త ఈ పరిణామం యొక్క అంతరంలో సహజమయిన ఒక స్వతఃస్ఫూర్తి వుంది, సంఘాతమూ విక్షోభమూ అయిటికి సంఘాత విక్షోభాలనెర కనబడటమే. ఏమిటయ్యా అలా కాన రావడం? దీనికి ఏమిటి కారణం? అని అంటే ఏకమూ అఖండమూ అయిన సత్తాలో జరిగే ప్రతీది స్వ-భావమైన ధర్మం, అది తప్పక సామర్యం చేకూర్చే రీతుతుంది. ఇతే పైకి సంఘర్ష స్థితిలో ఉన్న చందంగా కనబడే కొన్ని అంశం యొక్కయు రూపం యొక్కయు పరిణామక్రమాయాతమయిన ధర్మాన్ని సత్తాలో ఉన్న అంతర ధర్మమే నమచరుస్తుంది. అతిమానస దృష్టికి పరిణామ మును సామంజస్యములోగల సత్యమే గోచరిస్తుంది. అది చాలా గొప్పది లోతయినది. ప్రతి పదార్థాన్ని వేరుపరచి చూస్తుంది కాబట్టి మనస్సుకు సంఘాత సంఘర్షలు విరోధ వైషమ్యాలవర కనబడతే కాని అతిమానసాన్ని నిత్యంగా ఉండి వృద్ధి పొందే క్రమపరిణామానికే ఆ సంఘాత సంఘర్షలు అంగమనియో ఉపాదామనియో అనుభూత మవుతుంది; ఏంచేతనంటే అతిమానస దృష్టిలో విశ్వం అంతా ఒకే

రీ. ఆ మహాప్రకాశానికి విమర్శరూపమయిన స్ఫురించయునే శక్తి ఉన్నది (విమర్శశక్తిస్వందశక్తి) శివుడు దాని కూడికలవననే జగత్తు సృజించి కాని ఉపసంహరించుచున్నాడు అనే అర్థం కల: 'వై సద్భిక్తి స్ఫురతా విమర్శరూపిన్వై వర్తతే శక్తి తద్యోగా దేవ శివో జగదుత్పాదయతి పాతి సంపారతి' పరివస్థిరపావ్య మా. —1-4. (అను)

ఒకదాని యొక్క వానారూపం. అట్లాకాక మనోరూప్తి ఒక విషయ దేశ కాలం నడుమ అట్లుంది ఉంది కాబట్టి అది ఆ దేశ కాలం నడుమ అవేశనంభావ్యతను చూచి (Potentialities) ఒకాక సంభావ్యతతో కొద్ది, గొప్ప, సార్వత్రికం కావడానికి వివిధ తారతమ్యభావతో సంకుంపై దారితెన్ను లేకుండా విశ్వంబలంగా ఉన్నటులు భావిస్తుంది. కాని దివ్యమయిన అతిమానసు రూప్తిలో దేశకాలం నమగ్రప్రసారం భాసిస్తుంది. అందువల్లనే దానికి మనోకల్పితమయిన సంభావనలే కాక ఇంకా చాలా సూక్ష్మమయిన సంభావనలు కూడా గోచరిస్తాయి. ఆ చూపులో పరపాలుగాని వెతుకుకొంటుగాని ఒకటనుకోడానికి బదులు ఇంకొకటి అని అనుకోదంగాని విమోక్షమయినా ఉండదు; ఎందువల్లననగా ప్రతిసంభావ్యమూ ఏ శక్తి ప్రసంగితే ఏ మూలప్రయోజనంతో చారిత్రమపుతూంటో దానితో ఇతర సంభావ్యతకు సంబంధం ఏమీ గో, ఏ సమయంతో ఏ చోట ఎటులు అది ప్రపంచం అభివ్యక్తం కాగలదో, దాని శిష్యవరిణామం ఎవలనో వీని అన్నిటిలో ఏదిన్నీ దానికి ఆగోచరం కాదు. స్థిరభావంతో నమగ్రరూప్తిలో దేవతలనూ చూడగలగడం మునుకు చేతకాదు గాని అత్యంతియమయిన అతిమానసానికి నమగ్రంగా గోచర మనడమే స్వతః మూ స్వధర్మమూనున్నా.

అతిమానసువు చేతనశక్తి స్పృహనే విభూతియూనత్తు. అత్యుపాపాలు యాచకత్తూ, దాని చూపులో ఉండటంమాత్రమే కాదు, మరి యీ అతిమానసం వాని అన్నిటిలో అంతర్యామియై ఒక అవిరూపరూపంగా అనుమృతమై, అత్యంతకాశముయిన ఒక జ్యోతిరూపంగా ఉంటున్నది. ఆ అంతర్యామి రూపావస్థగా విశ్వంలోని ప్రతిరూపంలోనూ ప్రతిశక్తిలోనూ వ్యాపించిఉన్నది. అతిమానసువు ఆకుంఠమయిన అజ్ఞచేతనే విశ్వవ్యాప్తిలో శక్తి ప్రవృత్తి విరూపితం అవుతుంది. అదే జపాత్మాన్ని ఒక గియర్) ఉంచుతుంది, కాసిస్తుంది. అది నిస్పృహతేజస్సున, సంహతం చేస్తుంది, వెదజల్లుతుంది, పరిణామ మార్గంలోకి తీసుకపోతుంది. రూపంయొక్క జన్మజన్మంతో లేక శక్తికి స్పృహం మొదలయిన బ్రాహ్మణమహార్థంలో, దీని అత్యుత్థానంలో ఏది స్థిరీకృతం అయినదో దాని ప్రథమ ధర్మం దాని నమనరించి అనగా విధానము నమనరించి ఇదంతా జరిగిపోతుంది. —'తాని ధర్మానికి ప్రథమా వ్యాసో'7. ఇదియే ఈశ్వరరూపంగా భూతం అన్నిటియు పౌదయ దేశంలో ఉండి తన మాయచే నమస్త మునూ యంత్రం మీద కూచున్న బొమ్మలవలె తిప్పలుంటే ఇతడే 'కవి' మిన్నీ 'పరిభూ' అనగా నశ్యద్రష్టా నర్వహ్యవతుడూ ఇతడే. అనాదిమంచి అన్ని పదార్థాలనూ ఉండవలసిన రీతిగా వియమించి పరిచాలితం చేసేది ఇతడే.

మన అందరలోనే కాక నమస్త ప్రపంచంలోనూ—నజీవం గాని విరజితంగాని, సచేతనంగాని అచేతనంగాని నకం పదార్థం

లోనూ ఉండి వాని పతాక్రియలను పరిచాలితం చేసే శక్తి— ప్రజ్ఞాఉభయమియమయిన అంతర్యామి ఉన్నదని (ఆ అంతర్యామి మనలో ఉన్నా) మనకు తెలియదు, కాబట్టి అంతర్యామి ఉన్న సంగతి ఎవరయినా చెప్పిస్తున్నాడు ఆ అంతర్యామి అచేతనమో లేక అచేతనమో అని అనుకుంటూ కాని అంతర్యామి నిర్మితనం కాకపోగా గర్భితమయిన సార్వభౌమరూపంగా సచేతనం కాబట్టి ప్రతిపదార్థమూ బుద్ధి యొక్కతం కాకున్నా ప్రతిపదార్థంలోనూ మనకు బుద్ధిలో కూడుకొన్న భౌత కనబడుతుంది; ఎంచేతనం లే ప్రతిపదార్థమూ లోపం మన్న దివ్య—అతిమానసంయొక్క నదీభూత విజ్ఞానాన్ని (Real idea) మన్నిస్తూ పోవలసిఉన్నది, పశువులూ ఉర్రేలిదానూ అంతర్యామిని అచేతనంగానూ మనుష్యులు అర్థచేతనంగానూ తలుస్తారు—ఈ పశువులకూ మనుష్యులకూ ఇంతే తేడా.

అంతటా అన్నిటా ఉండి అంతర్యామిరూపమయిన యీ వియమనం మనోమయమయిన తెలివితేటలు కాదు; అది అన్నివస్తువులను తెలుపుతుంది, వానితో అన్నిత మవుతుంది. అంతర్యామియీ ఉనికి నుండి విదళియరాని ఎరుకయొక్క చేతనతో గూడిన సత్యం. ఇదే ఋత విత్, లేక సత్యచైతన్యం. ఆ అంతర్యామికి లేక సత్యచైతన్యానికి భావన చేసేగాని మననం చేసేగాని దేవీని తెలిసికోవలసిన పని పట్టదు. ఉద్దమూ అపాప విద్యమూ అయిన ఆత్మరూప్తి యొక్క అఖండ శక్తి ప్రభావంచే పతానంగా ప్రతిదానినీ ఆ అంతర్యామి అన్నిటిని వికసింపజేసేయ గలదు. మానుషమయిన తెలివితేటల రయితేనే భావనయో మననమో చేయాలి, ఎందుచేతనం లే ఈ మానుషమయిన తెలివితేటలు చైతన్యంయొక్క ప్రతిఫలితమయినశక్తి లే; ఆ భావ మాత్రం, దీనికి అనలేమిటో తెలిసికొనే ప్రకృతిజ్ఞానం లేదు, కాని తెలిసికోవాని ప్రయత్నిస్తుంది; అదియో కాలాన్ని తన గుప్పిలు బట్టుకొని భూత భవిష్య భర్త మూనాం నోకేసారి

6. బ్రాహ్మదర్శనమునందలి అంతర్యామి బ్రాహ్మణము చూడేది (3-7-5, 'భూతములలో భౌతికములలో ఒకటిమిటి అన్నింటనూ ఉండి అన్నింటినీ నియమిస్తూ అంతర్యామి. అతడున్నటులు చేసికే తెలియదు అని ఆ బ్రాహ్మణానికి అంతటికే అర్థం. ఈ 'అంతర్యామి ఎవరు?' అనే విషయ విచారణ బెల్లంకోండ రామారాయ గిత్వాన్యాయో చూడేది. గీత 18-61 (అను.)

7. ప్రథమధర్మముల నమనరించియే దేవతాగణం పని చేస్తుంది. ఈ ధర్మం లేక ప్రతం 'పూర్వస్థం' అనగా మౌలికం కాబట్టి 'పరమం' లేక నర్వశ్రీష్టం. ఇదే పదార్థాలతో అంతర్నిహిత మయిన సత్య విధానం.

8. 'ఈశ్వరః పర్యయాలానాం పృథ్వీక్షిప్త్యన తిష్ఠతి (బ్రాహ్మయన్ పర్యభూతాని యంత్రారూపాభాని మాయయా' గీత—18—61. (అను.)

తెలిసికొనిన కొత్తముయిన ఒకానొక ప్రజ్ఞను తనకుంటే ఉన్నత మయిన దానిని కావలసినంతలో సోపానక్రమంగా అనుసరిస్తూ వెళుతూ ఉంటుంది.

అతిమానవమైన దివ్యచేతనయొక్క అధిప్తవర్తన ఈలాటిది: ఇది విశ్వంభరమయిన ఒక సత్యపు మోపు—ఇది సర్వాయతనమూ సర్వాధివాసమూ పరగతమూ చేతకానితనమూ అవిచలమూ స్వీకృత్యోధరూపమూ అయిన దాని ప్రత్యేక—చేతనలో విశ్వమూ విశ్వమూ సమాపాతమై ఉన్నది; కాబట్టి దేశంలోనూ కాలంలోనూ విశ్వం యొక్క యీ వరాక్—రూప నిర్మితి కలుపు కలుపునా అతిమానవపు సంభూతి—నందిత్ క్రమపరిణామమే కనబడుతుంది.

అతిమానవ చేతనలో తెలిసికొనేవాడూ తెలిసి తెలిసికో దగినది ఈ మూడూ వేరు కావు, ఇవి మూలంలో ఒకటే. ప్రాకృత మనస్సు ఈ మూటిని వేరుచేసి విడివిడిగా చూస్తుంది, అలా చూడకపోతే దాని పనిపాటులు నిలిచిపోతే. త్రిపుటి రయమయితే మనస్సుకు పాదప మేమీ ఉండదు, స్వ్యాధావికమయిన ప్రవర్తనాక్రమం అంటూ ఉండదు కాబట్టి, మనస్సు విచ్ఛిందమూ నిష్క్రియమూ అవుతుంది. ఇందువల్ల మనస్సు గూపులో నేను నన్ను చూచుకోవలసినా నాకు ఈ త్రిపుటి భేదాన్ని గురుకు పెట్టుకోవలసి ఉంటుంది. అప్పుడు మనసుకు 'మొదట నేను తెలిసికొనే వాని రూపులో ఉన్నానని, రెండు—నాలో నేను చేసిని చూస్తున్నానో' అని నేను నా ఎరుకకు మేయ ముగా అనగా క్షేయరూపంగా మనసులో తలపోస్తున్నాను, ఇది వేనేకాని మళ్లా నేను కానట్లే; మూడు—జ్ఞానక్రియ లేక జ్ఞాన వృత్తి ద్వారా ఈ తెలిసికొనేవానిని లేక జ్ఞాతమా మరి క్షేయాన్ని కలిపిచేస్తున్నాను. కాని మననం కోసం ఈ భేదంయొక్క కృత్రిమ దార వ్యావహారిక ప్రయోజనాన్ని అనుసరించవలసి ఉన్నది, మూలసత్యాన్ని ఇది స్పష్టం చేయదు. ప్రకృతంలో తెలియువాని రూపులో ఉన్న నేనే తెలిసికొనే ఆ చైతన్యాన్ని, అనగా తెలిసికొనే

వాడూ తెలిసి ఒకటే పదార్థమన్నమాట. నేనే వృత్తిరూపంగా ఉన్న తెలివిని, మళ్లా తెలిసికోదగినదే అదీ నేనే, ఒకటే చైతన్యం యొక్క ఒక స్పందన లేక విపరిణామం, గతి, లేక క్రియ అది, స్పష్టంగా మూడూ ఒకే ఒక వత్తా ఒకే క్రియ; వేరుగా మనసుకు తోచినప్పటికీ అవిభక్తం—అవిభక్తం యొక్కయే విభక్తంవలె మనసుకు తోచే ప్రతిభా; రూప—రూపంలోనూ వ్యవస్థితం అయిన రీతిగా ప్రతిభాతమయినప్పటికీ ముతత: అది ఆ-వ్యవస్థితం, అఖండితం. నేనుకో ఈ అఖండ మయిన ఎరుకకు మనసు చేరగలదు, యుక్తిని బట్టి అందుకో గలదు, అర్థం చేసికోగలదు కాని ఈభిత్తిమీద సహజమయిన వ్యావహారికభంగంలో పనేకమంగా మనకక్రియను సాగించలేదు. ఏ 'చైతన్యాన్ని' నేను అది అంటామో దానికి వెలువట వస్తువు లిన్ని ఉన్నవి, అక్కడ మనస్సు ఈ మూటిని ఒకటిగా చూస్తే బలై తంటాలు తెచ్చిపెట్టుకుంటుంది. తోకవ్యవహారంలో ఏకత్వం అనుభవానికి తెచ్చుకోదేమీ ఒక విషయ వ్యాపారం, ఏకత్వ బోధను కాపాడుకొంటూ ఎల్లాప్పుడూ దాని వననరించి పని చేయడం మనసుకు విజాతీయం, అది దానికి చేతకాని పని. ఎంత తరిమి చూచినా ఇది ఒక వైజ్ఞానిక సత్యం అనే లెక్కలో మనసు దీనిని మన్నించగలదు; భేదజ్ఞానం మీద విలచిన దాని స్వ్యాధావిక క్రియ దానిని నడిపేది కాబట్టి ఈ సత్యాన్ని బట్టి 'ఈ మూడూ ఒకటే' అని మాత్రం అనుకోవచ్చు. మనః ప్రక్రియలో ఈ సత్యసంబంధం తెలిసికోవలె ఒక దృష్టింతుం మనం తీసికోవచ్చు. భూమి సూర్యుని చుట్టూ తిరుగుతూండనే వైజ్ఞానిక సత్యం మనకు తెలుసు, కాని వ్యవహారికతలో ఇంద్రి యాలకు సూర్యుడే భూమి చుట్టూ తిరుగుతున్నటులు బోధ ఉండిపోయింది. ఆ బోధ కృత్రిమమూ భ్రమవూర్ణమూ బనా దానిని పరిపాలించలేము కాని ప్రకృత సత్యాన్ని వ్యావహారికబోధను కోధన చేసి పనికి లగించలేయగలం, ఇంతమాత్రమే.

(మిగిలి ఉంది).

నీటిబొట్టు

‘కొలకలూరి’

ఎక్కడిదో నీటిబొట్టు
ఇక్కడ బడి చెడిపోయెను.
ఎక్కడిదో ఇసుకనేల
నింకిపోయి కృశించెను.

అకాశభవన నిర్మితి
కడుసు నంది యిచ్చు పేద
తనువు సురలి తావు దప్పి
ధరణి బడ్డ చెమట బొట్టో!

నింగి పంట పొలముల కడ
నిలిచి కనులబితులతో
వాన నిరీక్షించు రైతు
నానిన కన్నీటి బొట్టో!

స్వర్లోకాస్పరో భామ
సవరించెడి అమృత పాత్ర
చింది పుడమి నొలికి వడ్డ
చిరచింతన సురమిందువో!

నింగి లోగిలిలో కడుపు
నిండు కొరకు స్త్రీలు ఆవు
పొదుగు, బిందె నిండి పావ
పిదుక బడిన పారి చుక్కో!

ఎక్కడిదో జల మిందువు
ఇక్కడ బడి నశించెను
ఎక్కడిదో నీటి బొట్టు
ఇసుకనేల కృశించెను.

ఇది యొక్కటి ఎటులిటులై
నది విష్ణుల భావ జీవన వృధావ్యధలన్ !
ఇది యొక్కటె గతి పొడై
నది క్రూరవిధి కరతలమున చిదికి పోవన్ !

ఇది యొక్కటె యన నేమిటి ?
అది యిది యనరాని యే యనంతపు గతులన్
ఉదయిందువులు వడినవో
ముదము చెడి విధము చెడే వధిము చెడిన స్థితులన్ !

ఇది దివిలో సుఖాల నివ
సించి, వియత్తల మేఘ మాలికా
వదవి చరించి, జారె భువి
ప్రాణము నిల్పెడి నీటి బొట్టునై
కుదిరిన ప్రేమతో నినుక
గుట్టలపై బడి యింకుచున్నదా?
కదలని గుండెకాయ నతి
కష్టముపై నడిపించుకొంచునున్.

భూదేవీ స్వేదమువరె
బొటబొటబడె నీటిబొట్టు!
అణునణువున తనువంతట
కనుపించెను నీటిబొట్టు!

కొండ రాతిగుండె మీద
కురిసి బాధ పలవించెను.
కాలు పెనము వేడి మీద
సోలి చిట్ల విలపించెను.

నింగి వీడి నేల బడక
నిలచిన కడలిని కనియెను.
అనంత జలరాశి లోన
అడుగిడి చవిగొని మనియెను.

చివి కొమ్మల చిగురుటాకు
చిరునవ్వుడి నేలబడెను
పెనులోయం వచ్చికపై
కనుపించెను ప్రవహించెను

పంట చేరి నడుమన బడి
పైరుల స్రాణము నిలిపెను
కాల్వ నదుల గట్టుల వడి
వదలి క్షేత్రాలు కలిపెను,

మంచి నీటి బావి వచ్చి
మానవ దాహము తీర్చెను
ఊరు ప్రక్క చెరువు లోన
ఊరట వశువుల కీచ్చెను.

గరిక పోచ శిరము మీద
మెరిసిపోయె జరి విందువు
పూరేకల చెక్కిలిపై
పులకరించె ఉదవిందువు

మురిసి తామరాకు పైన
ముత్యమువలె కనుపించెను
అలచివులోన చేరి
అణిముత్యమై మెరసెను

ఎక్కడిదో నీటిబాట్టు
ఇక్కడ బడి చెడిపోయెను
ఎన్నవేల బాట్లు లోన
ఈ కొన్నియ స్థితి దప్పెను

ఏ విందువు గుండె బరువు
ఎంతదన్న ప్రశ్నలేదు
ఏ విందువు ఎటు బడునో
ఈశ్వర సంకల్ప సిద్ధి!

వశన స్థితివలన నేమి
ప్రాధిక్యము లభియింపదు
పరమార్థము పరికింపగ
ప్రతి విందువు భువి బంధువు.

గారి భాగవతము ప్రజామోదమును బొందెననుటలో వివేచన పుండదు.

ఇక మిగిలిన మూడవ విషయము: పిన యల్లన కాటమరాజు పుల్లరి యుద్ధకథ ఎప్పుడు రచియించి పుండును? కృష్ణారెడ్డిగారు శాసన ద్వంద్వకాలమే కాటమరాజు ద్వంద్వకాలమేల కారదని ప్రశ్నించిరి. అంటే నేను పైన చూపిన ద్వంద్వ పంక్తులు పినయల్లన రచియించిన ద్వంద్వ కావ్యము లోవివని వారు భావించిరని నా తలంపు. అట్లయిన ఆ పంక్తులు ఆ ద్వంద్వలోనివి కావని నా మనవి. కాన వారు తలచినట్లు పినయల్లన రచియించిన కాటమరాజు ద్వంద్వ కావ్య రచనాకాలము, శాసనమును కొండయ్యకొడుకు రామయ్య చెక్కించిన కాలమును నిర్ధారణ చేయుటకు తోచుడదు. రామయ్య చెక్కించినకాలమునకు పినయల్లన రచియించిన ద్వంద్వ కాలమునకు ఎట్టి సంబంధము లేదు.

అయినను ద్వంద్వగా కాటమరాజు కథ పిన యల్లన రచియించిన కాలమును తెలిపి కొనుటకు ఆ ద్వంద్వలో ఏమైన వాదారము దొరుకునేమో విచారించవలయును.

ద్వంద్వ రచయిత గంగుల పినయల్లన అతనిని గురించి ఏమి చెప్పుకొనలేదు. అయితే తాను శ్రీనాథుని వచన పద్ధతిని చెప్పినవి వ్రాసు కొనెను. కాని ఆ శ్రీనాథుని గురించి అయినను వివరములు తెల్లగా కవి పాఠ్యభాముడైన శ్రీనాథుడు పల్నాటి వీర చరిత్రతో బాటు కాటమ రాజుకథ గూడా ద్వంద్వలో రచియించినట్లు వాఙ్మయములో ఎక్కడగూడా ఉదాహరణముకాలేదు.

పోను కాటమరాజు కథలో సిద్ధిరాజునకును, యాదపులకును జరిగిన పోరును వర్ణించుచూ ద్వంద్వ గ్రంథకర్త “చెన్నపట్టణమేలు చంద్ర శేఖరు”ని పేరు ప్రస్తుతించెను (ఓరియంటల్ వ్రాత ప్రతుల పుస్తక భాండాగారము వారు ప్రచు రించిన కాటమరాజు కథలో 111 లో పుట చూడుడు). చెన్నపట్టణమేలిన చంద్రశేఖరుడు చారి త్రక వ్యక్తి కాకపోయినను, చెన్నపట్టణ మెప్పుడు వెలసినదో తెలిసికొనుటకు చరిత్రాధారములు కలవు— కాళహస్తి ప్రభువంశములోని రామయ్య

అంకభూపాలుడు రచియించిన “ఉషాపరిణయము”లో చెన్నపట్టణ ప్రశంస కలదు.

“ప్రళయ కావేరి మైలాపురంబు గల్గి బీరమున బోర నది మట్టుపెట్టు దండ్రీ పేర దమ్మద్య భూమిని వృధు విభూతి నలవరచె జన్నపట్టణమయ్యనృపతి”

“అంక భూపాలుని పోదరుడు అయ్యనరాజు. వీరు చెన్న భూపాలుని కుమారులు. దామెరల చెన్న భూపతి క్రీ. శ. 1586 మొదలు క్రీ. శ. 1614 వరకూ పరిపాలించిన విజయనగర పాలకుడైన అరవీటి రెండవ వెంకటపతి దేవరాయలకు సోమంతుడు. అంక భూపాలుని కాలములో ప్రళయ కావేరి (పులికాటు) దచ్చివారికిని, మైలాపురము (మైలపూర్) పోర్చుగీసువారికిని ప్రధాన నగరములుగా వర్తక వ్యాపార విషయమున నీ యుభయులకు ఎడతెగని పోరాటము జరుగుచుండెను. ఆ పోరాట మును నివర్తిజేయుటకు అయ్యపేంద్రుడు ఈ రెండు స్థలములకు మధ్య తన తండ్రి చెన్న భూపాలుని పేర చెన్న పట్టణమును గట్టించెను.” (చూడుడు—కాటమరాజుకథకు మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు వ్రాసిన పీఠిక). కాబట్టి యీ కాటమరాజుకథ క్రీ. శ. 1632—1642 తర్వాతనే రచియింపబడి యుండవలెను. కృష్ణారెడ్డి గా రభిప్రాయ పడినట్లు కాటమరాజుకథ ద్వంద్వ రచనాకాలము, రామయ్య పుద్దరించిన శాసన కాలము ఒకటే కాలమైన, కొండయ్య కొడుకు రామయ్య యీ శాసనమును క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దపు మధ్య కాలములో చెక్కించినట్లు మున్నప్పము. అంటే కాటమరాజుకు సిద్ధిరాజుకు యుద్ధము జరిగిన 350 సంవత్సరముల తర్వాత యీ శాస నము చెక్కిబడుటవలన అప్పటికి బాగా ప్రచార ములో మున్న పోతనగారి భాగవతములోని పద్యము లను, దోనేరుకోనేరు బాలభాగవతములోని ద్వంద్వ పంక్తులను తమకు కావలసినంతవరకు వాడుకొని కొండయ్య కొడుకు రామయ్య వీరుల మహాత్మ్య కథనము శిలాక్షరములుగ వెలయింప జేసెనని నిరాక్షేపణముగ చెప్పవచ్చును. పై చర్చ సారాంశము—

(1) శ్రీ కృష్ణారెడ్డిగారు భావించినట్లు యీ కాననములో ఉటంకించిన భాగవత భాగములు పోతనగారి కాలము నిర్ణయించుట కెంతమాత్రము తోడ్పడును?

(2) యుద్ధకాంమునకు 350 సంవత్సరముల తర్వాత యీ కాననము చెక్కించినందువల్ల యుద్ధకాంమును చెప్పిన శక సంవత్సరములు, 1170 కి సరియైన బార్హస్పత్యమాసాబ్దము కాల యుక్తి కాకపోవుట, కాటమరాజు కథలో ఈ యుద్ధము జరిగినది చెప్పిన మాఘ బహుళ అమావాస్య మంగళవారము కీలక సంవత్సరములో రాక పోవుట మొదలైన పిరపాట్లు జరిగి విషయము తారుమారై కాటమరాజు యుద్ధకాలమును అయోమయమై దాని నాధారముగా పోతన కాలము నిర్ణయించు ప్రయత్నము సఫలీకృతము కాకపోయినది.

ఇక యుద్ధము ఎప్పుడు జరిగినది, ఎవరెవరికి జరిగినది, ఆనలు జరిగినదా లేదా—అను విషయము వేరుమాట.

కాల దోషమున్న కాననములన్నియు పనికి మాలిన రాళ్లు కాగూడదు. కావున అట్లు భావించిన ఆంధ్రులకు చరిత్రయే కొరవడును. కాల దోషములున్నవి, లేనివి గూడా సమన్వయపరచుకొన గలిగినప్పుడే పూర్వకాలనా ఆంధ్రుల చరిత్ర, మహాజ్వల సంస్కృతి వెలుగులోనికి రాగలదని నా మనవి.

—అప్పారావు.

ఆపుల పబ్బము

శ్రీ. శ్రీ. 13 శతాబ్దములో 'బస్వపురాణము బాగుగా పున్నట్టి' కాంములో ఆంధ్రదేశమున 'ఆపుల పబ్బము' కందని 'కాటమరాజు' కథ చెప్పుచున్నది. కాని, నేటి వండుగ ఎక్కడ నైన, ఏ రూపములోనైనా జరుగుచున్నదా? అన్నది జిజ్ఞాస.

'చిత్రభాను సంవత్సరము

చెంగి కార్తికాశ్వి

చెతురకాశి దినమున

బహువారమునాడు

ఆరాత్రి వేగ

ఆపుల పబ్బము

ఆ రాత్రి నైవేద్యము అలర గావించే

—(ఆపుల మేపు: తాటియాకు, 32 రోనిది.)

పై ద్విపద కాంమునుబట్టి (వతి సంవత్సరం కార్తిక శుద్ధ పౌర్ణమినాడు రాత్రి ఆపులపబ్బము జరుగుచున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కాని, ఇప్పుడిది ప్రచారములో ఉన్నట్లు తోచలేదు.

ఇటీవల పత్రికలలో 'పేర్కొన్నట్లు గోపాష్టమిగా కార్తిక శుద్ధములో ఇది చెలామణి ఆగుచున్నదా? లేక, పుష్యమాసములో కనుచు వండుగనాడు జరుగు పశుపుల పొంగలిగా మారిపోయినదా? ఇదే మరల పచ్చ పొంగలిగా మారినదా? ఆపులపబ్బము, పైరులపబ్బము ఒక్కటే పోయినవేమో తెలియదు?

కార్తిక శుద్ధ పూర్ణిమనాడు జ్వలా తోరణాది వ్రతములు జరుగుచున్నవి. అదే పశుపతి పూజగా భావించి, ఆపులపబ్బము విడిచిపెట్టి బడినదేమో కూడ తెలియదు.

'ఘంటులు పేరులు

మనక ధరించి

గంట ప్రాధికాన తేలి త

గ బస్వదేవునికి

వనపరిభూషణములు

వనర దీపములు

వితరముగ నైవేద్య

విడియంబు లిచ్చి

భూతలలి నరబలి

భూమిశక్తలకు

త్రిష గావించెను

ప్రీతితోపంను.'

—(ఆపులమేపు: తాటియాకు 33, 34 రోనిది.)

పై ద్విపద పూజనుబట్టి చూచినచో వీరశైవ మతములో బసవారాధన కార్తికశుద్ధ పూర్ణిమనాడు కావించినట్లు తోచుచున్నది.

మొదటి ద్విపదలో 'కార్తికాశ్వి చెతురకాశిదినము' చెప్పుట వల ఆపుల పబ్బము శుద్ధములో జరిగినదో, బహుళములో జరిగినదో కూడ స్పష్టమగు తెలియదు. కాని, కార్తిక శుద్ధ గోపాష్టమినిబట్టి చూచినచో ఆపులపబ్బము కార్తిక శుద్ధ పూర్ణిమనాడు జరుగుచున్నట్లు భావించ వీలున్నది.

విజ్ఞాన ఇందలి సాధక బాధకములు చర్చించి, 'ఆపుల పబ్బ' * మెప్పుడు జరిగిడిదో సిద్ధాంతము చేయుట కర్తవ్యమని వేడుకోలు.

—దేవరపల్లి వేంకటకృష్ణారెడ్డి.

* తాటియాకులలోని ద్విపదలు అన్నియు వ్రాత దోషమునుబట్టి శంకోబద్ధములుగా లేననుట నిర్ణయదము.

“ప్రథమ పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము”

ఆర్యా,

1966 అక్టోబరు మాస ‘భారతి’ పత్రిక యందు ప్రకటించిన ‘ప్రథమ పద్యాంధ్ర వ్యాకరణము’—(పుట 23 నుండి 33 వరకు) అను డా. బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తంగారి వ్యాసము వామూలాగ్రము బలించింది. అందు నాకు కలిగిన సందేహము లిటు పేర్కొను చున్నాను.

డాక్టరుగారు విరచించినది కొత్త గ్రంథముననే నంబందించిన వ్యాసము. అందు నది ముఖ్యమైన వ్యాకరణ కొత్త సంచిక. ఇందు సందేహములకు తావుండకూడదు. అట్లున్న జీజ్ఞాసువులకు విద్యార్థులకు కఠినతరకారిక మగును.

డా. పురుషోత్తంగారు మండ్లి లక్ష్మీనరసింహాచరిత్ర ప్రణీతంబైన ‘ఆంధ్రకావ్యుని’ని పేర్కొనుచు ‘ఇందలి సూత్రములు దేవనాగరిలిపిలోను, ఉదాహరణములు తెలుగు లిపిలోను ఉన్నవని యుద్ధపాఠించిరి. కాని అది వద్య వ్యాకరణమా? గద్య వ్యాకరణమా? యను విషయమును తెలియజేయలేదు. ఇచట యింకొక సందేహముద్భవించుచున్నది. ‘ఉదాహరణములు తెలుగు లిపిలోను ఉన్నవన్నాడు’ కదా! తెలుగు లిపిలో యున్న సంస్కృతమా? లేక తెలుగు భాషలోనా? యని వా సందేహము.

తదుపరి చిన్నయసూరి ‘మాత్రాంధ్ర వ్యాకరణము’ లోను భూయిష్ట మయినదని యుట్టంకించిరి. డాక్టరుగారు లోన ములను పరితంకు తెలియజేయుకనే “లోన భూయిష్టమైన”దని వ్రాయుట అందుకే.....? బాం వ్యాకరణ సమీక్షకు లైన శ్రీ దువ్వూరి వేంకటసుఖ శాస్త్రిగారు తమ ‘రమణీయము’ నందు చిన్నయసూరి ‘మాత్రాంధ్ర వ్యాకరణము’ లోనభూయిష్టమైనదని యెచటను పేర్కొనలేదు. పైగా “బాం వ్యాకరణము సులభత శబ్దముల ప్రక్రియ చూపకున్నను తన ప్రాథమిక రచనములైన ‘శబ్ద లక్షణ మాత్రాంధ్ర’ వ్యాకరణములందే పీచి నన్నింటిని సాధించియే యున్నాడు. ఎన్నియో విశేష శబ్దములకు ప్రాథమ వ్యాకరణమున లేని వానికి గూడ సూరి రచించిన మాత్రములు ‘శబ్దలక్షణ, మాత్రాంధ్ర’ వ్యాకరణములందు బాం గంపు.” (రచు—పుట. 24)—అని శాస్త్రిగారు వనించిరి. దీనినిబట్టి ప్రస్తుత వ్యాసకర్తలు పై బాం వ్యాకరణ సమీక్షయైన “రమణీయమును” చూడవే లేదని స్పష్టమగు చున్నది.

డాక్టరుగారు ప్రథమ పద్యాంధ్ర వ్యాకరణమైన “ఆంధ్రభాష భాషణమును” సమీక్షించుచు నందు “ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి అధ్యయనమైన వ్యాకరణ యని, బహుశః

ఏంకూచి బాం సరస్వతియే వ్రాసియుండునని భావించు ఆధునికులు చానుంది ఈ వ్యాకరణయే తెలుగుభాషకు తొలిదని భావించుటకు అనిరకదా! ‘ఆధునికుల’ మాటలుంచి ప్రాచీను లో అన్యవచించుచు, అవగా (క్రీ. శ 1656 కు ముందు లక్షణ గ్రంథకర్తలుగాని, కవులుగాని దానిని పేర్కొనిరా? ప్రామాణ్యము లైన మహాకవులైన వన్నయయే ‘ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి’ రచించెనని చెప్పరా? ఈవిషయమును చర్చించకయే ఆధునికు లిట్లు భావించిరని వ్రాయుట సమంజసమా? ‘ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి’ కర్తృత్వము నందు భిన్నాభిప్రాయములు కలెని డాక్టరు గారింకరించినట్లు పై వ్యాకరణములవలననే బోధ పడుచున్నది. అట్టి సందర్భమున నిష్కర్షయను చర్చించ కయే విడిచిపెట్టుట కొన్నియమైన పద్ధతి కాదని వా భావన.

ఈ సందర్భముననే “ఒక సమగ్ర వ్యాకరణము ఆంధ్ర భాషకు రచించ వలయునను ఉదారాశయమూతని కున్నట్లు కానరాదు. ఆంధ్ర భాష ప్రణేషమున మార్గదర్శికావయ ననియే అతిని ఉద్దేశ్యము”ని యుగ్గడించిరి. కేతన వ్యాకరణము రచించునాటికి యాంధ్ర వాఙ్మయ విస్తృతి యింత వరకున్న దని డాక్టరుగారు ప్రశ్నించుకొనిన ‘ఆంధ్ర భాష భాషణ, మనమగ్ర’మనదు. కేతన కాంమునాటికది సమగ్రమే. తానే ప్రథమాంధ్రకర్త యని చెప్పుకొన్నప్పుడు సమగ్ర వ్యాకరణ ముట్లు వ్రాయగలడని వ్యాస రచయిత బాహించిరో దురూహ్యముగా మున్నది.

ఏమిట “కేతన విషయములో వర్ణించి చిక్కు అతడో తన్ను పోషవ్యాసులతో పోల్చుకొనుట. వక్కెక్కడ? వాగలోక మెక్కడ? కేతన పరిధి తెలియనంత యువనేకీకాదు. బహుశః యిది ప్రక్షిప్తమేమో! లేదా తాను తొలి వ్యాకరణి తెలుగు నకు కుల్యానానను మోజతో చెప్పుకొని యుండును. ఆధునికులకు విట్టి పద్ధతు లేకపోవ”ను యభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించిరి వ్యాసకర్తలు. ఆధునికుల మాటలుంచి ప్రాచీను లైన వన్నయ భట్టు ‘విద్యనాథ్య వచన మత్యమలాధి పారావ్య.....’ (అదిపర్వము 1—9) నని పేర్కొనలేదా? దీనిని ప్రధమ పురుషతో చెప్పుకొన్నప్పటికి వ్రాసినది నన్నయయేదా! బృహస్పతి ఎక్కడ? నన్నయ ఎక్కడ? నన్నయ భట్టు తొలికావ్యమే కదా! పీచి పరిధి తెలియనంత యని వేకా? ప్రక్షిప్తమా! తొలికావ్యమని మోజతో చెప్పుకొనెనా?

లఠివాత శ్రీ పురుషోత్తంగారు ‘కేతన సంస్కృతసమము ట్లు ప్రాకృత సమములుగాని, సంస్కృత భవములట్లు ప్రాకృత భవములుగాని గురింపలే’దని యుద్ధాటించిరి. ‘ప్రాకృత వచనము’ వద మే! ప్రాచీనాంధ్ర వ్యాకరణమునందున్నది? “కళ, ప్రకృతప్రకృతియు, భావభక్తియు, మహద్వాద

కము, అమహద్వ్యవస్థము, తద్వర్తకము, సమావకము వంటి పారిభాషిక పదము లాంధ్ర భాష భూషణముందు లేనవిరి. కళ, ద్రుతప్రకృతికము మొదలగునవి 'అపుకవి'కి ముం దేయ్యాంధ్ర వ్యాకరణము నందును లేవు. తెలుగు వ్యాకరణములో లేనిట్టి పారిభాషిక పదములు 'చింతామణి' తెల్ల వచ్చినవో యగమ్య గోచరము. "క్వాల్తమను దానిని వీతదు యుత్వాంతంబులు మిక్కిలి సముచితము" అని ఎచింపిరిగదా ! సముచితమైనవో 'హరి, కరి మొదలగు నిత్యాంతము లన్నియు క్వాల్తమిలగునా? కావున 'ఇత్వాంత' మేమాత్రము సముచితముకాదు. 'ఇత్వాంతక్రియ' యన్న మిక్కిలి సముచితముగా నుండును.

'సంధి'ని గురించి మరువురు 'అంధ్రశబ్ద చింతామణి'ని వదిలి 'మిక్కిలి వివేకము' గ్రహించుటందుకో? 'అంధ్ర శబ్ద చింతామణి' సాంప్రదాయికమే కదా! అంది సంది విషయము లేదా? డాక్టరు గారు దాని వెదురుకు విప్పరించిరి? 'చింతామణి' యందు నెఱచి గూర్చి యెట్లున్నది సాతకుంకు తెలువకయే కలువత వాదగు 'అధర్వణాధర్వణ' వెట్లు పేర్కొనిరి?

'సమానము' ను గూర్చి వివరించుచు 'తెనుగున పూర్వ పదాంతప్రధానము సమానముండదని కానపు విష్ణయమూరి యెట్టి దానిని నిరూపించలేదని' నుడివరి. విష్ణయమూరి ఇటువంటి సందేహము కలుగునదియే 'తత్పరుషిధులకు లక్షణంబు ప్రాయశఃకముగా సంస్కృతోక్తంబగు'నని మాత్రీకరించెను. (సమాన-3 బాల. వ్యా). డాక్టర్ గాం అధిప్రాయమే సరయునవో యీ మాత్రము 'తత్పరుషిధులకు లక్షణంబు సంస్కృతోక్తంబయ్యో' అని యుండవలయును. సంస్కృత లక్షణ మునకు లక్ష్యములు గాని సమానములు తెలుగున బోవం గుట సూచించే మారి మాత్రంబుననే 'బ్రాయశ్శబ్దము'ను ప్రయోగించెను. బహుశః డాక్టరుగారి మాత్ర మందలి దళ సార్థక్యమును పరీక్షించి యుండక పోవచ్చువేమో?

"సమానవృత్తమగు పదవ్యయమునందు వీరి ప్రప్రథమమునఁ గ్రీయతో వ్యయంచునో యది ప్రథానమని" 'తత్పరు చంద్రిక'-313 వ పుటయందు చక్కగా నిర్వహించిరి ననిరి. 313 వ పుట యందు 'స్త్రి ప్రత్యయ ప్రకరణము' నకు సంబంధించిన మాత్రములు కలవు. కాని డాక్టరు గా రుదహరించిన పై సమాన సంబంధిక నిర్వచనము మాత్రము లేదు. ఈ నిర్వచనము 335 వ పుట 520 వ మాత్రము నందలి 'గ' నందు కలదు. అట్లే 'సారే సము ద్రము'-'అవ్యయా భావ సమానము'ను వివరించునది తం. చ. 314 పుటయందు కలదనిరి. కాని యది త. చం. 335, 336 పుటలందలి 520 వ మాత్రము 'మ'నంద లిది. ఇట్టి విషయములందు వ్యాసకర్తలు చాల జాగ్రత్త పడించ వలసి యున్నది. పరిశీలు వ్యాసోక్త ప్రకారము త. చం. 313, 314 పుటలను చూచి నిరాశ చెందెదము. ఆ విషయము సమాన ప్రకరణమునకు సంబంధించిన విషయమని

గ్రహించిన వారు మాత్రము డాక్టరుగారు బహుశః పొరపడి యుండురని తలంచి 'సమాన' ప్రకరణమున చూచుకొనెదరు.

డాక్టరుగారివ్యాసమునందు ప్రాచీన గ్రంథాలయూది కారు, అంధ్రేతిర చరిత్ర కారు, పండితుం, తత్వజ్ఞుడొ వేత్తం యధిప్రాయముం క్రోడీకరించుట ముదావహము. కాని వానిని అంగ్ల భాషలో నుదహరించిరి. అంగ్ల భాష వడ వని పరితలెందరో 'భారతి' పత్రిక వత్సంతానక్తితో పరిచెన రముల జగద్వికము. అట్టి విషయమును గుర్తించి వ్యాస కర్తల పైన పేర్కొన్న పండితుం యధిప్రాయముం నాంధ్రీ కరించిన బాగుండెడిది. లేదా వాని క్రింద భావమైనను వ్రాసిన పరితలానందించెడివారు. వ్యాసమునందు అంగ్ల విషయము వచ్చునదికి యని బోధపడది విషయమే గందరగోళ మై పట్లనిపించుచుండెను.

నా యీ యధిప్రాయములందేమైనా దోషము లున్నవో విద్యల్లోకము తెలియజేసిన యత్యంతానందముతో పురించుకొనియెదను.

ఒక జిజ్ఞాస

అర్థా, శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమున వారణ్యనర్మ, పంచ మాకృష్ణమునందు "అరణ్య వానము నందున్న ధర్మజానకు మార్యుండేయుండు పతివ్రతా మహిమ"ను గూర్చి చెప్పు నందర్భములో "ఒక విప్రుడలిగి పయోనిధి జంములపేయ ములో గాగ శపించె"నని కలదు.

పై పదము నందలి 'పయోనిధి జంము లపేయమగు' నట్లు శపించిన బ్రాహ్మణుని పూర్వగాఢము 'భారతి' పత్రికా ముఖమున విద్వాంసు తెవరైనను తెలియజేయు బ్రార్థితులు.

- ఎం. భాస్కరరావు.

ఉత్కృశిక - ముత్యాలసరాలు

అర్థా, జమరి నెం భారతిలో పై. ఆదిశిషిరెడ్డిగారు ప్ర టించి 'మూల్యం నరాల-ఉత్కృశికావృత్త అనుకరణం' అన్న శీలోని సారాంశం, మాటికి మారు పాట నత్కముకాదు 'ఉదాహరణ' మనునది యొక "కావ్యవృత్త"గాని ఉత్కృశిక కావే రదు. వృత్తమనునది అక్షరి వియంత గణములతో కూడిన దని లక్షణ శాస్త్రకారులు ముక్తకంఠముతో చెప్పియున్నప్ప టికి, ఆ పదమైన అక్షరి గణ వ్యవధానము లేని, ఉత్కృశికమ వృత్తమని చెప్పుటలో గూడా యేమాత్రము భందోషము లేదు.

"వృత్తం గేయమ్ వద్య మిత్యపి కథ్యతే" అని దండనాథ నిఘంటువులో చెప్పుచు యున్నది. దీని ప్రకారము, సాధారణముగా గద్యము వివా మిగతా గేయవర్గము. అన్నియు వృత్తములే యనుటకు యిట్టి సందేహము లేదు. కాస్త్రములో యేది ప్రామాణికము, యేది ప్రామాణికము గాదన్న విషయంలో ఇంతవరకు ఒక విశ్రితాభిప్రాయం ఏర్పాడకపోయినది. దేనికదే ప్రామాణికము! కనుక దండనాథ నిఘంటువు ననుసరించి, ఉత్కృష్ట వృత్తమే యగును.

గురజాడ, ఇ. దానవ్య వృత్తములకు ఉత్కృష్టమే మూలమని చాలాకాలం క్రితం పండిత ఉమాకాన్త విద్యాభిరులు తమ ఆంధ్ర వాఙ్మయభాష్యములో ప్రాసీయున్నారు. సందేహము కలవారు ఆ గ్రంథము చదివినట్లయితే సత్యము లేు తెల్లము కాగలదు.

శ్రీ ఆదిశైలేంద్రిగారు శ్రీ ఉమాకాన్త విద్యాభిరులను

తమ లేఖలో పేర్కొనలేదు. ముత్యాలనరములకు మూలం ఉత్కృష్ట కయే అను భావమును మొదట వ్యక్తము చేసినది గ్రంథస్థము. చేసినదికూడా ఉమాకాన్త విద్యాభిరులే!

మన సాహిత్యములో ఉత్కృష్టమనిపించిన వృత్తములు అనేక మున్నవి. రావిచిటి త్రిపురాంతకునినుండే ఉత్కృష్టమని గ్రహించిన అవసరములేదు! ఉత్కృష్టకావ్యతనము సాహిత్యములో ఉన్నది గనుక, దానినే గురజాడ స్వీకరించి ముత్యాల నరాల రచనకు మూలముగాజేసికొని ఉండవచ్చును. యిది నిర్వివాదము. ఉత్కృష్టకావ్యతమే ముత్యాలనరాలకు మూలం! పార్శ్వ గణిత మాత్రంగాదన్న శ్రీ రెడ్డిగారు లేఖను అభివందిస్తూ, యీ వాదానికి మూలపురుషుడైన ఉమాకాన్త విద్యాభిరులను ప్రస్తావించిన నందుకు, శ్రీ రెడ్డిగారు తన పాఠబాలును వ్యక్తంజేస్తారని ఆశిస్తాను.

—స్వామినాథశాస్త్రి.

గ్రంథ విమర్శలు

గదాయుద్ధము

[కన్నడ మూలము: రఘుకవి. ఆంధ్రీకరణము: కలుగోడు శత్యత్వరావు. మూలము: మూడు రూపాయలు. ప్రతులకు: అనువాదకుని పేర రాయదుర్గమునకు వ్రాయవలయును.]

కన్నడ భాషయందు పది పదకొండు శతాబ్దములలో రఘుమ అను కవి రచించిన 'గదాయుద్ధ' మను కావ్యమును నేడు శ్రీ కలుగోడు శత్యత్వరావుగారు "సంగ్రహించి యనువదించిరి." ఈ సంగ్రహ స్వరూప మెట్టిదనగా నిట్టిది. శ్రీ శత్యత్వరావుగారు గదాయుద్ధము సంపూర్ణ ముద్రిత ప్రతి నొకదానిని, 'గదాయుద్ధ సంగ్రహము' నొకదానిని సంపాదించి "ఆ రెంటి పాకభేదములను బరికించుచు వలయు పద్యముల గ్రహించి సంపూర్ణ ప్రతికంటె చివ్విడిగను సంగ్రహ ప్రతి కంటె కొంచెము పెద్దదిగను గూర్చి తెలిపించిరి." మూలముతో పరిచూచి 'వీరిక' రచించిన శ్రీ వారాయణరావుగారి మూలముపట్టి ఈ యనువాదము "అనుసరమని తాము (కవిగారు) భావించిన గద్య పద్యములను పదలి, కణాకళనమున కనుసరమగు వానిని మాత్రమే గ్రహించి సంగ్రహించి" చేసి నట్లున్నది. కాని శ్రీ శత్యత్వరావుగారు అనుసరమని భావించి పదలిన రచన యే పద్ధతితోనో పీఠికవల్లన, కవిగారివల్లన గూడ తెలియుట లేదు. అది తెలియదగినది. ఒక భాషనుండి మరొక భాషలోనికి అనువాదమని చేయుచున్నప్పుడు మూలమును సంగ్రహింపరచును అనువాదకుడు పెట్టుకొనకుండుటయే మంచిది. మరియును కన్నడము వంటి దగ్గరి పొరుగు భాషలో గల భారతమువంటి ప్రధాన గ్రంథము విషయమున సంగ్రహించుటను పెట్టుకొనక సంపూర్ణముగా ననువదించుట వలన ఆంధ్ర భారతముతో పోల్చుకొనుచు కన్నడ భారతమును భావించుట కధికమైన అవకాశమును ఆనువాదకుడు కల్పించి యుండగలిగిడినాడు. అది యట్లుండె.

కన్నడ భాషయందు మహాభారత రచనకు ఉత్పత్తిమించిన వారిలో రఘుడు రెండవవాడు. మొదటివాడు వంశకు. వీ రిరువురును పది పదకొండు శతాబ్దములలో నున్నవారు. పదునైదవ శతాబ్దములోని కుమారవ్యాసుడు మూడవవాడు. ఆయన కల్లాట భారత (పది పద్యములు) మును వ్రాసెను. కుమార వ్యాసుడు బ్రాహ్మణుడు. అనగా వైదికధర్మమువాడు. వంశకును, రఘుడును జైనులు. కన్నడ కవులు, జైనులు, వీర శైవులు, బ్రాహ్మణులు అని మూడు రకములు. మొదట మొదట కన్నడ సాహిత్యక్షేత్రమున కృషిని మొదలు పెట్టిన

వారు జైనులు. వంశకు విక్రమార్కుని విజయము అని పేర భారతమును రచించగా రఘుకవి సాహసభీమ విజయము అనుపేర భారతమును రచించెను. ఈ సాహస భీమ విజయము నకే గదాయుద్ధ మిచ్చిది మరొకపేరు. ఈ రఘుకవి అతిత పురాణము అను మరొక కృతిని గూడ రచించినాడు.

ఈ జైన కన్నడ కవులను గూర్చి ఒక విషయము చెప్పు బదుచున్నది. తమను పోషించిన రాజులను తమ కృతులలోని నాయక పురుషులతో వర్ణనముచేసి వర్ణించుకొని పొప్పుచుందురని. వంశకు తనను పోషించిన చాళుక్యరాజు అరికేసరిని అర్జునునితో అర్జుణముచేసి అతడు నాయకపురుషుడుగా భారత కథను రచించి దానికి విక్రమార్కుని విజయము అని పేరు పెట్టినాడు అనియు చెప్పుదురు. రఘుకవి కూడ తన కాళియ విచ్చిన, తనకు కనిపక కుర్చియును బిరుదుము నిచ్చిన పశ్చిమ చాళుక్యపుష్పడు తెల్లపునియొక్క కుమారుని సత్యాశ్రయుని "కథానాయకుడుగ మఱి యతనికి భీముని బోల్చి గదాయుద్ధము"ను రచించెను. ఈ విషయ మాతడు గ్రంథారంభమున చెప్పుకొనెను కూడ. అయినచో గ్రంథ గతమైన ఇతివృత్తము యొక్క యర్థము "ధర్మిగా" గాని "స్వస్థము"గా గాని సత్యాశ్రయుని చరిత్రమును గూడ వర్ణించునదిగా మండవలయును. కాని వాస్తవముగా నట్లు లేదు. భీముడు— దుర్యోధనుడు— మహాభారతకథ— ఇంతమాత్రమే ఇతివృత్తమువలన పాతకుల బుద్ధి కందును. సత్యాశ్రయుడు కంచిన కాల్చి చోళరాజును అనెరాదికుని జయించి విజయంక్ష్యపమేతుడై పచ్చుటనా పురుషుడింతుకొని అతని శౌర్య సాహసములను వర్ణించు తలంపున రఘుడు దీనిని రచించినట్లు ఇతివృత్తము స్ఫురింపజేయుట లేదు. అట్టిచో జైన కన్నడ కవుల సాహిత్యములో గల విచిత్రమైన సంగ్రహాయుధియని పాపాత్మకతైల్లుచుచున్నారో విచారించవలసి యున్నది.

అవతారికతోడను, ముగింపుతోను కలుపుకొని మొత్తము అయిదువందల ఎనుబది యెనిమిది గద్య పద్యము లిందున్నవి. శ్రీ శత్యత్వరావుగారు మూల కావ్యాల్సిన సంఖ్యను పాటించిరి కాని ఆల్సిన విభజనము వందించుక స్వతంత్రించిన పీఠికా కర్తలనిరి. ఆ స్వతంత్రించి చేసినది ఫలానా అని చెప్పలేదు. ఈ గ్రంథమున ఆల్సిన పదప్రయోగము లేదు. 1. అవతారిక. 2. భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞ. 3. సంజయుని హిలము. 4. ధృత రాష్ట్రుని దుఃఖము 5. దుర్యోధనుని విలాసము. 6. భీష్ముని యువదేవును. 7. భీమసేనునాటవము. 8. గదాయుద్ధము. 9. దుర్యోధనాపసానము. 10. భీమసేన పట్టాభిషేకము.

11. ముగింపు. అను శీర్షికతో గ్రంథము విభజించబడి యున్నది.

అంతరాలిక 12 వర్ణములు. శ్రీ కృష్ణుని, శాందను స్తుతించిన తరువాత రన్నకవి తన గొప్పదమును గురించియే చెప్పుకొనెను. ఇతనికి కవిరత్న బిరుదుమును కండు. "కవుల బుర్రలపుంపులె గెల్వ లుం చనబోకు" యని కాలిదాసుని భావమును గూడ నందు పరిగ్రహించినాడు.

శత్యుడు కూడ మరణించిన తరువాతైన యుద్ధము నుండి తప్పకని గుట్టిము దిగి గదాకరితరుణుడై యుద్ధరంగముట్టిన తూర్పునగల మధువునుపొయి అందు దాగిని ఆ పిమ్మట తెలికివచ్చి భీమునితో చేసిన గదాయుద్ధమును కేంద్ర మొనర్చుకొని రన్నకవి మహాభారతకథను మొత్తము సింహావలోకన మొనర్చుచు భీమ నాయకముగా నితివృత్తమును మలచుకొనుచు ఈ కృతిని రచించెను. సంస్కృత భారతము వక్రికిని దీనికిని పాత్రు పాసిగలేదు. అందువలననే "జననత కృష్ణ దై వ్రాధయమునిచ్చనభాభిపాత మహాభారత జడ విదూషి తార్థ మేర్పడ తెనుగున రచియింపు"మని నవ్వుయభివ్యారకవి రాజరాజనరేంద్రుడు కోరియుండునా యునిపించుచున్నది. పంపకవి అర్జునుడు మహాభారత పీఠుడును నాయకుడును అగునట్లు వ్రాయగా, రన్నకవి భీమనకాపట్టము గట్టినాడు. మూలభారతము తాత్పర్యముతో నీ కన్నడ శైవ కవులకు ప్రమేయము లేనట్లున్నది. రన్నకవి తన కృతియుండు ఇతివృత్తమును గ్రధించిన తీరు చూచినచో ఆ విషయము తెలియ గలదు.

కురుక్షేత్రమున దుర్యోధనునొక్కనిని సంహరించు పన్నాపముతో నున్న భీమునివద్దకు ద్రావది వచ్చినది. కారణ మహారమునకు భీమపేను పురికొల్పి మోడినది. భీముడు ధర్మజనిపై కిపిసి, పార్థునిపై వాగ్రహించి, తనను తాను విందించుకొని, ద్రావదిమారార్చుచు దుర్యోధను కడగట్టి మకుటము తప్ప దుశ్శాసనకాకృష్టమైన వేదని కూర్చున్నది ప్రతిష్ఠ చేసినాడు. అచట భీమసేనుని నర్మనఖుడు విరూపకుడు కూడ ఒకడు కండు. అతడు భీముని కీర్తించి పంచాలకి దైర్యము చెప్పినాడు. అందులో కొంత హాస్యము. ఇది మొదటి శీర్షికతోని విషయము. యుద్ధరంగమున భీముని వద్దకు ద్రావది పోవుట, భీమున కొక విదూషకుడు కూడ నుండుట రన్నకవి కల్పించినవి. ఈ కల్పన మూల తాత్పర్యమున కనుకూలముగా లేకపోవుటయేగాక ఉచితముగా గూడ కన్పించుట లేదు. రెండవ శీర్షిక శత్యుడు మరణించిన తరువాత చింతాక్రాంతుడై దుర్యోధనుడు ద్రావని అశ్వత్థామను నిరసించి విందించి పలుకుచుండగా పంజయుడది చూచి దుర్యోధనుని మూసింది భీమార్జునులను గెలువ తక్కుము కాదని బోధించుటకు మొదలు పెట్టెను. ఈ దృశ్యమైన నప్పవేశకల్పముకూడ రన్నకవిచే. పాండవుల మందితనమును పంజయుడు వేర్కొనగా వారి దుర్మార్గమును దుర్యోధనుడెదురెత్తి చూసినాడు. ఈ

పంచాదము కొంతసేపు సాగినది. చివరకు పంజయుడు బలదేవుడు, అశ్వత్థామ, కృతవర్మ, కృపరు ఈ నలుగురితో నొకనికి పై న్యధిపత్యముచ్చి యుద్ధమును కొనసాగించునని దుర్యోధుని బుద్ధి కనుకూలముగా వలెనాడు. యుద్ధము సాగించుట దుర్యోధనున కిష్టమే కాని అశ్వత్థామాయలకు పై న్యధిపత్య మిచ్చుట కిష్టములేదు. వారి మిత విశ్వాసము లేదు. దుర్యోధను డిట్లున్నాడని విని ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారి సహితము కురుక్షేత్రమునకు వచ్చెను. వారి ముఖములు చూచుటకు సుయోధనుడు సిగ్గుపడినాడు. దీని తరువాతి శీర్షిక గాంధారి ధృతరాష్ట్రం దుఃఖాభివ్యక్తి. వృద్ధరాజు కుమారుని పాదముల మీదండి పొందవులతో నంది చేసికొనుమని హితము ఉపదేశించినాడు. ధర్మరాజు నంది కంగీకరించుననియు, భీముని జయించుట అపార్యమనియు మొదలైన మాటలు ధృతరాష్ట్రరాజుగా పంజయు డందుకు తన యామోదము తెలిపి దుర్యోధనుని ప్రోత్సహించుటచేసెను. అత డెదురుబిరిగి వారి మూలంను ప్రోపిచ్చెను. ధృతరాష్ట్రుడు భీమ్ముని సంప్రదించి ఆయన చెప్పినట్లుయినను వేయునుని బలిమిలాడినాడు. దుర్యోధను డందుల కంగీకరించి తల్లిగంధులను నగరమునకు పంపి తాను పంజయునితో కలసి ముందుకు సాగిపోయెను. దీని తరువాతి శీర్షిక దుర్యోధనుని నిరాసము. భీమ్ముని వద్దకు పోవుచు ప్రోపపాదుగునను కనిపించు యుద్ధమున మరణించిన తనవా శవములను చూచి వాపోవుటయే అందు వర్ణించబడినది. ఈ రచన ప్రస్తావనమును వ్యతిరేకి తెచ్చుచున్నది. మర్య సుధ్య భూతములు కూడ దుర్యోధనుని నిలువరించినవి. కాని అతడు వానిని తెక్కిచేయక సాగిపోయెను. అభిమన్యుని శవము కనిపించగా సుయోధనుడు వాని విక్రమమును స్మరించినాడు. అపై కల్లాదులను చూచి రాజరాజ దుఃఖించినాడు. పంజయుడు వాని నోదార్చుచు వాని ప్రక్కనే యున్నాడు. అతడే వెమ్మరిగా భీమ్మునివద్దకు వానిని తీసికొనిపోయినాడు. భీమ్ముడు గూడ పాండవులతో సంధియే యుచితమనియు, దుర్యోధను డనుమరించిన తాను పాండవులకు చెప్పి వారి నంగీకరింప వేయుడు ననియు చెప్పెను. దుర్యోధను డంగీకరింపలేదు. వెంటనే భీమ్ముడు ధృతరాష్ట్రవన కొక చీటి వ్రాసి పంజయుని చేతి కిచ్చి పంపెను. అందాతడు వ్రాసినది సుయోధనుడు నా మూల వినుటలేదు— నీవు, గాంధారి చెప్పి ఎట్లయినను పాండవులతో సంధిచేసి ఉధయంను కలువనబిసెది అని. ఆ పిమ్మట భీమ్ముడే జలమంత్రము సువదేశము గాంచి, బలరాముడు తీర్థయాత్ర నుండి వచ్చువరకు నీ యునికి పాండవులకు తెలియనియక దాగి యుండుమని చెప్పి పంపెను. దుర్యోధను డట్లెపోయి మడుగులో దాగుకొనెను.

దుర్యోధనుని కొలకు పాండవులు వెదకినారు. అతడు కనిపించలేదు. భీముడు మరల అటోపములు వలెనాడు. దుర్యోధనుని కొరకు అన్వేషణ సాగించినాడు. ఆ తిరుగుటలో హస్తినాపురము కూడ పోయినాడు. గాంధారి ధృతరాష్ట్రంబని చూచి

భయపడినారు. అంతలో నాక కిరారయ్య వచ్చి దుర్యోధనుని బాధ తెలియలేదనియు, వాని ద్వైపాయన ప్రాదము కడకు వీరు త్రాగుటకు బోయినట్లు తమవారు కొందరు చూచి నారట అనియు విన్నవించినారు. అప్పుడు భీముడు తిరిగి ధర్మరాజు వద్దకు వచ్చి ఆ విషయము చెప్పగా శ్రీ కృష్ణుడది ని దుర్యోధనుడా ముడుపున దాగియుండెననియు, ఒంటరిగా వున్న ఈ సమయముననే వాని వధింపవలయుననియు నంతో ఇచ్చెను. అందరును ప్రాదమును చేరిరి. భీముడే దుర్యోధనుని విడిచి వెరికి రావీసెను. ఇంకొకడు వచ్చెను. భీమ దుర్యోధనుల యుద్ధము మొదలయ్యెను. గదయుద్ధ వర్ణన. శ్రీ కృష్ణుని సూచనమిట్టి భీముడు సుయోధనుని తోడం మీద గొట్టెను. శ్రీ కృష్ణునికు వెరచి ఇంకాము దేమయు నులేదు. ఆయన అక్కడినుండి వెడలిపోయినాడు. భీముడు పాంచాలిని పీరించి ఆ భృశ్యమును చూపించి ఆమెను తొలించెను. ఆమె వేణీని ముడిచెను. దుర్యోధనుని వద్దకు అశ్వత్థామ వచ్చెను. వచ్చుచు మార్గసంభ్రమన దుర్యోధనుని వదలిపోవుచున్న ంక్ష్మిని చూచి ఆమెను తిలపించి పరికి వచ్చెను. రాజరాజను చూచి డుఃఖించి అశ్వత్థామ తానేమి చేయవలయునన్నట్లుండగా దుర్యోధనుడు తాను బ్రతికియుండగా పాండవుల తలలు కోసి తెచ్చి చూప వలసివదిగా కోరెను. అశ్వత్థామ భూదేవిని, రమాదేవిని ప్రత్యక్షము చేసికొని రాజరాజను జూపి అతనికి చిత్రనామరములు పట్టాడని నియోగించి, సూర్యాస్తమయవైచిత్ర్యవార పాసినా పతి (పాండవుల కిదిరము) ని తాను ప్రవేశించి అక్కడ నిద్రించు చున్న వారి తలలు ఖండించెను. అందు పాండవులని వారల కొడుకుల తలలు ఖండించి రాజరాజముందు పెట్టెను. దుర్యోధనుడందు భీముని పొలితల తలమును చూచి అది భీముని కొడుకు తలమని గుర్తించెను. తన చివరికొరక అశ్వత్థామ వలన కూడ నీరలేదు. దుర్యోధనుడు శ్రీ కృష్ణ స్వరణము చేయుచు ప్రాణములను త్యజించెను. భీముడు వెలసిన పాపన కార్యమును ప్రశంసించి శ్రీ కృష్ణుడు మాటాడుచుండగా గాంధారి భృతరాష్ట్రులు కురుక్షేత్రమునకు వచ్చిరి. వారి కోడండ్రును వచ్చిరి. వారి రోదనము విని ధర్మరాజు గాంధారి భృతరాష్ట్రులకు నమస్కరించి మరణించినవారికి నంస్కార కర్మలు చేసెను. ఆ పిమ్మట ధర్మరాజు తనకు రాజ్యవంశ్యుల లేదనియు, భీముడే యుద్ధమును అయింపినవాడనియు వానికే పాసి వాస్తవి నింపాన మదిష్ఠించు యోగ్యత కలదనియు, అట్లైన రిండుటయే తనకు నమ్మకమనియు శ్రీ కృష్ణునకు చెప్పెను. పాసి వాస్తవియు ప్రవేశించిన పిమ్మట భీమునకు పట్టాధిపత్యము జరిగినది. — ఇది ఇతివృత్తము. ఇదంతయు చూచిన వ్యాస భారత తాత్పర్యమునందు దృష్టిలేని రచన ఈ కన్నడ భారత సమీపించును. ఏమై నను కన్నడ కవులు సర్వతంత్ర స్వతంత్రులుగా మహాభారతేతివృత్తము వా భాషయుండు వెలయుచిరి.

శ్రీ అశ్వత్థరావుగారు తెనుగు కవితా రచన చేసిన సీక్ష్మ హస్తంయినవారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ కన్నడ సరిహద్దుల నంది

పుచ్చకొమచోట నుండుటయేగాక కన్నడము మాతృభాషగా సాహిత్య వ్యాసాయమును సాగించుచున్నవారు. కన్నడ భాష సాహిత్యపు సీరు లాంఛమున వ్యాసించేయ నంకల్పించి చేయుచున్న కృషి అధివందింపదగినది. మతీయు స్వాగతము పలుకదగినది. ఈ గదయుద్ధమును చదివిన ఆంధ్ర భాషాభిమానులకు సాహిత్య భూముల యందలి యొక క్రొత్త వాతావరణము వలని విచిత్రానుభూతి మనః ప్రవచనము లోగొనుదు.

మనువు పట్టువు

(కృతికర్త—నత్కవి నారు నాగవార్మ. ప్రతులకు : రచయిత, నాగవరము. వెం: రు. 2—50)

ఈ కృతి అచ్చతెనుగు మనుచరిత్ర. ఒకవిధముగా నిది తెనుగుమండి తెనుగుచరిత్ర కవచాదము. ఈ పద్ధతి కిదియే మొదలుగా కవిపించుచున్నది. అచ్చ తెనుగు కృతులు వెలయుచిన ప్రాచీనంధరును వారి గ్రంథముల వస్తువిధముల వారే సంతరించుకొనిరి. శ్రీ నారు నాగవార్మ గా రా శాఖను కృతిరచించుటలో సూత్యవైఖరిని ప్రవేశపెట్టినారు. ఈ అచ్చ తెనుగు కవితాశాఖ ఎందువల్లనోగని కలిపినవచ్చెడి జాతకము కలదికాకుండ పోయినది. అయినను చిత్రమేమనగా అది ఎంత ఆదరణమునక, పిత్రముకాకపోయినను అచ్చుదమ్ముడు తద్రచనా ప్రయత్నము మాత్రము దేశమున అభినివేశమున జరుగుట. శ్రీ నాగవార్మని ప్రయత్నముచ్చి విధముల వధివందింపదగినదిగా నున్నది.

మమ చరిత్రమునకువలెనే ఇదియు అరు(పిట్ట) ఆశ్వాసములు కలది. ఏడువందల యిరువది పద్యములు. వచనములులేవు. అనగా మనుచరిత్రమునందలి గద్య పద్యములకంటె ఇందలిపద్యముల సంఖ్యయే అధికముగా నున్నది. పద్యమునకు పద్యముగా వచ్చు తెనుగున కనువదించబడినట్లు చేయబడిన రచన గాదిది. కొన్ని పద్యము లావిధముగా చేయబడినవి లేకపోలేదు. పర్లవము చేయుచో స్వతంత్రించి శ్రీ నాగవార్మలు అధికముగా చేసిరి. మిగిలిన పందర్లముల నచ్చటచ్చట కొద్ది కొద్దిగా కుదించిరి. కదా విషయము త్యజింపబడినదన్నట్లు లేదు.

ఆరుదాస్పద పుటపర్లము పెద్దన్నగారొక పద్యముతో సరిపెట్టగా శ్రీ నాగవార్మలు ఇరువదిపాటలు పద్యముల మేర పెంచి చేసినారు. ఇట్లే ప్రవరుని పర్లవయు కొంత పెంచి చేయబడినది. ప్రవరుడు హిమాలయమునకు బయలుదేరుటతో ప్రథమాశ్వాసమంతమై ద్వితీయమున వాతడు హిమాలయముల దర్శించిన సంగతుల వివరము మనుచరిత్రమున నుండగా నిందు ప్రవరుడు హిమాలయముల కేగి కొంతకాలము సంచారము చేసిన పదన “తొలిపాట” మొదటి ఆశ్వాసము ముగిసి మరల అదే విషయ పర్లవముతో రెండు (పాట) ఆశ్వాసము మొదలై నది. ఇట్టి ఆశ్వాస విభజనము చేచి ప్రయోజన మాశించి శ్రీ నాగవార్మలు చేసేరో మరీ మన, చరిత్రముతో రెండవ యాశ్వాస మెప్పుట ముగిసినదో ఇందున అచ్చటనే ముగిసినది. స్వరచయియొక్క పుట్టుక కూడ ఇంద

మూడవ (పాఠ) అభ్యసముననే చెప్పబడినది. అయిదావ అభ్యసమున ఇరివృత్త మట్లే యిందును కొనసాగించబడినది.

శ్రీ నాగవార్మకృష్ణుడే బహుకృతులు రచించి వద్యవిద్యా రహస్యముల ముఖ్యమునకు తెచ్చుకొన్న మహావియులు. అప్పుడెవ్వరి కృతులలో గూడ ఇది వారి రెండవ ప్రయత్నమని తెలియుచున్నది. ఈ కృతికి వివరితమైన రాశాశుద్ధియున్నది. అది యుమ నాంకార ప్రియున్నది. మరియునిందరి ప్రధానమైన గుణము కృతముగాని యుప్త తెనుగుదనము. దీనిని చదువుచో ముప్పాతిక భాగమునకుపైగా మామూలు తెలుగు కావ్యమును చదువుకొనుచున్నట్లే యుండును. గులకలుమింగు, అడవి రడవి దిమ్మదిరుగు, అట్టెడ, కడుపు చెరువగు, దబ్బున, అకు చాటునీడె, రాజమ్మ, కచ్చితము, నట్టెట పుట్టియుంచు, రామందాడి, కుడిచిక్కుర్చుండు, అడర బాడర, బట్టెగొడ్డు బాదిన యట్లు, బట్టమని తెల్లవారు, వడి వడిచూచు, చెక్కు చెమర్చు, పూసగుచ్చు ఈ మొదలైన తెలుగు పలుకుబడుల ఆధిక్యము చేత గ్రంథము మొత్తము భాషా విషయముగ నిట్టికృతులలో కనిపించు ఎట్టెట్టుతనమునుండి దూరమై వరమానందాస్య సందాయకముగా మున్నది. మరియు నీ గ్రంథమున శ్రీ నాగ వార్మకృష్ణ స్వకవో కర్తృత్వములయిన ఉపమాంకారములు వారి లోకజ్ఞతను, పరిశీలనా పాటమును మహావృత్తముగా ప్రదర్శించుచున్నవి. ముక్కుద్రాదు దెగిన కళికోడె, వడియము, కలుపు దీపన పాటము, కడిగి గారింపు, ఊబు కట్టికడల్పులు, చెంమను ద్రవ్యన నీరు, వెలిపిల్లము విచ్చులు, పైరుకు వాచుడువాన పయించుట, రాంపమానికి మర్కటించునే? వెన్నముద్దవయ బల్ల చక్కెరపాడి—ఈ మొదలైన యుపమాద్రవ్యము నల వొకగా నా యా సందర్భముల వినియోగించి ఉపమేయము, మద్దివెంచేపే కృతి కొక నవ్యతను శ్రీ నాగవార్మకృష్ణుని సాధించిరి.

"అత్తెరు వెచ్చ విచ్చవియున్ గనుదమ్ములుఁ జాపుకోపు పై పెచ్చుగఁ గల్గు పూర్వాయ విచ్చిన వెచ్చని చచ్చుదోయి పెం పచ్చువడన్ గుర్చొడువల్ల బప్పు గోరిక బారిపేరి న బ్బచ్చర మెచ్చ కన్నోనియె నా "నలకూబరు"తిరు పాటవిన్"

మను చరిత్రము ద్వితీయాభ్యసములోని ఇరువది యెనిమిదవ పద్యములో పోల్చుకొని ఈ పద్యమును చూచుకొన్నచో ఈ గ్రంథ మును గురించి చెప్పబడిన బహ్వంశములు దృష్టాంతమునకు వచ్చును.

శ్రీ నాగవార్మకృష్ణులు చేసిన ఈ విచిత్రతప్రయోగము నఫలమైనదనియే చెప్పవలయును. భాషాభిమానులు చదివి చూడ వినిన గ్రంథ మిది.

—క్షేమేంద్ర.

ఎస్టడి ఆఫ్ తెలుగు సెమన్ టిక్స్

(ఎస్టడి ఆఫ్ తెలుగు సెమన్ టిక్స్) (ఇంగ్లీషు) రచయిత— శ్రీ జి. ఎన్. రెడ్డి. (మొదట : శ్రీ వెంకటేశ్వర యూనివర్సిటీ, తిరుపతి. వెం...

ఇది శ్రీ జి. యన్. రెడ్డిగారి పరిశోధన వ్యాసము. (Thesis) ఇందు మూడు భాగములు గలవు. మొదటి భాగము Introduction, రెండవ భాగము Descriptive Semantics, మూడవ భాగము Historical Semantics. ఈ విషయమున తెలుగులో ఇంతకు పూర్వము జరిగిన కృషి అత్యల్పము. అన్నట్లు రువర్యులు శ్రీ దువ్వూరి వేంకటరమణశాస్త్రిగారి వ్యాస మొకటి, శ్రీ జి. జె. సోమయాజులుగారి భాషా విశాసములోని అధ్యాయ మొకటి పేర్కొనవలసి యున్నది. చరిత్ర నిరూపణాత్మకముగు విషయములపై లేకపోవుటచే ఈ పరిశోధనము కష్ట సాధ్యమనియే చెప్పవచ్చును. ఉష్ణంత అవకాశమును చక్కగా వినియోగించు కొని శ్రీ రెడ్డిగారు కృతకృత్యులగుట ప్రశంసనీయుము. చేర్పులు మార్పులు అవసరమని తోచిన కొన్ని స్థలముల విలు సంక్షేమముగా వ్రాయుచున్నాను.

(1) Sound Symbolism (41 పు). దీనిలో ఏరాశము పేరాశము—అను రూపములు చూపబడినవి. పేరాశ శబ్దమును శ్రీనాథాధులు సంస్కృతి నమానగతముగ ప్రయోగించియున్నారు. కనుక దీనిని సంస్కృతమునకుయే ప్రామాణికము. కావున ఈ ఉదాహరణము త్యాజ్యమనవలగును. 43 పు—ఇటు పెద్ది=పెద్దతల్లి అను ఉదాహరణమును చేర్చవలెను.

(2) Grammatical Motivation—45 పు. ఇటు కోరు—కోరిక అను రూపములు చూపబడినవి. 'కోరిక' అను ప్రాచీన రూపమునుగూడ చూపవలెను. రాయు—రానడి; కాయు—కాపురము అని చూపుట పొరపాటు. రాపు—రానడి; కాను—కానరము అని చూపవలెను. వారు—వారెవ అని చూపుటకంటె వొచ్చు—వారెవ అని చూపుట తెచ్చి. 'వారె' ప్రాచీన భాటునగుటచే దానిమండి వారవరూప మేర్పడి యుండునను ఆశయముతో ఇట్లు చూపియుండురు. మాట మారి (46 పు.) అను రూపము మృగ్యము. మూలమారి—అని శ. ర. మండుమారి—అను రూపము చాల వ్యాకరణమున చూపబడినది. వెంచిక— అను రూపములోపాలు 'వెంచెక' అను రూపమును చూపవలెను. వాలు—వారిడి—అను రూప మునుగూడ ఈయవచ్చును. మేక—మేకపోతు—అను ఉదాహరణములోపాలు రున్న—రున్నపోతు, అంపోతు, అబోతు అను రూపములను గూర్చి వివరింపవలగును. (47 పు) ముందా కోర్—అను రూపము మృగ్యము. పుందాకోర్—అని వ్యవహారము. ఇదే త్రోణ్యమున చూపబడియున్నది. 48 పు—బనాటుంచు, ఉదాయించు, పిరాయించు అనువానిని చూపవలెను. 49 పు వోలువేయు—అను రూపముకంటె వోలు వేయు—అను

రూపమును ఇచ్చుట లేదు. 53 పు. బంతిపూపు-బంతి-Ball కాదు. బంతి-ఒక చెట్టుపేరు. 54 పు-దీపకందాతు-వైరి పదమున నుక్కురలేదు. పుడమి-క-వైరి పదము కానేరదు. 'పుడమి' శబ్దము కేవల సంస్కృత శబ్దము కాదుగదా! దొంగ మార్కెట్టు-అనుచోట చికటి మార్కెట్టు, చికటి బజారు అను వాని వీయవచ్చును. 57 పు-చిన్నారి పిన్నారి- small and pretty అను అర్థము విచార్యము. చిన్నారి పిన్నారి= pretty lovely, charming అని ప్రాణ్యము. సరి పుట, కవచపుట, చెదురుచుదురు, పేదసారి, దొంగ దొంగు, సరిపుట-మున్నగునవి చేర్చవలెను. 59 పు. గాడిద గుడ్డు- దీనిని God the good అను దాని విశ్రామము కొందరు చేస్తుదురు. కంకర మీ-అను వాడుకయు కలదు. దీనిని conquer peace-అనుదాని విశ్రామించుదురు. 62 పు-దాహము-water అను అర్థము సరికాదు. దాహము-thirst ప్రాణ్యము. 64 పు-వామము పెట్టు- (ప్రాణ్యము) ఎగవామముపెట్టు, వెంగవామముపెట్టు- అను వాడుకయు గలవు. 66 పు-తంవరి-శబ్దములోని 'తం' శిరిస్సంబంధికాదు. ఇది స్థలవారశబ్దభవము. 67 పు-కూట పాక్ష్యములోని కూట శబ్దము సంస్కృతము. కూడు రాత నుంబంధికాదు. 70 పు-ఇటు ఈ రూపములను చేర్చవచ్చును. గంగోపు (గోపు-మాన బడినది) మేక-భయముడు. (గ్రామ సింహము, దున్నుపేట, అంబోతు (అంబోతద్వార-అముక్త.), తాటిపెట్టు (తాళ పుట్టి ప్రాంత- బీమ. తాళప్రాంత-అది.) విశ్వమిత్రుడు కరటక దమనకులు, కర్కటకుడు (హ. న.) ముప్పవారి-ప్రాణ్యమున-ముప్పవారి A fiendish woman as cold or jade, ముప్పవారి తనము=Crossness, selfishness- అని చూపబడినది. (విశ్వనాథ-మండర) ముప్పరుడు, గంధారి- స్థూలకాయ, దైరాగినిటికీ, కుంభకణము, చిరంబర రిహస్యము, కంచి గరుడసేన, వీపుబుసా. (2) synonyms- 81 పు-ప్రార్థన, గుడి, హిరు-వాన అనునవి శిష్టులు వాడు నవే. భిక్షపెట్టుట అన్న వ్యవహారము చిచ్చుగాని విషయము లోను కలదు. (హంపి) దయ్యము- భారతాదులలో దైవమును అర్థమునవే కలదు. అసరా- help అని మాత్రమే కాదు. ఆశ్రయమును నెర్పమును గలదు. అసరా shelter, protection, patronage, support-ప్రాణ్యము. అద్భుతము, అబ్బురము అను వానికి శేధము కన్పట్టదు. కాష్యము=Funeral pyre-అన్నది అర్థ వివరితము. 82 పు-శిశుభాషితములలో వీనిని గూడ చేర్చవలెను. తా-రా, (సారంగ) తువ్వ-నిట్టు. బొట్ట, టేవ-విలువచుడుట, బుచ్చు-పండుకొనుట (బచ్చి-బట్టి-వ్యవ), పాయి-పారు (పారిశ్ర) చొచి-పిట్ట, చొచి పోనుకొను-స్నానముచేయు, వచ్చులు- తినుబంధములు, పుచ్చి-ఒకటికీ, బుల్లిచొయ-ఒకటికీ వెళ్ళు, యాక్కు, చియ్య=stools. మియ్యం-(మ్యం)-

పిట్ట. బీ-పిట్ట. అము-పాము మొ|| బూచి-దయ్యము, అయి=(అవి) భృగము, జేజి-దైవముపార్కము (3) Historical semantics-91 పు. కంపు-దుర్గంధము అను అర్థము 16 వ శతాబ్దమునుండి వచ్చెననుట సరికాదు. పొల్కురికి సోమనాథుడే నందితారాధ్య వరిత్రకో దుర్గంధార్థమునందును దానిని వాడియున్నాడు. 100 పు. సభిక శబ్దమునకు నభ్యుక్తము అర్థము 13 వ శతాబ్దికే లికినది. సభికులు=Gamblers అనుట సరిపాలు. సభికులు ద్యూతకారకులుగాని ద్యూతకృత్తులుకారు. 102 పు-ఇటు తుక్కురము, కంభము, అరట్టము, శింగరా- అను అశ్వవాచక శబ్దములను చేర్చవలెను. ఈ పేరులు దేశనామ ములనుండి వచ్చినవి. జేజి= salutation అనియే కాదు. దేవత-అన్న అర్థమును గలదు. 104 కామగు-మృగ్యము. కామమచేయు-వ్యవహారము (వరహ) 106 పు. Expressions denoting menstruation-దీనిలో బహుశ్చ అవదం, ఇంటికీ రాకపోవడం-అను వాడుకలు చేర్చవలెను. 106 పు- Copulation-దీనిలో వర్ణమేక తప్పు (వరహ) అను దానిని చేర్చవచ్చును. Pregnancy-దీనిలో వీరభిమ (భాగ, హంపి) వట్టి మనిషి కాకపోవు-అనునవి చేర్చవలెను. 107 పు-ఘనమయింది=దీనం ఘనమైంది-వ్యవ. అరి పోయినదని అర్థము. దీని నిలు చూపవచ్చును. ఎఱగు-ఎరగు- అని రెండు రూపములు చూపవచ్చురలేదు. (112 పు.) ఎఱగు- అను శబ్దం లేన పుటిత శబ్దమే ఘ్ను. 115 పు-కుండ తర్జనమునుట ప్రామాణికము. చప్పిడి-అన్నది చప్ప + ఇడి- అనురీతి చేర్చినది. చప్పి-Flat-అన్నదాని సంబంధము దీనికి లేదనుట యుక్తము. 117 పు-కోడి Toothless Woman అనుట మృగ్యము. కోడి=Toothless అని కండు. (శ. ర.) 125 పు - చులుక = Quickly - కాదు. రామము, మలభము (శ. ర.) 126 పు-పాతు=Depth- కాదు. భూమిలోనగువాని లోపల దీనినట్టి పర్యవసానములోనగు వాని దుర్లోకము-శ. ర. పాతు= The Foundation, Meaning that Portion of a Post etc Which is under ground-Brown 126 పు. ప్రాప్నాణుడు-అన్నదానికంటే ప్రాప్నాడు-అను రూపము బాగుగా వ్యవహారమున కలదు. దీనిని పొల్కురికి సోమనాథులు వాడియున్నారు. ప్రాప్నాణ శబ్దభవము ప్రాప్నాడు. ప్రాప్నాడు అనియు వ్యవహారము. శిష్టేతరులు బాప్నాడు-అందురు. అపార శబ్దమునకు 'అంతకంటే హెచ్చుములేనది' అను అర్థమును గలదు-శ. ర. 138 పు-గణము=A Difficult task అవబడినది. గణము=దుర్గంధము-శ. ర. Vulgarly a great puzzle, అదేమి గణము What great marvel is this-ప్రాణ్యము.

పాకకుం వివోదర్శ మి రూపములు చూపబడినవి. ఇటువంటి ఉద్గ్రంథము తెలుగు భాషలో ప్రకటించబడకపోవుట కోపదయము. అంద్రభాషలో చేయు సరికోధన వ్యాపములు

అంగ్ల భాషలో వెలువడుట భాషాభిమానులు వీలముగ నిరసించవలసిన విషయము. అంగ్లభాషలో ప్రకటించుట లేనప్పుడనలు ప్రకటించుచుంటుంటే శ్రేయము. ఈ విషయము యూనివర్సిటీ అధికారులు, యూనివర్సిటీ గ్రాంటు కమిషన్ అధికారులు, ఎంత త్వరగా గుర్తించిన అంత త్వరగా భాషాభివృద్ధికి కారకులు కాగలరు.

పరిమిత ఆధారములు లేకపోయినను ఇంత సమర్థవంతముగా పరిశోధనమును సాగించి చరిత్రార్థమైన శ్రీ రెడ్డి గారి కృషిని పొడయపూర్వకముగ అభినందించుచున్నాను.

—నంతరాం రామకృష్ణారావు.

స్వామి వివేకానంద

‘కర్త: రోహరోలా; తెలుగు అనువాదము: రాయప్రోలు మధ్వాధ్యాయ; పేం: 5—50; పేజీ దీప్తిబ్యూటర్స్:—వేంకట్రామ అండ్ కంపెనీ, విజయవాడ.’

పంచమొదట శతాబ్దమునందు భారతదేశములో ఎందరో మహాత్ములు పుట్టి, విద్రాణమయిన మాతృభూమికి చెల్లకన్యమును పోసిరి. అట్టివారిలో రామకృష్ణ వివేకానందులు ముఖ్యులు. అవాటికి నవాతనధర్మము జడావ్దుకు చేరినది. తుష్టిచారములు దాని పట్టి పల్లార్చుచున్నది. ధర్మవంచనము నదాచారమయినది. అవర్ణకములగు సిద్ధాంతములు వెంకేశవది. సిద్ధపురుషుడు రామకృష్ణుడు పరమహంసయై అధర్మక్షాళన మొనర్చెను. ధర్మావరణమును విశంసకచెను. స్వచ్ఛనయముగాను చాటెను. పగిలోపాసనలో మొదలయిన రామకృష్ణుల తాత్వికసంకీర్తనము నిర్మలపోషనముతో కడముట్టినది. ఆ పరమహంస జ్ఞానయోగమును ప్రధానముగా వెంచెను. తత్త్వస్థులుపట్టి ఆ యోగము పలుపుర యనుభవమున కందనిది.

ఇట్టి రామకృష్ణుల అపార ప్రాణము వివేకానందుడు. హేతువాదియగు నరేంద్రుడు రామకృష్ణుని ఆదైశ్వర్యతో మందమున మునిగి మునిగి తుడకు వివేకానందుడాయెను. అదైశ్వర్యవృద్ధికి అట్లాలు చాచెను. కాని రామకృష్ణులు సమృద్ధిపడెను. లోక సంగ్రహార్థము పాలుపడవని యాజ్ఞాపించెను. వివేకానందుని ద్వంద్వప్రకృతి. ఒకవంక అదైశ్వర్యవృద్ధి తలఁగనివ్యాధిహము. రెండోవంక దీపవనజాతవిమోచనానికి. ఒకటి కేవలము అత్యముక్తి ప్రసాదించునది. రెండవది మానవముకి ని పాధించునది. పలుసారులు వివేకానందుడి దైశ్వర్యభావస్థితినిచూచు పరిపాఠ్యము. కాని గుర్తాజ్ఞ దాటరావది. తుడకు రెండవబాట వట్టెను. సహ సామయిక నవాతన ధర్మగ్ధుని జూచి, అవాదస్థితిగతుల పీడించి, వివేకానందుని పొడయమెట్టు లాకోకించినదో, ఆయనదేసిన ప్రసంగములే ప్రబల సాక్ష్యము లిచ్చుచున్నవి. భిక్షుభిన్న వేదాంత పక్షముల సామ్యముల గుర్తించి, గుడిగుచ్చి, సాత్వికత రర్మములతో సమన్వయించవలయునని వివేకానందుని ప్రయత్నము. ధర్మసమన్వయము, దీపవనసేవ—యా రెండు లక్షణముల సమ్మే

ళనమే వివేకానందుని జీవితము. ఆయనకు ప్రపంచమంతయు ఈశ్వరమయము. ఇందు జాతిమతలింగభేదములు లేవు. అత్యు విముక్తినిగాక అపారదేసిన పరమార్థముగా పరిగణించుచు పరివ్రాజకులకు ప్రబోధ చేసెను. తన గమ్యస్థానము చేరుటకు ఆయన సాందిన కడగంద్లకు లెక్కలేదు. అయినను అత్యు ప్రత్యయమునందరికవిశ్వసము కంవాదగుటచే పరమమెట్టును పరకు పొడిపొడి జయముగాంచిన కర్మసాధువు వివేకానందుడు. ఇందుచేతనే ఆయన రామకృష్ణుని కంటే భిన్నుడగుచున్నాడు.

ఇట్టి వివేకానందుల పునీతచరిత్ర చదివి మోహపరవశులు కానివారెవరు? వారిలో రోహరోలా యొకలు. ఆయన సుగ్రహీత నామధేయుడగు ప్రెంచి విద్వాంసుడు. రోహరోలా రామకృష్ణుల వివేకానందుల జీవితచరిత్రలు వ్రాసెను. ఆ రెండు పాత్రములను కలిపి, కోదించి, న్యూఢిల్లీలో సాహిత్యలకాదెమో వారో, మఱి యంకెస్టర్ రూపాంతరమునకు తెచ్చిరి. ఈ రూపాంతర గ్రంథము వివేకానంద శతవాక్యకృష్ణముల సమయమున, సాహిత్య లకాదెమో పక్షమున దేశభాషలకు దిగివది. అభినవాంధ్ర కవితాచార్యులు రాయప్రోలు మధ్వాధ్యాయగారు ఆంగ్రాసవాదము గావించివారు.

భారతదేశములో మహాత్ముల శతవార్షికోత్సవములు జరిపుట యొక జాతరగా పరిచుచున్నది. ఈ శతవార్షికోత్సవ సమయములో కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు, కేంద్రసాహిత్యలకాదెమో, తదనుబంధ శాఖలు ఒక్కసారిగా మేల్కొనును. మేల్కొని, ఆ మహాత్ముల జీవితసారమును అక్షరబద్ధము చేయు పక్షమును వెదకుటకు మొదలిడును. వానికి సాహిత్యోక్తులను విశ్రాంతి వేతనమో, ఉపకార వేతనమో పుచ్చుకొనుచున్నవారు ఒకరో, యిద్దరో కంటబడుదురు. వారు గ్రంథములు వ్రాయుదురు. ఆ గ్రంథములలో చిత్రపత్తి యుండదు. అత్యయితా ముద్రయుండదు. మొత్తము మీద ఏదోయొకరికిగా పని జరిగెను. మొదలిడినవారు మహాత్ములతో చేతులు దులుపుకొందురు. ఏదోవిధముగా వారి మ్రొక్కుబడి చెల్లెనుకొందురు. పంము తూన్యము. డబ్బు దండగ. సమీక్షకు వచ్చిన యీ పుస్తకము పై పోకడలో పుట్టినట్టిదే.

రోహరోలా గొప్పవాడు. ఆయన గొప్పదనము ఈ పుస్తకములో కనుపట్టుదు. రామకృష్ణ మగమువారు రామకృష్ణ వివేకానందులను గూర్చి యెన్నో గ్రంథరచనములను ఆయాదేశభాషలలో ప్రకటించిరి. పెక్కురకదలగ్రంథములు అచ్చయినవి. ఇది ఆ గ్రంథములకంటే భిన్నమై, మాతవమైన గ్రంథమౌకాదు. రోహరోలా వివేకానందుని జీవనమునకు సముచిత వ్యవస్థానము చేసెనా? చేయలేదు. మఱి యే ప్రయోజనము కొఱకు ఈ గ్రంథము వెలువడినది? సాత్వికతలు భారతదేశమును గూర్చి, భారతీయులనుగూర్చి సాగెను గ్రంథములు వ్రాసినచో చంకలుగొట్టుకొనువారిదేశమున నెండికో కలరు. ఈ గ్రంథ మట్టివారికి మహానందిము కల్గించువేమో! గుంపులో గొవించా యనునట్లు సాహిత్య లకాదెమో కూడ తన జాగ్రదవస్థను చాలు

కొన నెక్కుయించినది. నిశ్చయించి యీ గ్రంథము ప్రణయి సాగించి నట్లున్నది. చిరంతనానందస్వామియల రచించిన వివేకానందజీవిత చరిత్రయున్నది. ఈ గ్రంథమునున్నది. రెంటి ఐదుపుడు. ఈ గ్రంథము విలువ తెలియును. అపుస్తకముపై తము రెండేడ్ల వాడు "చారిత్ర"లో నమిగిలించబడినది. తరువాత కొత్తన నమయ మున రామకృష్ణ మఠమువారు వివేకానంద గ్రంథముల వచ్చిటిని తెలుగున ప్రకటించినపు మాట మనము విన్నవించరాదు.

మఱి రామప్రసాదాని యనువాద మెట్లున్నది? ఈ యనువాద గ్రంథమునందు అచ్చురవేలు కొల్లలు. "కంకర్తా నగరములో 1803 నం. 12 జనవరి ఆయన జననము" (పుట: 47.) అని యీ గ్రంథములో నున్నది. వివేకానందులు 1863 నం. జనవరి 12 న తేదీనాడు జన్మించిరి. అచ్చులో అరిగిన వర్షలో నమలకు, వర్షాగమములకు వర్షాదేశములకు తెక్కులేదు. అనువాదము లొందరగా జరిగినట్లున్నది. వాక్యములు తెనుగు నుడికారము నకారము పరిష్కృతములు కాలేదు. భాష విద్యారామ లకు విదనెడ నుండరముగా నుండును. విద్యారామలకు నరళవనిగా గోచరించదు. అర్థముగాదు. శిష్ట వ్యావహారిక భాషయైనను సంస్కృత వడక్కివృత్తి తప్పలేదు. ఇట్టి యనువాదము లీ నడుమ తెలుగున వెలువడుచున్నవి. మూలము ఆంగ్లమున నుండుటచే కాబోలు, అనువాదమునను ఆ నుడికారము వెలసినది. ఈ వాక్యములు చూడుడు.

"అవగా ఏదో భావంబువైన అకారితముగా అని అర్థముకాదు." "అ మనో ప్రవాహము దాటుటకు అందరి ఉత్సాహములను ఎట్లు ఉపయోగించుకొనవలెనో కూడ వారు తెలియజెప్పిరి." "వివేకానందుని కూడా అట్టి సాధనమునకు దిగజడచిన నమూనానీతి గొప్ప అనందమేకాని లోకత్వము కొరకు తమ సర్వస్వము భారపోయవలసినవారు ఈ అనందమును వివర్తించుటకు ఒప్పుకొనవలెను. వయస్సులో నున్న వరేంద్రుడు (వివేకానంద) తనకు పరతత్వ నేమాధి ముందున్న భయంకర ద్వారము తెరచిపెట్టమని అడిగియున్నాడు రామకృష్ణుడు నిరాక రించెను." "అది ఏమగు సామును గురించి రామకృష్ణుడు చెప్పిన కట్టుకథలు. వానిలో మొదటిదానిని కాకు స్వరములో ఉన్నది." "అధిష్ఠాన దేవత బ్రహ్మకాధిపత్యం కట్టి పెట్టడానికి వచ్చినా వ్యర్థమయ్యేదే. కాని అతడు సామ్రాజ్యమయితే తన కవదానికై నా చిట్టి సాధించెట్లు నవేవాడు." "శరీరమునూ తల్పిదలనూ వాటి కవి సదమదము కానిమ్ము. పీపునూ, నా చిత్తమునూ అనందమందే విలీనిపోదును." "వారినందరినీ క్రిష్ణతుల్యు లగుటకు ప్రయత్నింపుమనెను." "నమోద్ర తరంగాలవలె జననంతులు బ్రహ్మరాధుమావచ్చి అయిన పాదములమీద పడిరి." "మీరు అన్యోన్యము విశ్వసించవలెను. అవిశ్వాసము మీద నిలువబడవలెను."

ఈ పదకొండు—అధ్యాయముల గ్రంథమువలన తెలుగు వారికి అంతగా మేలు కలుగదు. సాహిత్య అకాదెమింక్స్ యు నెఱవేరుదు. రామప్రసాదాని కీర్తి పెరుగదు. ఇప్పుడు వ్యాపార ప్రపంచమున పాదుకొన్న పరిస్థితులలో పుస్తకము లమ్ముడు

పోవచ్చు. ఈ గ్రంథమునకు 5—50 రూపాయల వెల పెట్టుట అధర్వము.

—“శాక్యసంహ.”

అకాండతాండవం

(అకాండతాండవం. కవి శ్రీ బోయి భీమన్న. ప్రతులకు: 1. సుఖేలా నికేతనం 92/2 అర్. టి. విజయవాగ్ కాని, హైదరాబాదు. 2. పోతుకూచి ఏజన్సీస్ 208, న్యూజోయ్ గూడ, సికింద్రాబాదు—సుఖేలా ప్రచురణ: 95 పేజీలు. వెల: 5 రూపాయలు.)

శ్రీ బోయి భీమన్న కవిమాత్రులేగారు. తత్వవేదలు గూడ. శైవమతంలోని ఇప్పుడుగాక వీరి హృదయ పర్వమ్మై డైన మూర్తియొక్క 'అకాండ తాండవం' ప్రదర్శించి తెలుగులో రాగతాళముయ్యైన, నృత్యానుకూలమైన సాహితీసృష్టిలో కొత్త సంప్రదాయాన్ని వెలకొల్పడానికి ప్రయత్నించారు. అత్యంత గొప్పది. అయినా రచనలో వీరాశించిన భావాల రాలేదు. వారి హృదయ పర్వమ్మై డైన మూర్తిని దర్శించాలంటే అనంద కళాసాధకులందరూ వారి భావంబును అనుసరించవలసి ఉంటుందంటున్నారు. ఆ భావంబు మాతగాగని కావ్యాన్ని పఠించటం ప్రారంభిస్తే "శివుడు, ఉమ, రమ—ఈ ముగ్గురూ చెతస్యం, చేతనం, వికాసం, నాదం, దిందువు, కళ. అకాళం, మేఘం, పర్వం.

దీపం, పం, రం—ఈ త్రిపుటీ భంగ మమద్భూత రస భాండం—ఈ అకాండ మందర లీలాతాండవం" దర్శించ గలమని కవి పూర్వరంగంలో తెలియజేశాడు. అకాండ తాండ వాన్ని దర్శించగలంకాని అది మందరంకాదు, శ్రవణపేయం కాదు. హృదయం రమహారితం కానేరదు. "భాష విషయంలో సర్వ స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే స్వభావం నాది" అని వారు చెప్పుకొన్నారు. "ఇందులోమాత్రం అలాంటి స్వతంత్రప్రయో గాలు చాల తక్కువ" అని కూడ అంటున్నారు. కాని తక్కువే కాదు. వారే ఉదహరించిన "తాబ్బాపాలుడు" "ప్రాణించు" ప్రకృతి కలా విన్యాసమును 'రమ' అనునూ వీరి స్వాతంత్ర్యానికి విదర్శనాలు. లక్ష్యదేవి నామమైన 'రమ'ను ఆమె కుండ రిని గమక శివశక్తిగా పేర్కొంటావనటం, వీరి భావ స్వాతంత్ర్యాన్నిగాక, అయోమయపు వేదాంత భోరణి, అవిశ్మితమూ, సమాధిరహితమూ అయిన కవితావేశాన్ని వెల్లడిస్తాయే గాని గంభీరమైన తత్వాన్నిగాని, దానిసందర్భాన్నిగాని అందించవు. అంతిమి తో అగమంక సరస్వతిని గూడ 'ఉమ'కు పర్యాయ పదంగా వాడటం దారుణం. "కించిత్తు అర్థ భేదంతో వాదాను" అని చెప్పటం విచిత్రం. సరస్వతిని ఉమకు పర్యాయపదంగా వాడటంలోని "స్వరస్వాన్ని" వారు వివరించలేదంటే! కవి ఉద్దేశమైతే భావాలను కావ్యమంతా చదివినా, పూర్వ

రంగ'లో వెదికినా తెలియకపోలే ఆనందం కలుగకపోలే అది ప్రియకులే ఎవరికీ వారు నిర్ణయించుకోవాలి. భీమన్నగారి ఉద్దేశం తండ్రి ఉమ, రమ, పరస్పరతను పర్యాయపదాలుగా వాడటం అంబాయి చేసుకోవాలి. "ప్రేమించు", "తాజ్జీపాలుడు" అంటే ప్రయోగాలను జీర్ణించుకోవాలి. "పయనము" అనే శబ్దాన్ని 'పైనమై' అని వ్రాస్తే "వ్యావహారిక భాషాప్రదాయంలో వ్రాస్తే దీర్ఘ శబ్దంపర్య పర్యటాన్ని కూడ" చేసుకోవాలి. అప్పుడు కలుగుతుంది భీమన్నగారికి కలిగిన శివాద్యైత సరమానంద సారమ్యమనే శ్రీకైవల్యసిద్ధి.

అరునికి శాస్త్ర విజ్ఞానం అఖండంగా పురోగమిస్తున్నది. కాని మానవుడు తన మానవత్వపు విలంబాన్ని కోర్చుతున్నాడు. ఈ భావాన్ని చెప్పటానికి వారు పరికించిన 'గజై'

"ఒకరి తండ్రినుండి పేను మ
 ాకరి తండ్రి తెక్కదా?
 అంతకంటేను నీ గ్రహంతర
 యాత్ర కథికత ఉన్నదా?
 జనము వెళ్తురు పిండి తెచ్చిన
 ధనమునేక వృధా యొనరుచు?
 చర్మియన్నపు ముద్దలా!
 చంద్రుడదికము కాదురా!"

అనే విధంగా ఉన్నది. ఉదాత్తంగా చెప్పబడిన భావాన్ని చంద్రగ్రహం తెలుకోవటం పున విజయం కాదని చెప్పడంబట్టి "చర్మియన్నపు ముద్ద" అని చెప్పటం బాగుగలేదు. సమాజంలోని చెడుమగ్గులూ వారు పరికించిన 'గజై'లో అందగండితదాన్ని పర్ణించిన రీతి బాగున్నది.

"అందగండి! ఏమిటోయ్ తెగ
 వంచుకొంటువు గొంతుతోకి?
 అంచుమా అది? తోడి మనుజుని
 వంచప్రేమ కషాయవకార!
 తోడి మనుజుని కాయమ్మపు
 వేడి చెమ్మల విషకషాయము!
 క్రొంతోకుము మూఢుడా! బలి
 గోరురా అది నిన్ను నిన్నే!"

ఈ విధమైన రమణీయమైన 'గజైలు' ఎన్నో ఉచ్చాపాలలో పెక్కింటిలో వారు చెప్పిన తాత్త్విక దృక్పథం మృగ్యమాతున్నది. తాత్త్విక సమన్వయం చెప్పిన వానిలో సమాజ జీవనమూ, సమాజ జీవనపు రీతిను పర్ణించిన వానిలో తాత్త్విక దృక్పథమూ కన్పించదు. ఈవిధంగా కన్పించకపోవటం దోష మేమికాదుగాని కావ్య సమస్తపులో విజమగ్రతత కనుపించదు. కవికి కవితా సమాధి అగ్నివగ్రాతున్నట్లే పాతకునికి, విషయాం తరణ అవక్తి కలిగి అనుభూతి మారుతూంటుంది. కావ్యాన్ని సానుభూతితో పఠించి, కవి ఊహించిన భావంలో తాదాత్మ్యం పొందటానికి యత్నించిన తరువాత 'సమాధి' రోపం కొట్టొచ్చి నట్లు కన్పించితిరుతుంది. శ్రీ భీమన్నగారు బాధతో అందుకు

కారణము సమాజంలో వారి కులమూ, దాని దిక్కులేవితనమూ జ్ఞానకం రావటమంటున్నారు. ఈ కావ్యాన్ని సర్వాదయ పిత కునిగా పఠించి శ్రీకరణకుద్దితో నేను చెప్పేమాట ఒకటుంది. అది, భీమన్నగారి కుంమేమిటో నాకు తెలియవే తెలియదు. తెలుసుకోవలసిన అవసరమూలేదు. విశ్వజననమ్మన కవి హృదయానికి ఎల్లలు నిర్ణయించటం దుస్సహనం. కులాన్ని ప్రశ్నించటం అవచారం. కాని ప్రియకుల శానందం కలుగకపోలే, నిమగ్నిస్తే అది వారి కులాన్ని గురించి యిది భావించి కవిగా వారిని వారే కించపరచుకొనవలసిన మనవి. కులద్వేషం కూడనట్లే సమకాలికమైన కవితా ప్రక్రియంవల్ల గూడ సానుభూతి ఉండాలి. మరి ఆ సానుభూతి శ్రీ భీమన్నగారికి ఉన్నదా? ఒక్కసారి అత్య విమర్శచేసికోవలసిందిగా అర్పిస్తున్నాను.

"అనులిన శృంగారభావం శారీరక బలహీనతలుగం కేవల భావ కవులది. తా చెడ్డ కోతులు వాళ్ళు" అని శ్రీ భీమన్నగారు భావ కవులను నిందించారు. గతానుగతకాలాగవమాన్న క్షుద్ర కావ్యాంపై ద్వజమెత్తి సాహిత్యరంగంలో క్రొత్త వెలుగుల్ని ప్రసరింపజేసిన భావకవులను కోతులని పాళనచెయ్యటం తగునా? కవితాకన్యకు మాతవాలంకారాలు కై పేసిన కృష్ణ శాస్త్రి, తల్లాపెద్దిరి, రాయప్రోలు, వందూరి, బసవరాజు అధికార మొదలుగాగం కవులందరూ "శారీరక బలహీనతలుగం భావ కవులేనా?" "కోతులేనా?"

భావకవిత్వోద్యమంలో సానుభూతి లేదంటే, వీరికి అభ్యుదయ కవిత్వోద్యమంవల్ల గూడ నిరాదరమే ఉన్నది. సవాతన ప్రచంద్రాయవాదు అమకుందామంటే ఆద్రవాజ్ఞయాన్ని "అనంబద్ధమైన మార్గస్వదాదం; అప్రాప్యం" అని సెల విస్తున్నారు. సానీ వీటిలో వేనికి చెందిన తాత్త్విక దృక్పథ మేమో వీరిది? "దేవేంద్రయ్య ఆదవాళ్ళ వెంటపడతాడు. చిక్కిలే తొక్కి పదిలేస్తాడు. తప్పితే అమ్మలు తిని వచ్చే సాదు" అని క్షుద్రమైన కవులంత బూతు పుస్తకాలు వ్రాసే మాదిరిగానే వ్రాసి, వారి భావంను సమనరింపవే వారి హృదయ పద్యమృదైవ మూర్చిని దర్శించటం పడడంంటున్నాయి. ఇదేం వ్యాయం?

శ్రీ భీమన్నగారు బాధుకతతో ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన వారే. "నీ బలలో ముద్దలంతలా పూర్ణ చంద్రుడు" అని అందంగా, మధురమనిష్ఠ్యందంగా, భావకవిత్వో మేలుబంటిని సంతరించారు.

"తరుమ బడుచుండిన కురంగమ!
 మరచి గరికను మేయుచుంటా?
 స్వీడి కదిలిన గుఱ్ఱమూ! నీ
 దారి నరకము లేనీ కాదో?
 మూగ్గుడా! నీ పురోగతిలో
 ముందు జాతుక పర్యుత్తిము!
 కల్ప మూనుకపోవుచో, అది
 కాశికైవా కాటకేనీ!"

అనే గేయంతో గంభీరమైన చింతనతో మూర్కునికి పురోగతిని చూపించారు. కోటికి వడగలెత్తిన ధనాభ్యుదయము ఎలుగెత్తి హెచ్చరిస్తూ, సేదను పీడపురుగులుగా చూడవద్దని

“ధనము కల్గినవాడు ధరణికి
ధర్మకల్గిన నుండవలె!”

అని మహాత్ముని ధర్మ సందేశాన్ని ప్రపంచానికి కవితతో రంగరించి చెప్పారు.

“అమ్మ ఇచ్చిన బొమ్మలను గొని
అట ముగ్ధున చంటివాడు

అడుక్కొనుచున్నంతసేపు
అమ్మ మాటే మంచిపోదా?

అటతమిలో అమ్మ జోక్యము

నైనాగని సహించగలదా?

అంతమాత్రముచేత బొమ్మే

అమ్మ కంటెను గొప్పదావా?”

కావ్యానికి ప్రాథమికమైన ధృవని, వేదాంతభావంతో జోడించి చక్కని అయత్నానంతో ‘గజ్జె’ను మోగించిన శ్రీ భీమస్వామి సంతపనీయులు.

“తనను తానెరిగినది రక్తి

తనను తామరచినది ముక్తి”

అని అల్పక్షరాలతో అందిగా చెప్పారు. ఇది వాస్తవం. మఱి “తనను తామరచిన ముక్తి” లో కవి అనిర్వచనీయ అనందాన్ని పొందుతూ, తన అనుభూతి విశేషాన్ని పాఠకుల కందించటానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అప్పుడు కవి సమస్తమూ విస్మరించినట్లే తన కులాన్నీ విస్మరిస్తాడు. పాఠకుడూ సర్వమూ మరచి, రసజగత్తులో నింది, కవిని కవిమంజుష్వాన్ని, అన్నింటినీ మరచి పోతాడు. కృత్రు విమర్శకులు కులాన్నీ అధారంగానే గ్రేకోని విమర్శిస్తారంటే అది వేరేమట. ఉజ్జ్వల బాహుళ్యము భీమస్వామి వాటిని సరకు సేయనక్కరలేదు. అప్పుడు

“కళయే సుమి ఏ జాతికై నను

కాంతి నొసగే దివ్య శారద!”

అని కమ్మగా అలవించి అందరినీ ఆనందపరచగలరు.

“నాట్యర గమనమిడి గిట్టి

నాట్యరంగముమీద పుట్టే

వేషధారలు కందరకు నొక

వేషముల గదిలేదె మొక?”

ప్రపంచ మొక నాలుక రంగస్థలియనిన పేక్షనీయర్ మహాకవి సూక్తిని అందిగా పొందుపరచారు. సుందరమూ, రసజంఘనమూ అయిన తన కవితతో ‘సలుదైన’ సహృదయుని నాట్యమే చేయించారు. నేపథ్యంలో ఉండి ‘గజ్జె’తో వాద్యధృవని పూర్వకమైన సంగీతాన్ని వినిపించారు.

“ఈ గజ్జెంట్నీ ఒకే ఛందస్సుతో వ్రాయబడినై.
అటు పాటుకూ కూడా అందంగా ఒరుగులై. ఒకే చరణంతో

3+3+3+4=14 మాత్రం ఉంటై. అది చరణం గరిష్ఠ పరిమాణం” అని తమ ఛందస్సును వివరించారు. మాత్రా ఛందస్సులో ముప్పలు గరిపే కావ్యాన్ని రచించిన శ్రీయుతులు దాశరథి, నారాయణరెడ్డి, పుట్టపర్తి, విద్వాన్ విశ్వం, ఉత్తం సత్యనారాయణాచార్య మొదలైనవారిచే మాత్రా ఛందస్సుకు సంబంధించిన మంచి కావ్యాలు వరుసలో ‘అకాండతాండవం’ చోటు సంపాదించుకుంటుంది.

పుస్తకాన్ని అందమైన కాగితంమీద సుందరంగా ముద్రించారు. ఇతే ఇంత చిన్న పుస్తకానికి వెల 5 రూ. వారి ఎక్కువనిపిస్తుంది. అంతేక మిస్టకులలోనూ శ్రీ భీమస్వామి గిడుమతనం చూపెట్టారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగారికి ఒక్కొక్క కావ్యం అంకితమిచ్చారు. “ఈనాడు ప్రజలే పాలకులు. వారి ప్రతినిధులే రాజులు” కాబట్టి ప్రజా ప్రతినిధి, ముఖ్యమంత్రి అయిన శ్రీ కాసుబ్రహ్మానందరెడ్డి గారికి శివాచ్చ్యేత సరిమైన, వారి బృదయ సద్యాసన్నుతైన మూర్తిని పర్ణించే యీ కావ్యాన్ని అంకితమిచ్చాడు. “కాసు అర్జును, బ్రహ్మ మోక్షము” అని స్వీరవ్యం చెప్పటం భేషగా ఉన్నది. కాని ‘కాసు మది ఆనందం’ అని చెప్పటం అన్యాయం. ఆనంద శబ్దాన్ని ‘కాసు’తో కూడిన తృప్తికి సరిపోవుటం దుస్సహం. ‘రెడ్డి’ శబ్దం ‘రాష్ట్ర కూల’ వదం పొందిన మార్కునలన వచ్చినదిగా తెలుస్తున్నది. రాష్ట్రకూలులు ఒక పరిపాలనాశం. అయితే ధర్మానికి సర్వాయువదంగా రాష్ట్రకూలు శబ్దమెక్కడా ప్రయుక్తంకాలేదు. శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డిగారి పేరుతోని ‘రెడ్డి’ శబ్దం ధర్మానికి సర్వాయువదంగా చెప్పటం విశేషం. అంతేక మిమ్మా వ్రాసిన ‘గజ్జె’లో గడుమతనం తొంగిచూస్తున్నది.

సప్త స్య రా లు

(కృత్యస్యరాలు : కథానికం సంపుటి : ప్రాశంకులు శ్రీ గోదా గ్రంథమాల, మునుమూరు, కృష్ణా జిల్లా, 183 పేజీలు వెల 3 రూ.)

చిన్నకథ చిద్విలాసాలు అన్నీ ఇన్నీ కావు. కథానిక యీ దశాబ్దంలో కొత్తపుంతలు ప్రొక్కతోంది. చిత్రచిత్ర గతులను ప్రదర్శిస్తున్నది. కథానికకు బాల్యం గడచింది. “అనగా అనగా” అని మొదలై “కథకానికీ మనమింటికి” అని ముగియ పినాటి కథలు. కథానికకు యూవనం ప్రవేశించింది. లావణ్యం వాలకబొస్తున్నది. కాలంలో మార్పు వస్తున్నట్లే ‘కథానిక’ తన సహజమైన సంగీతవాన్ని క్రమంగా దూరంచేసుకుంటూ ‘ట్విస్ట్’ లతో పాశ్చాత్య వృత్తాలు చేస్తున్నది. ఇతేవేం జీవి తానికి మరింత చేరువౌతున్నది. ఇది హర్షదాయకం.

ఈ పుస్తకానికి దుర్గానంద్ ‘కథమందు కథ’ నను కూర్చారు. శ్రీ ‘విమల శారదాపాన’లు కథానికం సేకరణలో తోడ్పడినారట. ఉత్తమ కథానికం సంపుటలను సమకూర్చటానికి కృషి చేస్తున్న గోదా గ్రంథమాలవారు తమప్రయత్నంలో యీ పుస్తకాన్ని ప్రచురించి కృతకృత్యులయ్యారు.

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు గారి 'అభ్యుదయం' (శ్రీమతి దీపాదేవి గారి 'విద్యుల్లత విరిసింది' అనే కథల సంపుటలో ఉత్తమ కథానికలు. రెండు కథలూ వేర్వేరు దారుల్లో నయ నిందితా, రెండూ అభ్యుదయాని వా. ధించే. 'అభ్యుదయం' కథలో, ఎల్లెడలా అవహేళనకు గురియ్యతున్న పంచాయితీరాష్ట్ర వ్యవస్థలో అవినీతి మారుపేర్లుగా బి. డి. ఓ. లను గూర్చి అడిపొనుకుంటున్న తరుణంలో అదర్శవంతంగా బి. డి. ఓ. రామారావుపాత్రను చిత్రించి కథానికా రచయిత లకు అదర్శ వంతంగా నిలచారు రచయిత. అభ్యుదయ మంటే కుళ్ళును కెంకలుమే కాదు, అవినీతి గాయాలను శస్త్రచికిత్సలు చెయ్యటమే కాదు. పూర్వయానికి పూరలు కలిగించే విధంగా పాత్రలచే ఆత్మ విమర్శ చేయించి తద్వారా పాతకులు కూడా అంతర్ముఖులయ్యే విధంగా వ్రాయటం సమర్థుడైన రచయిత చెయ్యవలసిన పని. ఆ పనిని చాక చక్కంటో నిర్వహించి 'అభ్యుదయ' మనే మాటకు భాష్య రూపంగా అందాలరీకించే విధంగా కథను అల్లేరు శ్రీ కాంతారావు. రామారావు నంటి బి. డి. ఓ. ఉండటం ఆపర్య పని పెడని విరిచే వారికి, రామారావునంటి బి. డి. ఓ. "ఉండాలని తెలియజెప్పటమే" అభ్యుదయం జవాబు. ఒక ఉన్నతా దర్శనం వ్రాసిన యీ కథలో శిల్పానికేమీ లోటు రాలేదు. ఎక్కడా వ్యాసరూపం సిద్ధించకుండా కథకు కావం సీత జగి బిగిని కూర్చి మంచికథను అందించారు శ్రీ కాం తారావు.

ఇదేవిధమైన మరొక ఉత్తమ అదర్శం ధ్యేయంగా వ్రాసిన కథ శ్రీ భవిష్యేపాటి రామకృష్ణగారి కథ 'ఒరవడి.' సంస్కారం తగినంతగా తన భార్యతో లేదని భావనచే ముగ్ధ పౌణ్యానికి తన మిత్రుడూ, పెద్ద ఆసీనుల అయిన కాస్త్రీ అదర్శ ప్రాయుడారాడు. కాస్త్రీ భార్య మరలా దేవికీ మొదట్లో చదువూ, సంస్కారమూ తగినంతలేవుగానీ కాస్త్రీ ప్రాప్తం తో పోరుతో సుఖం చక్కని చదువూ, సంస్కారమూ పెంపొందించుకుంటుంది. "ముదితల్ నేర్వగరాని విద్య గంటే ముద్దార నేర్పించినన్" అనే భావంతో శ్రమించి తన భార్యను శ్రమపడి విద్యావంతురాలిగా చేస్తాడు. "స్త్రీని కరెక్టుగా ఎడ్యుకేట్ చేస్తే, పాప్యులేషన్ ప్రాబ్లమ్ వాళ్ళే పాప్సు చేసు కుంటారు. ఎడ్యుకేషనంటే ఇక్కడ అడ్డంకంకాదు. జ్ఞానం" అని కాస్త్రీ హితవు చెప్పే ముగ్ధపౌణ్యానికి 'ఒరవడిపెద్దాడు' కథలో మన్ననలపొంద ప్రారాధ్యం శిల్పానికి లేకపోయిం ప్రాంత శిల్ప పరిణతి కొరవడింది.

ఈ నాటి కథానికంలో ఉత్తమ తరగతి! చెందిన కథ 'విద్యుల్లత విరిసింది'. భాష, భావాలూ రెండూ సమన్వయ. శ్రీ రాచకొండ విశ్వనాథ కాస్త్రీగారు కథ వ్రాయటానికి తగిన విషయాలు మాలిస్తూ "ఓరోజు ఆస్పత్రులో ఒకేఒక అతి మంచి మూది ముందు ఉంది. జజాల్లో అది స్టాకులో లేదు. అదివ్వకపోతే ఓగిచ్చ పేషెంటు చచ్చేడు. అదివ్వకపోతే ఓపేడ పేషెంటూ చచ్చేడు. ఆ యిద్దరోసూ ఆ ముందు ఎవరి

కివ్వాలి? అందువల్ల పరితాలేమిటి? కథ రాయొచ్చు"వచ్చారు. మర్రురాని మంచికథను వ్రాసి చూపించారు శ్రీమతి దీపాదేవి. ఈ కథలో డాక్టరు ముగ్ధపౌణ్యం ముందుగా గొప్ప పేషెంటునే అపరేషన్ చేస్తాడు. అయితే చెయ్యతోయే ముందు తార్కికంగా ఆలోచిస్తాడు. విధి వకాత్తూ చివరికి గొప్ప పేషెంటూ ఎటూ వాపు కోరుకుంటున్నవాడూ, పేడ పేషెంటు తానే ఆధారంగా బ్రతుకుతున్న పసుని తల్లిని శ్రావణంవిలాగ సాకుతున్నవాడు. పాపం ఆ ముసలితల్లి నిరాధారయై దిక్కులేని పక్షి అవుతుంది. అయితేనేం ఆ కారు చీకటిలో దయగం బీడయవకుడోకాదు అమెకు సాయంగా వస్తాడు. ఆ చీకటిలో విద్యుల్లత విరిసి వాగరకులకు విశ్రాంతి గల్పిస్తుంది "మానుతాల్పిసిలో డాక్టరు లేనుకున్న నిర్ణయం తప్పుడిది. అలా తల్లికంలో తల్లికత్తు ఏమీలేదు. అలాంటప్పుడు డాక్టర్లు అంత విర్యోగమాట పరుకుగా నిష్పక్ష పాతిగా స్పష్టించటంలో ఆర్డం.....?" అని శ్రీధర్గానండ్ ప్రశ్నిస్తున్నారు. శ్రీ ధర్గానండ్ సంఘటన ఉద్రిక్తతను విస్తరిస్తున్నారు. ప్రమాదం జరిగిన తరువాత, ఆర్థరాత్రి దాటించరువార, ఏఒక్కరికో, ఒక్కరికి మాత్రమే అపరేషన్ చెయ్యటానికి వీలంది. ఆ సమయంలో డాక్టరు 'హెల్ప్' కాదు. ఆలోచించేటందుకు వ్యవధి గూడా లేదు. తార్కికంగా ఆలోచించి త్వరలో నిర్ణయానికి రావాలి. వచ్చేకాదు. 'షేక్స్పియర్ మహాకవి చెప్పినట్లు "There is a Providence, which shapes all our ends', మఱి ఆ సమయంలో డాక్టర్లు విధి వెక్కిరించింది. ఓటుమిది ఢీకోదాతంగా స్వీకరించాడు. మానవత మేల్కొన్నది గనుకనే బీడ ముందునలి వ్యరకు క్రుంగిపోయాడు. "భాష చురుక్కు పుంటుంది, పోలికలు వేడి వేడిగా ఉన్నాయి. రచన చాలా సూలు" అంటున్నారు. మరి దృశ్యానికి సంబంధించినట్లు వాస్తవికత ఉండవద్దా! "ఒక ఉద్రిక్త పరిస్థితినిగాని విశేష పరిస్థితినిగాని విశేష దశలో చేస్తుండ వాస్తవికత" అని శ్రీ ధర్గానండ్ చెప్పారు. ఈ కథలో వాస్తవికత ఉన్నది. పూర్వయానికి తల్లితోటి మానవ పూర్వయ స్ఫుందనవున్నది. భాష చురుక్కుమన్నా సంఘటనకూ కథకూ తగినదేగాని పూరిమాత్రం కాదు.

హాస్య వాఙ్మయ బ్రహ్మ కీ. శ్రీ భవిష్యేపాటి కామేశ్వర రావుగారి హాస్యరసాన్ని పుణికి పుచ్చుకొని శ్రీ సోమంచి యజ్ఞన్న కాస్త్రీగారు 'నిత్యానందంగారి వివాహం' కథలో రమ్యంగా హాస్యరసాన్ని పోషించారు. నిత్యానందానికి పెళ్ళి జరిగివా పెళ్ళిగురించి 'మమ' అని కూడా తాను అనుకోలేదంటున్నారు. మంగళమాత్రం కట్టినని చెబుదామను కుంటుంటే మాటవినిపించకుండా భయభయం దోలు వాయిం చేశారు. పాపం వించేస్తారు! వీరికితనం. పాతకులు నివృత్త కుండ ఉండలేరు. వీరికితనాన్ని ఏవగించుకోరు. ఈ హాస్యం బాగా నవ్వు తెప్పించేదేగాని పూర్వయాన్ని కదిలించేదికాదు.

దాశరథి వ్రాసిన కథ 'స్వలిచినుకులు' కళ్ళకు మొలకు వచ్చిన యాం : స్వలిచినుకులంటే కన్నీళ్ళతో కదగించి ఆ వ్యూహయాన్ని మంచి ముత్యంగా మారుస్తుంది ఎయిర్ చోస్టెన్ సిం. దాశరథికి పెద్ద నలరోనూ, పోలికలు లేనదలరోనూ కవికుంజే ఒడుపుంది. అయితే కవికి ఉండే సంక్లిష్టతవల్ల ఆసక్తి శిల్పాన్ని బాగా చెల్లబెట్టింది. కథలో రెండవ భాగం సివిమా దృశ్యమైంది. వింన్ మనస్సు మార్పుకు గిరుక్కున తిరిగిపోయి ఓటమిని అంగీకరిస్తాడు. అయితే పైలెట్ మూంజీ క్రోధం కేవలం వాటక ఫక్కిలో ఉన్నది.

కథంనే పేరులో వస్తున్న రంగుపూసలలో ఒకటిగా, కథానికా సరానికి లోద్దడే కథలు శ్రీమతి దర్పా భాస్కరమ్మగారి "ఇద్దరు అబలలు", శ్రీ విహరి : శ్రీ శాలివాహనం "పండుటాకులు". "ఇద్దరు అబలలు" కథలో శిల్పం కొరవడింది. కష్టాలు మంచు తెరలుగా విడిపోతాయి. గాయనడిన హృదయాలు కలిసి బంటగా నయోధం సాగించ విశ్చయించుకుంటాయి. 'పండుటాకులు' కథలో సంఘటనం పొందిక లేదు. వరసాగ్గా కథ చెప్పుకు పోవటం తప్ప కథకు విండుదనం లేదు.

ఈ కథలన్నిటికీ 'కథముందు కథ'ను నమకూర్చిన 'దుర్గానంద్'గారి విమర్శ ఆలోచనాత్మకంగా ఉన్నది. 'కథ జీవితంలోకిరావాలి. జీవితంఆడే ఆటలన్నీ కథ ఆడాలి.' అనాటి కథలలో నాయకుడు పరిస్థితులకు లోంగనివాడు. నేటి

కథలలో నాయకుడు నాయక పరిస్థితుల ప్రాబల్యానికి లోనై మంచి చెడ్డలకు కారకులౌతున్నారు. నేడు మనం కథ నడిపించే తీరు ఆచరణగా మనదే కాకుండాపోయింది. నేడు ఒక రచయితలో పది దేశాల రచయితలు కూర్చున్నారు. మనం చిన్న సలక తెచ్చుకుని పెద్దగీతలు గీయాలను కుంటున్నాము— ఈ విషయాలన్నీ శ్రీ దుర్గానంద్ విమలంగా చెప్పారు. వీరి విమర్శ కథలకు తగినంత ఉదాత్తంగా ఉన్నది.

మంచి కథానికం వేర్వీ కూర్చి తెలుగు పాఠకుల కందిస్తున్న శ్రీ గోదాగ్రంధమాలవారు పాఠకహృదయాలన్న దోచుకోగలరు. పుస్తకం మరింత ఆకర్షణీయంగా ఉంచటంలో ప్రచురణకర్తలు జాగరూకత పాించాలి.

—రామమోహనరాయ్.

గ మ ని క

1967 జనవరినెల భారతిలో 32 వ పేజీలో మొదటి కాలము 26 వ పంక్తిలో విఖిలేశ్వర్ (కె. మాధవరెడ్డి) అని అచ్చుపడినది. అది సరికాదు. అచ్చట విఖిలేశ్వర్ (కె. యాదవరెడ్డి) అని యుండుట సరి. పాఠకులు గమనించగలరు.

భారతి

ప్ర క్తి న రే ట్లు

కవరు పేజీలు	కాజువల్	కాంట్లాకు
	రేట్లు	రేట్లు
4 వ కవరు పేజీ ...	రు. 175/—	రు. 150/—
2 లేక 3 వ కవరు పేజీ ...		
ఒకే (నలుపు) రంగు ...	రు. 150/—	రు. 125/—
తోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజీ ...	రు. 125/—	రు. 100/—
అర పేజీ ...	రు. 65/—	రు. 55/—
సాపు పేజీ ...	రు. 40/—	రు. 35/—

ప్రత్యేక స్థానములకు 25 అదనం.

సం! వకు వరుసగా 6 ప్రకటనలు చేయువారికి కాంట్లాకు రేట్లు వర్తించును.

చందా వివరములు

సంవత్సర చందా ...	రు. 12—0—0
6 మాసముల చందా ...	రు. 6—0—0
విడి ప్రతి ...	రు. 1—0—0

మేనేజరు, భారతి.

మద్రాసు—1.